

ČASOPIS
TOWARSTWA
MAĆICY SERBSKEJE

1867.

Redaktor

Jakub Buk.

XX. lětník. — IV. zwjazk. 9.

35.

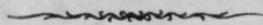

W Budyšinje.

Z nakładem Maćicy Serbskeje.

ČASOPIS
TOWARSTWA
MACÍCY SERBSKEJE

1867.

Redaktor

Jakub Buk.

XX. lětník. — IV. zwjazk. 9. 10.

W Budyšinje.
Z nakładem Maćicy Serbskeje.

ČASOPIS TOWARSTWA **MACICY SERBSKEJE.**

PRĚNI ZEŠIWK

1867.

Serbske prědařské towarzstwo w Lipsku
wot lěta 1716—1866.

K 150-lětnemu jubileju jeho wobstaća wopisał
K. A. Jenč.

Najstarše wšitkých towafstrow, kiž su so hdy k zwučowanju w serbské ryči a k duchownemu pozběhnjenju Serbowstwa założile, je serbske prědařské towarzstwo w Lipsku, kiž 10. decembra zańdżeneho lěta (1866) swój 150-lětny jubileum swječeše a chce tón samy swjedžeń, dali Bóh, w juliju tuteho lěta hišće junkróć swjedžeńscy ze swojimi starymi sobustawami w Lipsku wobeńć. Dokelž je tuto towarzstwo tež serbski wustaw a dokelž je so z njeho w běhu zańdžených 150 lětow wjele žohnowanja za Serbow a za Serbstwo wulało, so drje nichtó na tym džiwać njebudže, hdyž jemu k jeho jubileju tež w našim Časopisu nastawk poswjećimy, w kotrymž z jeho stawiznow wosebje to sobudžělimy, štož je za Serbowstwo wažne a štož je so w towarzstwie za serbsku ryč činiło. Jeho założerjo běchu w lěće 1716 scěhowacy šesć serbscy młodžency, kiž tehdom wšitcy w Lipsku na duchownstwo študowachu:

1) Jan Bohumił Ast (Halozza) z Budyšina, rodź. 21. januara 1695, † 17. měrca 1719 jako kand. duch. w Budyšinje.

- 2) Hodan Zacharias Šěrach z Krjebje, rodź. 7. ha-pryla 1693, † 28. julija 1758 jako duch. w Malešecach.
- 3) Jan Mosak z Njeznarow, rodź. 1694, † 4. augusta 1721 jako duch. w Palowje.
- 4) Jan Jurij Bjar z Łaza, † 1. novembra 1724 jako duch. w Palowje.
- 5) Jurij Knježk z Małego Dažina, † 1757 jako šulski wučeř w Lipsku.
- 6) Jan Křesćian Bulitius z Křišowa, rodź. 23. měrca 1696, † 18. novembra 1751 jako duch. w Kotecach.

Jako dobri přečelojo a synojo jeneho luda běchu tući serbscy młodžency hižom prjedy, hač woni towařstwo bjez sobu założichu, dlěši čas so dys a dys na jstwje sobutowařša Asta zhromadžowali a to tehodla, zo bychu bjez sobu serbscy ryčeli. To činjachu woni z džela, dokelž mějachu swoju maćeřnu ryč lubo a z džela tež tehodla, dokelž wjedžachu, kak nuzna jim ta sama za jich přichodne powołanie bjez Serbami bě a tola hewak žanu druhu skladnosć njemějachu, so w njej zwučować. Ani na gymnasiju w Budyšinje, ani na universiéce w Lipsku njebě tehdom hišće za tajkich, kiž cheychu něhdy serbscy duchowni być, žana připrawa, z pomocu kotrejež budžichu so w tej ryci wudokonjeć móhli, w kotrejž dyrbjachu něhdy předować a najwjacy zastojn-skich dželow činić. Čim bóle ležeše tehodla tež serbskim młodžencam tamnego časa strach blizki, serbsku ryč zabyć a sta so tehodla tež jara husto, zo hdýž jedyn młody serbski kandidat po dokonjanych študijach so z university wróci a chcyše swoje prěnje serbske předowanje džeržeć, dha njemóžeše to same, khiba z pomocu jeneho staršeho serbskeho duchowneho abo wučerja wudžělać a trjebaše dołhi čas k temu, prjedy hač bě so do swojeje połzabyteje maćeřneje ryče zaso někak nutř namakał. To wšitko bě tamnym šesćom serbskim mjenowanym młodžencam derje znate a tehodla zjeno-čichu so woni w Lipsku, zo njebychu swoju maćeřnu

ryč zabyli, k ryčenju w njej. A to bě něšto jara khwabolne. To spózna tež jedyn jich wučerjow, professor Dr. Pfeiffer, kotrehož kollegije woni wšitcy pilnje wopytowachu a pola kotrehož bě runje Šérach famulus. Jako bě tutón wot jich zwučowanjow w serbskej ryči slyšał, radžeše jim wón, zo bychu tola hišće kročel dale sčinili a po rjadu tež předowanja w serbskej ryči napisowali a te same potom bjez sobu rozsudžowali. Woni činjachu po tajkej radže swojeho wysoko česćeneho wučerja a při tym nasta pola nich ta mysl, tute předowanja, kotrež běchu sebi khwilu jenož prjódkčitali, tež z klětki dele džeržec a so na tajke wašnje hišće lěpje w serbskim předowanju zwučowač. Tehodla podachu dha so někotři wot nich k dekanej theologiskeje fakulty, k Dr. Schmidtej a prošachu jeho wo dowolnosć, zo směli swoje serbske předowanja w Pawołowej cyrkwi džeržec. To bu jim tež přez wosebite pismo dowolene, jako bě Dr. Schmidt tu wěc najprjedy akademiskemu senatē wozjewił, a woni dostachu z tym to prawo, zo smědžachu sebi kóždu sobotu popołdnju wot jeneje hač do dweju universitnu cyrkej wotewrić daé a w njej serbscy předowač. Na to założichu woni swoje towarzstwo na podłóżk 19 paragrafow we Łaćanskej ryči a stupichu 10. decembra 1716 jako „serbske předařské towarzstwo (Wendisches Prediger-Collegium)“ na zjawnosć. A tu namaka tuto towarzstwo bórzy přečelníwe připóznače a zwjese lacu podpjemu. Jako mjenujcy nazymu lěta 1717 dwaj jeho sobuzałożerjow, Ast a Mosak, po dokonjanych študijach w Lipsku domoj do wótneho kraja pućowaštaj, prošeštaj w Dreždānach pola sobustawow tamnišeho wyššeho konsistorija, pola wyššeho dwórskeho předarja Dr. Pipingga a pola superintendenta Dr. Löschera, znateho přečela Serbow,*) wo přistup a powjedaštaj jimaj wo

*) Dr. Valentin Ernst Löscher, superintendent w Dreždānach, je so Serbam při wšelakej skladnosći jako sprawny přečel wopakazał a

założenju towařstwa a poručištaj to same tež jeju pře-čelniwemu připóznaću a zastaranju. Wobaj derje dostaj-naj knjezaj zwjeselištaj so na tym wutrobnje a slubištaj towařstwu ze swojeje strony wšu móžnu pomoc a pod-pjeru a podpisaštaj so tež k wopokazmu za to, zo běstaj towařstwo ze strony wyššeho konsistorija w Dreždžanach wobtwjerdžiło, pod wjele přećemi za zbože serbskeho luda pod tamne pismo, kotrež bě towařstwo wot dekana theologiskeje fakulty w Lipsku dostało. Bohužel je so tuto pismo, kiž bě założeńska lisćina lipsčanského serb-skeho towařstwa, po zažnej smjerći kandidata Asta, kiž bě to same nakhwilnje na so wzał, zhubiło.

W lěće 1723 wusny serbske towařstwo w Lipsku na někotre lěta, dokelž tehdom runje jenož mało Serbow študowaše. Hakle z lětom 1728 příndže za nje zaso lěpši čas. Za jeho zbudženje wot morwych staraše so hač najpilnišo stud. duchownstwa Handrij Hercog z Bobolc. Jako bě so tutón w lěće 1727 z Jeny do Lípska přesydlił, namaka wón w Lipsku wot prjedawšich sobustawow towařstwa jenož hišće dweju, Knježka a Khryšu Pječku z Pomorec, kiž pak běstaj wobaj hižom wuštudowało. Wot prěnišeho dosta Hercog, jako bě wón jemu swoje prjódkwzače, towařstwo z nowa załožić, wozjewił, agendu, wustawki a druhe pisma zańdženeho towařstwa. Na to zjenoći so Hercog najprjedy z jenym druhim serbskim študentom, ze svojim přečelom Janom Bjedrichom Lang u ze Smilneje, kotremuž bě tež wjele na znowazałożenju serbskeho towařstwa ležane, dokelž bě w Mišnje na šuli serbsku ryč trochu pozabył. Wo-baj wabještaj nětko swojich druhich serbskich sobuštu-dentow, zo so jimaj přizankných a serbske towařstwo zaso wobnowjichu. Jeho wobnowjerjo běchu:

---

pisaše jim k lěpšemu 1718 prjedyryč k Langhansowej džěćacej postilli, 1750 pak wosebitu knižku „cyrkwine kluče“, kotař je so wjacykróć (1752, 1754 a 1847) w serbskej ryči čišala.

- 1) Handrij Hercog z Bobolc, † 1774 jako archidiakon w Lubiju.
- 2) Jan Bžedrich Langa ze Smilneje, † 13. novembra 1757 jako duch. w Bukecach.
- 3) Kašpor Leonhard Muka z Kotec, † 19. januara 1739 jako duch. w Berthelsdorfje.
- 4) Jan Pjech z Wjelećina, † 8. junija 1741 jako diakon při michałskiej cyrkwi w Budyšinje.
- 5) Křesćijan Bohakhwal Kowař z Bukec, † 1771 jako duch. we Wóslinku.
- 6) Jan Křesćijan Wawer z Bukec, † 10. decembra 1766 jako kand. duch. w Rodecach.
- 7) Khryša Šołta z Kamjenca, † 1788 jako kantor w Kamjencu.

Jako běchu so tuči serbscy młodžencojo k wobnowjenju lipsčanskeho serbskeho towařstwa zjenočili, podaštaj so Hercog a Langa jako wotpóslanaj k tehdomnišemu dekanej theologiskeje fakulty, k Dr. Schmidtej a prošeštaj jeho wo dowolnosć k serbskemu předowanju po starym wašnju w Pawołowej cyrkwi. Z woprědka njechaše jo tutón dowolić, ale žadaše, zo dyrbi sebi towařstwo prjedy wšeho swojego předsydu bjez theologiskimi wučerjemi w Lipsku wuzwolić. Jako pak jemu Hercog a Langa na to wotmolwištaj, zo bjez wučenymi w Lipsku nichtó serbskeje ryče wědomny njeje a tež přilubištaj, zo towařstwo wěsće žanu skladnosć k skóržbam njeda, dha dowoli Dr. Schmidt naposledku jeho wobnowjenje a buchu na to zwučowanja w nim zaso 6. oktobra 1728 z předowanjom wot Hercoga džeržanym w božim mjenje započate.

Po tutym swojim wobnowjenju wobsteješe serbske towařstwo w Lipsku wjeli lět a hač runje njewěmy, z kajkej pilnosću su jednotliwe sobustawy w nim džělałe a z kajkej swěrnostu su sebi swoje zjenočenstwo hajile, dha spóznajemy tola žohnowanje jeho wobstaća na tym, zo bjez sobustawami, kiž su jemu wot lěta 1728—1766

přislušaše, wjele mužow nadeńdżemy, kiž su so jako dobrí Serbjo a wubjerni serbscy předarjo z Lipska wróćili a kiž su pozdžišo za serbsku ryč a za Serbowstwo jako serbscy spisaćeljo wjele činili. My spomnimy tu jenož na Pjecha, diakona w Budyšinje, na Běhmarja, duch. w Budystecach, na Ponicha, duch. w Malešecach, na Körnera, duch. w Bokawje pola Schneeberga, na Šerracha, duch. w Budyšinku a na Möhna, duch. w Njeswačidle, kiž běchu wšitcy w času wot 1728—1766 sobustawy serbskeho předáfskeho towarzstwa w Lipsku a kotrychž mjena maja hišće džensniši džeň bjez Serbami zynk a kotrychž zawostajene pisma nam přeco hišće wo tym swědča, što a kak wjele su woni w swoim času za duchowne pozběhnjenje serbskeho luda a za serbsku literaturu činili.

Prěnje wažniše powjetšenje a z džěla tež přeměnjenje sta so z towarzstwom w lěće 1755, přetož wot tuteho lěta sem počachu do njeho jako wurjadne abo čestne sobustawy tež tajcy serbscy študenti zastupovać, kiž na prawizna abo na lěkařstwo študowachu, štož bě so prjedy ze strony Serbow za džiw hdy stało. Zo so towarzstwo tež tajkim študentam wotewri, bě jara derje, přetož wone dosta přez to wjele dobrych Serbow k swojim sobustawam, kiž serbsku ryč derje znajachu, a na druhej stronze bu přez to tež towarzstwo nuzowane, swoju džěławosć, kiž bě hač dotal drje z wjetša jenož w spisanju a džerženju serbskich předowanjow wobstała, rozšerić a so tež we wšelakim druhim nastupanju w serbskej ryči zwučować. Prěni tajki wurjadny sobustaw, kiž w lěće 1755 do towarzstwa stupi, bě Handrij Nyča (Nitsche) ze Židowa, stud. juris. Wot njeho je towarzstwo pozdžišo wjele česče mělo, přetož wón bu w swoim času sławny muž a wumrje 1795 jako khurwjeřchowski saksi dwórski radžicel a wobsedžer ryceřkubla Mengelsdorfa a přichodny syn ruskeho hrabje Soštykowa.

Jako bě so serbske towarzstwo w Lipsku na tajke wašnje w lěće 1755 rozšeriło, nasta cyle nowe žiwjenje w nim a jeho sobustawy počachu tež, najskerje po přikladže druhich študentskich zjenočenstwów tamneho časa, wosebity rjad nosyc — serbski rjad. Tón samy wobsteješe ze slěborneho triangela, do kotrehož běchu wot slónčnych pruhow wobdate слова: „Soraborum saluti“, to rěka: „k zbožu Serbow“, nutř zaryte. Te tři róžki tuteho triangela pokazowachu ná to trojake wotpohladanje tuteho rjada. Wón dyrbješe mjenujcy 1) přečelstwo a přezjenosć w towarzstwie zdžeržec a wobtwjerdić; 2) towarzstwo pola kóždeho sobustawa, by tež dawno hižom z Lipska był, w dobrym wopomnjeću zdžeržec a 3) znamjo być za towarzstwo, přez kotrež by so wone wot druhich towarzstwów rozdželiło. Tutón rjad, wot kotrehož kóždy kruch 1 toleř płačeše, móžeše sebi kóždy sobustaw, hdyz z Lipska džěše, sobuwzać, jeli buchu wot njego jenož tak mjennowane wustupne pjenjezy zapłaćene. Njezaplaći pak něchtó tute, dha dyrbješe za nje swój rjad do pokladnicy wotedaé. Nosyli su sobustawy serbskeho towarzstwa tutón swój serbski rjad wjele lět, haj 7. septbr. 1763 bu wón, kaž najstarše towarzstwowe akty, kiž so z tutym dnjom započnjeja, powjedaja, wot tehdomnišeho staršeho, Jana Křesćijana Kocora z Budýšina, wšitkim sobustawam (9 porjadnym a 11 wurjadnym) z nowa připołożeny, dokelž bě někotre lěta prjedy do zabyća přišoł. Tola 6. julija 1765 bu Serbam w Lipsku jich rjad na jene dobo wotewzaty a to po khurwjeřhowskej přikazni z Dreždán přez rektora Dr. Platza. Čehodla je so to stało a hdze je rektor tón samy pósłal, hač do Dreždán, kaž so zda abo nic, to towarzstwo ženje njeje zhoniło. Zajimace by bylo, hdyz bychmy jedyn tajki rjad do serbskeho museja dostać móhli!

Kaž smy prjedy hižom na to spomnili, bu towarzstwo přez to, zo bě tež serbskich prawiznikow a lěkarjow jako wurjadne sobustawy přijałe, nuzowane, so nětko

tež na hinaše wašnje, hač jenož přez wudžělanje serbskich předowanjow, w serbskej ryči zwučować. Nuznota teho da so lěto wot lěta bóle začuć a tehodla staji dha tež starši Kocor 5. augusta 1764 w powšitkomnym konvenēce, kotremuž so towařstwo kózdy měsac zhromadžo-waše, namjet, zo bychu so přichodnje wot jednotliwych sobustawow tež wšelake přełożenja, wosebje z němskeje ryče, činiłe, kiž dyrbjachu so potom w měsačnych konventach rozsudźeć, tak zo bychu tež wurjadne sobustawy towařstwa składnosć měle, so na towařstwowym džele wobdželić. Runy namjet staji w tym samym času tež jedyn prjedawši sobustaw towařstwa, znaty a wo serbsku ryč derje zaslužbny duchowny Mag. Jurij Körner w Bokawje pola Schneeberga. Tutón Körner bě po prawym Němc, rodženy 1718 w Pölkwitzu pola Cwikawy. Wot swojeje młodosće sem bě pak so wón hižom z wulkej lubosću na nawuknenje serbskeje a druhich słowjan-skich ryčow połožił a bě přenišu ryč tež hižom při swojim přebywanju na wulkej šuli w Cwikawje wot jeneho tam stejaceho serbskeho wojaka tak daloko nawuknył, zo bě móhl při swojim woteńdzenju wot šule serbsku ryč dzeržeć. W Lipsku bě wón 1739 do serbskeho předařskeho towařstwa zastupił a so w serbskej ryči přeco bóle a bóle zwučował a hač runje wón po swojim woteńdzenju z Lipska žanu składnosć njeměješe, jenu serbsku faru dostać, ale bu wjele bóle 1747 do Bokawy pola Schneeberga za fararja powołany, dha džělaše wón tola tež tudy ze wšej pilnosću dale na přepytowanju serbskeje ryče a serbskich stawiznow a je w tutym nastupanju to a tamne pisał, štož ma za nas Serbow hišće džensniši džeń wažnosć a na čož pozdžišo dale spomnimy. Dokelž bě Körner w lipsčanskim serbskim towařstwje mōcnu podpjero za swoje študije namakał, dha bě jemu to same tež stajnje lube wostało a wón dawaše sebi tež pozdžišo wšu prócu, tosame přeco wyše pozběhnyć. Tehodla pi-saše wón tež 31. augusta 1764 na towařstwo a staji w

swojim lisće runy namjet, kotryž bě někotre dny prjedy hižom starši Kocor w konvenē stajił. W swojim lisće radžeše wón, zo dyrbješe towarzstwo kročel do předka sčinić a nic jenož, kaž hač dotal, na serbskich předowanjach, ale powšitkomnje na wutwarjenju serbskeje ryče dželać, na čimž mohło so tež wurjadne sobustawy towarzstwa wobdželić. Po jeho radže dyrbjachu theologojo w towarzstwie tež dale so w serbskim předowanju a we wudželanju wšelakich składnostnych duchownych ryčow prócować, juristojo pak serbske stawizny wobdželać a philologojo so na přeptyanje serbskeje ryčnicy a na zhromadzowanje přisłowow a t. d. połožić. Dale dyrbjachu so po jeho radže tež khěrluše w towarzstwie přełożować a tón a tamny dyrbješe so spytać, sam něšto w serbskej ryči pěsnić a originalne nastawki w serbskej ryči spisać. A zo tajke wot sobustawow towarzstwa wudželane pěsnje, dobre přełożenja a originalne nastawki njebychu zhubjene byłe, dha radžeše Körner naposledku hišće, zo dyrbješe towarzstwo wosebity čišcany lětopis załožić, wot kotrehož by so snadno kóžde lěto jedyn kruch w serbskej ryči wudać móhł a z kotrymž by so k přichodnemu 50-lětnemu jubileju towarzstwa w lěće 1766 započatk sčinić měl. Tajke swoje myслe předpoži duchowny Körner towarzstwu we wjacy swojich listach a kaž so z tych samych widžić da, chcyše wón serbske towarzstwo w Lipsku k wosebitez akademiji za serbsku ryč pozběhnyć, kiž dyrbješe dospołnu serbsku knihownju, swój wosebity serbski časopis a wěste štipendija měć a tež započatk k wudaću serbskeho słownika, na kotrymž Körner*) hižom pilnje dželaše, činić. Tehodla chcyše Körner tež, zo dyrbješe towarzstwo swoje dotalne mјeno wotpołożić a so přichodnje „Serbske předařske a wučene towarzstwo w Lipsku“ mjenować. Kak by so Körner

*) Tutón Körnerowy serbsko-němski słownik leži w 2 rukopisnymaj dželomaj w knihowni tow. wědomnosćow w Zhorjelu.

wjeselił, by wón widził, kak su so wšitke jeho tehdomniše myslički pozdžišo woprawdze do skutka stajiłe, hdyz tež 100 lět pozdžišo a w jenym nowym serbskim towarzstwie, w — Maćicy Serbskej, při kotrejež założenju su tež něhduše sobustawy lipsčanskeho serbskeho towarzstwa sobu pomocne byłe!

Hač runje pak serbske towarzstwo w Lipsku to wšitko, štož bě jemu Körner w swojich listach radžił, do skutka stajic njemóžeše, dokelž k temu mocow dosc njeměješe, dha bu wone tola přez tajke listy mócnje zbudżene, tak zo we wšelakim nastupanju poča na swojim pozběhnjenju džělać,* slabe a tajke sobustawy, kiž serbskeje ryče dosc wědomne njeběchu, wot so wotdzeržowač a so wosebje na swój přichodny 50-lětny jubileum přihotowač. Zo by so tutón prawje hódnje wobešoł, wza dališe w tutym nastupanju jedyn dotalny sobustaw towarzstwa, Mag. Jan Wencel z Džežnikec, do rukow, kiž 19. februara 1766 Lipsk wopušći a so do Łužicę wróci. Kaž Körner, je sebi tež tutoń najwjetšu zaslužbu wo serbske towarzstwa w Lipsku dobył. Hižom w Lipsku bě wón horliwy sobustaw towarzstwa był a jemu wosebje mamy so džakowač, zo towarzstwowe akty hač do lěta 1703 wróco džaja, přetož wón je jako přeni znaty pismawjedčeř towarzstwa přeni volumen tych samych założił a je tež hewak wšitko swěru hromadžił, štož so na stawizny towarzstwa čehnje. Při swojim woteńdzenju z Lipska přepoda wón pismawjedčeřstwo jenemu serbskemu prawiznikej, synej znateho Abrahama Frencla, Janej Salamonej Frenclej ze Šunowa, kiž bě wurjadny sobustaw towarzstwa a scini z tym zapo-

*) Kaž so zda, myslachu sebi sobustawy towarzstwa po Körnerowej radze w tutym času sylnje na założenje serbskeho časopisa a počachu tehodla kónc lěta 1766 k najmjeňšemu rukopisne serbske nowiny w towarzstwie wudawač pod napismom: „Lipske Nowisny a Schitkisny“, wot kotrychž staj so dwě čisle (bohužel jenož tehdomnišu politiku wobshacej) w knihowni Maćicy S. wukhowalej.

čatk k něčemu, štož hišće džensniši džeń w towařstwje wobsteji a je so hač dotal stajnje jara wužitne za nje wopokazało, mjenujcy zo je stajnje jedyn jurista pismawjedčeř towařstwa. Jako bě so Wencel do Łucicy wrócił a k wulkemu zbožu někotre měsacy pozdžišo domjace wučeřstwo w Budyšinje namakał, nałoži wón tuto swoje přebywanje w Serbach k swojemu dališemu skutkowanju za lěpše serbskeho towařstwa w Lipsku. Jemu poradži so, wšelake za towařstwo wažne papjery wunamakać, kotrež wón 6. septembra 1766 z někotrymi starymi serbskimi knihemi, bjez kotrymiž bě tež jene wot Michała Frencla 1688 w Budystecach džeržane serbske předowanje k poswjećenju tamnišeje dupy, do Lipska pósła. Z tutymi knihemi sčini Wencel započatk k założenju serbskeje knihownje w Lipsku. Na to zjenoci so wón z diakonom Janom Bjedrichom Langu w Njeswačidle, kiž bě tež něhduši sobustaw towařstwa a tutemu přeco hišće jara přikhileny, a pisaše z nim w zjenočenstwje na wšitke prjedawše sobustawy towařstwa, zo bychu k wudaču někajkeho swjedžeňskeho pisma pjenjezy składowali. Prjedy pak, hač móžeše so w nastupanju tajkeho swjedžeňskeho pisma wot prjedawšich sobustawow serbskeho towařstwa w Serbach něšto wěste wobzanknyć, přibliži so 10. december lěta 1766 a z nim 50-lětny jubileum serbskeho towařstwa w Lipsku. Towařstwo wuda k njemu mału, wot swojeho staršeho Kocora spisanu knižku*) w němskej ryći, w kotrejž je tež serbski, wot wurjadneho sobustawa, štud. jur. Jurija Raka z Čornych Noslic, k jubileju wudžělany spěw sobu wotčišcany. W tutej nětko žadnej knižcy, kotruž je towařstwo swojemu wjelelětnemu přećezej a dobroćezej Körnerej w Bokawje poswjećiło, su 50-lětne stawizny

*) Kurzgefaßte historische Nachricht von dem Aufange und Fortgange der jetzt lebenden Wendischen Gesellschaft in Leipzig. Leipzig bei Büßhel 1766. 16 stronow w 4.

towařstwa jenož jara z krótka sobudželene, kaž tež mjena jeho tehdomnišich porjadnych, wurjadnych a zwonkownych čestnych sobustawow. Dale njebě towařstwo same k swojemu jubilejnímu ničo čišće dało. Tola wuńdze k tutemu swjedženej hišće jena druga knižka, wažna za serbsku ryč a serbske pismowstwo, kotruž bě dołholětny přečel serbskeho towařstwa, duch. Körner, spisał.*). W njej ryči wón z wulkej wustojnosću wo wužitku serbskeje ryče a dopokaže, kak ta sama njeje jenož wužitna k wobstaranju čłowskich dušow a k rozwučenju Serbow w bójskich wědomnosćach, ale tež za zemjepis, za genealogiju a přepytanje starožitnosćow, haj za rudokopstwo a domjace hospodařstwo a spomni tu na to a tamne interessantne. Na kóncu jeho knižki, kotruž je wón sobustawam serbskeho předařského towařstwa w Lipsku poswjećił, namaka so hišće zapis 71 hornjo- a delnjo-łužiskich serbskich knihow, w kotrymž pak su wšelake wopačnosće.

Štož nětko swječenje 50-lětneho jubileja serbskeho towařstwa w Lipsku nastupa, dha mamy scěhowacu powjesć. 10. decembra lěta 1766 zhromadžicu so popołdnju w jenej wšitke sobustawy serbskeho towařstwa (10 porjadnych a 12 wurjadnych) w cyrkwi sw. Pawoła, hdžež so wot stareho časa serbske předorowanja džeržachu, k swjedžeńskej božej službje. K tutej božej službje bě so ze strony university tež přeni theologiski professar Dr. Křescijan August Crusius a jedyn wotpolslany tehdomnišeho rektarja Dr. Bartha nutřnamakał. Božu službu započa na to starši Kocor z Budyšina z wotspěwanjom 2. štučki 65. psalma. Potom čitaše tón samy 66. psalm před wołtarjom kaž tež cyrkwinu modlitwu a wótčenaš. Na to stupi podstarši Jan Rynč z

*) Philologisch-kritische Abhandlung von der Wendischen Sprache und ihrem Nutzen in den Wissenschaften v. M. George Körner. Leipzig bei Büßhel 1766. 74 stronow w 8.

Wjelećina na klętku a dzeržeše tu serbske, derjewudźelane jubelske przedowanje po prěnich sydom štučkach 19. psalma. W tutym swoim przedowanju, kotrež bu pozdžišo čišćane*), rozpomni wón „to připowjedanje bożeje khwalby, kotraž kóždemu ludu w jeho ryći prjódka dzeržana budže“ a ryčeše najprjedy wo jejnym čichim připowjedanju w kralestwje natury a potom wo zjawnym připowjedanju w kralestwje hnady. Po przedowanju, kiž bu z jubelskej modlitwu skónčene, wotspěwa Rynč hišće kollektu po 1. štučcy 106. psalma a požohnowanje. Na to wopušćichu towařšojo cyrkej a podachu so pozdžišo hišće k swojemu hospodarjej, hdžež mějachu hewak swoje konventy. Tam bu hišće swjedžeński konvent wotdzeržany a z małej, wjeselęj hosćinu tutón za serbske towařstwo tak ważny džeń skónčeny.

Jako bě so 50-lětny jubileum serbskeho towařstwa w Lipsku minył, započa so hnydom pilne listowanje bjez towařstwom a jeho přečelomaj Wencelom a Langu we Łužicach. Tutaj běstaj mjenujcy bjez tym nimale cyłe serbske duchownstwo a kandidatstwo w Hornjej Łužicy za swoje wotpohladanja dobyłoj a bjez prjedawšimi sobustawami lipsčanskeho towařstwa 60 toleř a 16 slěbornych k wudaću jubilejskeho pisma, kiž dyrbješe so k česći towařstwa wudać, nahromadžiło. Dokelž pak bě tuto hižom swoje stawizny čišćeć dało a dokelž bě so tak wjele pjenjez nahromadžiło, dha wobzanknyczu stare sobustawy towařstwa we Łužicy, nětka k česći towařstwa wjetšu knihu čišćeć dać a w njej nic jenož stawizny to-

*) Serbske Jubel-Prjedowanje wot Khwalby wjesczneho Boha a t. d. s Prjedyrycju Jurja Möhnia, prjenieho Duchownego w Nježwacibli, wohndate. Sałożene w Budyschinie w Rycktarjowych Herbow a čišćenje w Solerzu s Hidelschererowem Pišmom. 40 stronow w 8. (W prjedyryci k tutemu przedowanju je duch. Möhn stawizny serbskeho prěd. tow. z krótka wopisał a praji tam tež wselake k khwalbje serbskeje ryče, skorži pak pódla tež jara na němske šule w serbskim kraju, kiž tehdom hižom serbskej ryći jara škodzachu.)

wařstwa a žiwjenjaběhi wšitkich jeho dotalnych sobustawow, ale tež stawizny wšitkich hornjołužiskich evangelskich cyrkwowych sobudželić. K wudželanju tajkich wjetších knihow zjenočichu so we Łužicy třo duchowni, Langa w Njeswačidle, Ponich w Malešecach a Šérach w Małym Budyšinku. Přez Langowu a Wencelowu prouču nasta pak tehdom k lěpšemu serbskému towarzystwu w Lipsku hišće jene druhe zjenočenstwo bjez serbskimi duchownymi. Wšitcy běchu so tehdom za swój wustaw w Lipsku, kotrehož sobustawy běchu něhdy z wulkeho džela byli, z nowa zahorili a tehodla zjenočichu so w tym samym času dwanaćo wot nich z tym wotpohladanjom, so w přichodže hišće bóle za serbske towarzystwo w Lipsku a z džela tež za serbsku ryč starać. Tući 12 serbscy duchowni běchu: Broda a Janaš při serbské cyrkwi a sekundarius Langa při pětrowské cyrkwi w Budyšinje, Möhn a Langa w Njeswačidle, archidiakon Hercog w Lubiju, Janka w Bukecach, Šérach w Małym Budyšinku, Wičaz w Hrodžišeu, Běhmar w Klětnom, kand. Wencel w Budyšinje a duch. Körner w Bokawje. Na kajke wašnje chcyše tute zjenočenstwo serbskich duchownych we Łužicy k lěpšemu serbskému towarzystwu w Lipsku a cyleho Serbowstwa skutkować, to zhonimy z jeneho lista, kotryž diakonus Langa z Njeswačidla januara 1767 do Lipska pisaše. Po tym samym chcychu woni kóžde lěto junkróć hromadu přinć a lěpše serbskému towarzystwu wobradžić. Dale chcychu woni w konvikée blido za 12 serbskich študentow załožić a za sobustawy towarzystwa tež wěste štipendije z mišnjanského štyfta, dokelž je tutón tola po prawym k lěpšemu Serbow założeny, wudobyć pytać. A potom bě tež jich wotpohladanje, w Lipsku při serbském towarzystwie dospołnu serbsku knihownju załožić a serbskim kandidatam, kiž běchu w Lipsku sobustawy towarzystwa byłe, k dostaću dobrych wučeřskich městow abo farskich zastojnistrov bjez Serbami po móžnosći pomocni być. To wšo dželeše Langa

towařstwu w Lipsku sobu a zo by so hnydom towařstwo wo tym přeswědčić móhlo, kak so serbske duchownstwo we Łužicach za nje staraše, dha přiležeše Langowemu listej hišće jedyn druhı list, podpisany 26. januara 1767 wot jeneho džela prjedy pomjenowanych serbskich duchownych a złożeny na tehdomnišeho prěnjeho theologiskeho professarja Dr. Křescijana Augusta Crusiusa w Lipsku. W tutym swoim lisće prošachu podpisani serbscy duchowni pomjenowanego knjeza, zo cheył wón za přichod předsydstwo serbskeho towařstwa w Lipsku na so wzać. Jich list je jara zajimacy nie jenož za stawizny towařstwa, ale tež za cyrkwine a narodne žiwjeњe w Serbach tamnišeho časa. My zhonimy z njeho mjenujcy, zo so tamni 12 serbscy duchowni tehdom njeběchu jenož zjenočili z tym wotpohladanjom, serbske towařstwo w Lipsku po móžnosći podpjerać, ale zo mějachu při tym tež to samo wotpohladanje, kotrež matej nětčišej, 100 lět pozdžišo wot serbskich duchownych założenej towařstwie: serbske lutherske knihowne towařstwo a towařstwo SS. Cyrilla a Methoda. Tuto jich wotpohladanje bě: 1. wšo móžne činić, čistu wučbu Chrystusowu bjez Serbami zdžeržeć a dale wupřesćerać; 2. Serbow na tunje wašnje z dobrymi knihemi zastarać a 3. serbsku ryč polěpšić a wučiscić.

Tutón list serbskeho duchownstwa, kiž bu jemu 9. februara 1767 přez deputaciju serbskich študentow přepodaty, přiwza k. prof. Dr. Crusius jara přečelnijiwe a bě tež zwolniwy, předsydstwo towařstwa, jako bě jeho wustawki přehladał, na so wzać. Wón wozjewi to tež 5. měrca přez wosebity list tym serbskim knjezam duchownym, kiž běchu na njeho pisali. W tutym swoim lisće wupraji so wón z wulkej luboséu za towařstwo, nětko pod jeho předsydstwom stejace, a wobžaruje jeničcy to, zo serbskeje ryče móčny njebě a zo njemóžeše tehodla tež wjèle za towařstwo činić. Tehodla radži wón tež serbskim knjezam duchownym, zo bychu na to

zmysleni byli, po času snadno z pomocu powšitkomneje, bjez Serbami nazbéraneje kollekty jeneho serbskeho študentu, kiž by so k temu hodžíł, tak daloko podpjerać, zo móhł so pozdžišo w Lipsku jako universitny wučeř zasydlic a direkciju serbskeho towařstwa na so wzać. Tež za założenie serbskeje knihownje w Lipsku ryči wón w swoim lisće a naposledku namakamy w nim hišće na to pokazane, kak dobre by to za towařstwo było, hdy bychu jeho sobustawy (k čomuž bě tež hižom duchowny Körner radžíł) wyše swojich serbskich předowanjow kóždy tydžeń so tež we wudžělanju wšelakich druhich serbskich nastawkow zwučowali a sebi te same k rozsudženju přepodawali.

Tajke přečelnive wotmolwjenje knjeza Dr. Crusiusa wažeše sebi serbske duchownstwo jara wysoko a čuješe so tež přez nje mócnje zbudžene a k dališemu skutkowanju za serbske towařstwo w Lipsku zahorjene. Knjezaj duchownaj Broda a Janaš při serbské cyrkwi w Budysinje podžakowaštaj so jemu w mjenje swojich druhich zastojnskich bratrow 8. hapryla 1767 přez wosebity list, a wozjewištaj jemu w nim tež, kajke wjesele bě to w Serbach načiniło, zo bě wón tak přečelniwje předsydstwo serbskeho towařstwa na so wzał a kak bě to serbske duchownstwo zahoriło, za towařstwo dale skutkować a tež po móžnosći wšitko dopjelnić pytać, štož bě knjez professar jako dobre radžíł.

Ze wšej pilnosću a horliwosću džěłachu nětko wot serbskeho duchownstwa wuzwoleni mužojo we Łužicy dale na tym, zo bychu bórzy dokonjeli, štož bě k lěpšemu serbskeho towařstwa w Lipsku wobzanknjene. Hižom w měsacu meje wuńdzechu w němskéj ryči knihi, za kotrež bě serbske duchownstwo pjenjezy hromadzowało a kiž běchu so k česci 50-lětnego jubileja serbskeho towařstwa w Zhorjelu cišćale.*) Su to knihi, kiž maja

*) Kurzer Entwurf einer Oberlausitz-wendischen Kirchenhistorie, abgefaßt von einigen Oberl. wendischen evangelischen Predigern. Budissin

hišće džensniši džeń swoju wulku ważnosć a za kotrež so našim wótcam dosć džakować njemóżemy, dokelž su w nich wšelake za serbske cyrkwe, haj za cyłe Serbowstwo ważne powjesće zakhowane, kiž bychu bjez tutych knižkow džensniši djeń snadno zhubjene a zabyte byłe. Poswjećene su wonie serbskemu towarzystwu w Lipsku wot evangelskeho duchownstwa w Hornjej Łužicy. Po někotrych stawach krótkeho předsłowa wot diakona Langi w Njeswačidle namakamy w nich powjesće wo wšitkich serbskich evangelskich cyrkwjach Hornjeje Łužicy a wo duchownych, kiž su při nich wot reformacije sem skutkowali. Tute powjesće su z wulkej prócu wot duch. Ponicha w Malešecach, kiž bě nad nimi wjele lět džěłał, hromadu zestajane. Dale nadeńdžemy w naspomnjených knihach 50-lětne stawizny serbskeho předařského towarzystwa w Lipsku, jeho wustawki a žiwjenjopisy wšitkich jeho sobustawow wot 1716 sem. Tute stawizny je duch. Šérach w Małym Budyšinku spisał, dokelž měješe, jako syn założerja serbskeho towarzystwa, k temu papjery swojego njeboh nana. W poslenim stawje je hišće zapis wšitkich wot lěta 1574 sem w serbské ryci čiščanych knihi, kiž 75 čisłow tajkich knihi pomjenuje, ale cyle bjez zmólkow njeje. We wosebitym přidawku su hišće starši spisowarjo pomjenowani, kiž su wo Serbach pisali, a sobu wotcišćana je tam tež jena němska ryc, kiž bu w Lipsku 10. decembra 1766 wot jeneho sobustawa towarzystwa džeržana, kaž tež serbska pšeń, kotruž bě stud. jur. Rak k jubilejnej towarzystwa wudžěała a kotruž bě tež hižom towarzystwo samo w swojej wot njeho wudatej jubelskéj knižcy wotcišćeć dało. Z tuteho krótkeho přehlada widźimy my, kak bohate žórło za serbske stawizny tamne knižki su, kotrež je serbske duchownstwo před 100 lětami k jubileju serbskeho to-

waŕstwa w Lipsku wudało a kak mamy jemu za te same hišće džensniši džeń džakowni być. Za čišć tuthy knižkow bu wot tamnych 60 tol., kiž běchu so k temu bjez serbskimi duchownymi a kandidatami nahromadžile, 30 toleri wudatych a 21 toleri zaplaći so za papjera, zwjazk a druhé pólanske potrjebnosće. Za pjenjezy, kiž zbytkne wostachu, nakupištaj Langa a Wencel serbske knihi, něhdže 20, a daštaj te same za serbske towarzystwo zwjazać, hač runje bě duch. Faber we Wujezdže pola Tuchorja radžil, zo by so za zbytk tamneje pjenježneje zběrki Mathejowa serbska ryčnica z nowa wudała. 8. meje 1767 pósłaštaj na to Langa a Wencel wšitko, štož běštaj za towarzystwo we Łužicy nahromadžiloj, 25 exemplarow swojeho jubelskeho pisma, kaž tež wšitke wudače teho sameho nastupace listy a papjery a serbske knihi, kotrež běštaj za serbsku knihownju w Lipsku nakupiło, do Lipska. W připołożenym lisće namaka so za towarzystwo wšelaka dobra rada za přichod a slabjeňje, zo chcyštaj so wobaj wo pozběhnjenje towarzystwa a zbudženje noweho žiwjenja w nim tak jara zaslužbnaj mužej tež přichodnje dale za nje starać.

Přez tajke wosebite džélwzače, kotrež bě towarzystwo při skladnosći swojeho 50-létneho jubileja pola serbskeho duchownstwa, pola university a druhdže namakało, čuješe so tuto samo mócnje zbudžene a k pilnišej džěławosci zahorjene. Po Langowej a Wencelowej radže zrjadowa so wono nětka tež w znutřkownym lěpje a porjedži swoje wustawki a poča we wosebitych serbskich hodžinach so hišće bóle, hač dotal, w serbské ryči a w pisanju a přeńdzenju wšelakich serbskich nastawkow zwučować. Po swojich nowych wustawkach wobzankny towarzystwo tež, zo njechaše wjacy Němcam, kiž serbskeje ryče cyle mócní njeběchu, přistup do towarzystwa dowolić. Wot někotrych lět sem njebě so mjenujcy wjacy na to tak kruče kedžbowało, hač běchu čí, kiž do towarzystwa přistupichu, serbskeje ryče cyle mócní abo nic. Wjele

bóle běchu so, wosebje bjez wurjadne sobustawy, poslenje lěta tež tajcy sobu do towařstwa nutř zacišceli, kiž, dokelž chyčchu serbscy wuknyć, abo dokelž běchu z towařstwom derje znaći a snadno tež wěstu lubosé k Serbam a k jich ryči mějachu, wo přijeće do towařstwa prošachu. Tehodla namakamy tež hižom w zapisu sobustawow towařstwa z lěta 1766 wjele tajkich, kotrychž jména a narodne města nas hnydom na to pokazuja, zo woni žani Serbjo njeběchu.

W lěće 1768 zhubi towařstwo přez woteńdzenje z Lipska jeneho jara pilneho a serbskeje ryče derje mócnego sobustawa, Jurija Raka z Čornych Noslic, kiž bě w Lipsku prawa študoval a 6 lět swěrny sobustaw towařstwa był a so wosebje w času jeho jubileja a pozdíšo jako towařstwowy sekretař wo nje jara zaslužbny scinił. Wón je, tak wjele hač je nam znate, přeni serbski jurista, kiž je w serbskej ryči něsto wudał, mjenujcy spěv abo odu na serbske tow. při skladnosći jeho 50-lětnego jubileja. Rak wróci so na to do Budyšina a bě tudy hač do lěta 1799 jako serbski ryčník žiwy. Bórzy po jeho woteńdzenju dosta towařstwo wšelake nowe knihi do knihownje. Bjez tutymi bě tež jena kniha w katholskim prawopisu, mjenujcy „duchowna brónjernja“ wot patera Prokopa Hančki z Klóštyra, kotrehož bě duch. Möhn w Njeswačidle na towařstwo kedźbliweho scinił a kiž bě na to towařstwu swoju knihu připósłał. To běchu přenje knihi w katholskim prawopisu, kotrež towařstwo wohlada. Wšitcy so nad tajkim prawopisom džiwachu, wjeselachu pak so při tym, zo běchu sebi noweho přečela dobyli. Přez to, zo bě pater Prokop swoje knihi towařstwu připósłał, nasta nětko bjez nim a bjez towařstwom zajimace listowanje, z kotrehož je widžić, zo bě tutón duchowny w swojim času jara dobrý Serb, kiž wosebje na wučisčenju serbskeje ryče džělaše a bě tež serbsku ryčnicu *) w ľačanskej ryči spisał,

*) Dalíše wo tutej serbskej ryčnicy powjeda nam Časopis Maćicy Serbskeje wot lěta 1860 na 43. stronje.

kotruž pak bě jemu tachantstwo w Budyšinje wróćo zdźeržało, hač runje bě ju knihičišćeř Winkler w Budyšinje wudać chcył. Tachantstwo zadźewaše wudaće, dokelž bě sebi pater Prokop druhi prawopis wuzwolił, hač biskop Wóski w swojich, někotre lěta předy wudatych bibliskich stawiznach, kiž běchu so pod titulom: „Krótke časa přečinjenjo“ čišćałe.

W tym samym lěće 1768 dźelaše serbske tow. w Lipsku tež khwilu ze swojim přečelom duch. Körnerom w Bokawje na přepytanju wšelakich starych serbskich słowow a mjenow, kiž so na tak mjenowanych prillwic-skich starožitnosćach ze serbskeho templa w Rhetrje z runami napisane namakaju a wo kotrychž přepytanje a wułożenje bě Körnera meklenburgski krajny syndicus Pistorius w Nowym Brandenburgu prosył. Körner předpołoži při tutej skladnosći swoje wułożenja serbskemu towarzstwu w Lipsku a da sebi wot njego wobswědći, zo su z lužisko-serbskej ryču přez jene. Tež při tym pytaše Körner lěpše serbskeho towarzstwa a nadziješe so, zo so pomjenowany Pistorius jako čestny sobustaw za serbske towarzstwo dobudže a so snadno tež nawabić da, někotrych serbskich kandidatow do Meklenburgskeje powołać. Tola tuta Körnerowa nadzija njeje so pozdžišo dopjelnila, kaž tež druha nic, kotruž wón po swojim w lěće 1768 na serbske tow. w Lipsku pisanym lisće z nowa měješe, mjenujcy ta, zo budže so towarzstwo, dokelž k njemu tak wjele porjadnych, wurjadnych a zwonkownych čestnych sobustawow słušeše a dokelž so w nim nětko wyše předowanjom tež wšelake druhe serbske nastawki pisachu, tola hišće po času na wudaće serbskeho časopisa podać móc, kotryž chcyše Körner sam po móžnosti ze swojim pjerom podpjerać. K wuwjedzenju tajkeje wótčinskeje mysle njebě towarzstwo hišće mócne a zrałe dosć. Z cyła njepozběhny so wono tehdom, kaž so zda, na tón wysoki skhodženk, na kotryž běchu jemu mužojo, kaž Langa, Wencel a Körner, rady dopomhać

chcyli a na kotryž budžiše so wono při tym wjeselým a zahorjenym džélwzacú, kiž bě so jemu při jeho 50-lětnym jubileju ze wšech stronow wopokazało, derje pozběhnyć móhlo. Samo napominanja jeho předsydy, k. prof. Dr. Crusiusa, kiž wosebje wot swjatkow lěta 1768 sem na zwučowanja w serbskej ryči we wurjadnych tydžeńskich hodžinach čišćeše a towarzstwu tež tehodla wšelake wot njeho spisane knižki k přełożenju do serbskeje ryče přepoda, njepomhachu wjele. Ze stawiznow serbskeho towarzstwa w scěhowacych lětach njemóžemy tehodla tež wjele wuzběhnyć, štož by za naše wotpohladanja, kotrež při spisanju tuteho nastawka mamy, wažne bylo. Jenož to chcemy tudy naspomnić, zo serbska knihownja w Lipsku wot prjedawšich sobustawow wšelake nowiše serbske knihi dosta a zo z jeneho lista, kiž so z tamneho časa w towarzstwowych aktach namaka, zhonimy, zo je chcył wěsty knjez z Ponikau serbski słownik wudać, kotrehož čišć je pak knihikupc Drachstädt w Budyšinje na 1800 toleř wobličil, tak zo drje tuteje wysokeje summy dla k žanemu čišćej přišlo njeje.

Hdyž pak widžimy, zo lipsčanske towarzstwo njeje po lěće 1768 tak džélawe bylo, kaž budžiše so to snadno po tych přečelných nastorkach, kotrež bě k temu ze wšech stronow dostało, stać móhlo, dha mamy za to přičinu tež we wšelakich zwonkownych wobstejenjach pytać, při kotrychž so serbske towarzstwo tehdom k žanemu prawemu kćewej pozběhnyć njemóžeše. Serbscy študenci počachu tehdom a wosebje po lěće 1770 wotebjerać. Přez sydomlětnu wójnu, pod kotrejž bě wosebje tež Łužica jara čerpiła, bě wjele Serbow, kotrychž domy běchu so wotpališe a kotrychž pola běchu so rozteptałe, tak wokhudnyło, zo swojim synam njemóžachu študować dać. A k temu příndže hišće drohota a hłód, kiž bě w lěće 1771 tak wulki, zo so w cyrkwjach we wosebitych modlitwach *) za wotwobročenie teho sameho

*) Dwě tajkej modlitwje stej tež w serbskej ryči čišćanej.

prošeše. To wšitko bě na tym wina, zo poča přeco mjenje a mjenje Serbow w Lipsku być. Serbske towarzstwo měješe khwilu jenož hišće tří porjadne sobustawy. W lěće 1773 bě tutych pjeć a bjez nimi tež jedyn Słowak z Wuheřskeje, Michał Klauser, kiž w towarzstwie serbscy wuknješe a je pozdžišo farař w Buděstecach byl († 1799). Jeho potomnicy su hišće džensniši džeń w Serbach žiwi. Wjele wjetša bě tehdom ličba wurjadnych sobustawow. Tajkich měješe towarzstwo w lěće 1773 džewjeć, ale bjez nimi njebě ani jedyn Serb, hač runje bě towarzstwo před někotrymi lětami wobzanknyło, zo chcyše jenož za Serbow być. Wono njemóžeše tajke swoje wobzanknenje wuwjesć, dokelž tehdom žadyn Serb ani na prawa, ani na lěkařstwo njestudowaše. Na město Serbow namakamy pak bjez wujadnymi sobustawami towarzstwa w lěće 1773 třoch Rusow. Tući běchu Jan Brodoffskoy (Brodowskij) ze Smolenska, Athanasij Kawerzniew ze Smolenska a Sergij Podobedoff z Moskwy. Wot tutych přebyvaštaj pozdžišo přenišej khwilu w Małym Budyšinku pola duchowneho Šéracha, zo byštaj pola njeho, kiž bě w swojim času sławny pčołař, wothladanje pčołkow nawuknyłoj. Tež Khorla Bohakhwal Anton, kiž je pozdžišo jako Dr. juris a senator w Zhorjeluču lužiske towarzstwo wědomosćow założił a wjele za Serbow a wo Serbach pisał, bě w lěće 1773 wurjadny sobustaw serbskeho towarzstwa w Lipsku.

Hač runje pak měješe towarzstwo w lěće 1773 tak wjele wurjadnych sobustawow, dha njemóžeše so wono tola wjacy džeržeć, dokelž na Serbach pobrachowaše. Kaž so zda, wopušći hižom nazymu 1773 najwjacy Serbow Lipsk a dokelž na jich město žani nowi njepřińdzechu, dha njewosta dotalnemu staršemu towarzstwa, Kocorej z Budyšina, kiž bě 10 lět ze wšej swěrnostě towarzstwo wodžił, ničo wyše, hač to samo započatk lěta 1774 rozwjazać a swoje zastojnstwo zložić.

Na to zańdzechu lěta, prjedy hač móžeše so towařstwo zaso k nowemu žiwjenju zbudžić. Bjez tym wumrje tež jeho dotalny předsyda k. prof. Dr. Crusius a po jeho smjerći wza knihownju a archiv towařstwa k. prof. Bosseck na so, kiž woboje w lěće 1776 zrjadowa a na tajke wašnje towařstwu zdžerža. Hakle z lětom 1778 příndzechu zaso lěpše časy za towařstwo. Wo jeho wobnowjenje sčini so hač najbóle zaslužbny štud. duch. Jan Bžedrich Mička z Kupoje. Tutón bě w nalětnich prózninach 1778 tehdomnišeho k. duch. Braha w Ketlicach wopytał, kiž chcyše runje tež swojeho syna do Lipska pósłać. Duch. Braha, hač runje sam njebě w Lipsku študował, bě serbske towařstwo tam při skladnosći jeho 50-lětnego jubileja znać nauwknýl a so za nje interessować započał. Tehodla prašeše so wón tež Mičku za tehdomnišimi wobstejenjemi towařstwa a jako slyšeše, zo wone hižom lěta doňho spi, dha napominaše tak derje Mičku, kaž tež swojeho syna hač najnaležnišo, zo dyrbitaj to same tola z pomocu swojich w Lipsku študowacych sobuserbow zaso do žiwjenja zawałać. Tajke napominanje čescedostojneho duchowneho Braha njebě podarmo. Štud. Mička dawaše sebi, jako bě zaso do Lipska so wrócił, wšu móžnu prócu, swojich serbskich towařšow, kiž runje w Lipsku študowachu, za wobnowjenje towařstwa zahorić a zawała jich wšitkých 19. junija 1778 do swojeho bydla hromadu. Serbjo, kiž tutu ważnu zhromadžiznu w Lipsku wopytachu, běchu:

- 1) Jan Bžedrich Mička z Kupoje, † 1825 jako duch. w Poršicach.
- 2) Handrij Ruška z Budyšina, † 1810 jako kand. duch. a domjacy wučeř pola hrabje Sołtykowa w Móskwje.
- 3) Pětr Bohumił Liška z Wjelećina (rodź. w Mittweidze), študowaše pozdžišo wot lěta 1782 sem prawa a je jako sudniski direktor w Dahlenje wumrjeł.

4) Bjedrich Nathanael Klin z Lejna, † 1822 jako duch. w Barée.

5) Khorla Bohuwér Brahc z Ketlic, † 1807 jako duch. w Dubcu.

6) Jan Jurij Grützner z Klukša, † 1821 jako duch. w Hućinje.

7) Křesčian August Kocor z Budyšina, něhduši starši serbskeho tow. w Lipsku, kiž je tež w Lipsku hač do swojeje smjerće (1784) zawostał.

8) Jan Bohumił Rychtař ze Žarnowa w Delnej Łužicy, štud. prawa, kiž bě pozdžišo měšćanski pisař a ryčnik we Wojerecach.

Wot tuthy Serbow bu serbske tow. w Lipsku tón samy dźeń zaso wobnowjene a za jeho předsydu k. prof. Dr. Jan Bjedrich Burscher (rodženy Łužičan z Kamjenca), za staršeho pak Handrij Ruška wuzwoleny. Prof. Burscher, ku kotremuž so na druhı dźeń wosebita deputacija serbskeho towařstwa poda, wza jemu poručene předsydstwo rady na so a je hač do swojeje smjerće wjele za wobstaće a kćenje towařstwa činił. Jako bě tak towařstwo z nowa założene, dosta wonie tež 22. junija swoje stare wobsedżeństwo wot k. prof. Bossecka zaso a móžeše 23. junija z wjeseljej nadžiju swój přeni konvent wotdżeržeć. Na nim buchu stare wustawki towařstwa trochu přeměnjene a z nowa podpisane a Kocor za staršeho wurjadnych sobustawow wuzwoleny, za sekretara pak štud. prawa Khorla Bohumił Rychtař z Korzyma scinjeny, kiž na to tež k towařstwu přistupi.

Započatk ze zwučowanjom w serbskim předowanju sta so wot wobnowjeneho towařstwa hižom 18. julija 1778. Bě to swjedźeński dźeń a dźeń radosće za cyłe towařstwo. Při přenim serbskim předowanju, kotrež na tutym dnju starši Ruška popołdnju w dwémaj w cyrkwi sw. Pawoła dżerzeše, běše nic jenož k. předsyda towařstwa prof. Dr. Burscher přítomny, ale tež rektor magnif. Dr. Ernesti a wjele druhich k temu přeprošených professarjow

a wučerjow, kotrychž starši Ruška z klětki dele z ľačanskej ryču před prědowanjom powita. Wječor teho sameho dnja zhromadži Mička, kotrehož bě towařstwo za swojeho podstaršeho wuzwoliło, wšitkich towařšow w swojim bydle k małej wjeselej hosčinje, při kotrejž so wsitcy při jědži a piću, při hudźbje a přečelniwym rozryčowanju hač najrjenišo zabawjachu.

W tym samym lěće wobstara sebi tež towařstwo swój hišće džensniši džeń wužiwany pječat z dwěmaj serpomaj we woponje a z napismom: „Sigillum soc. sorab. Lips.“ Po tutym pječatu je tež nětčiši štempl towařstwa wurězany, kiž so k wupyšenju čestnych diplomow trjeba a kotrejž tudy sobu wotcišćeć damy.

Zo towařstwo serp do swojeho wopona wza, to příndže z wopačneje mysle, kiž bě tehdom rozšerjena, zo Serbjo swoje mjeno wot serpa, swojeje něhdušeje brónje we wójnje, wotwjeduja. Dale započa towařstwo w lěće 1778 listowanje ze swojimi přjedawšimi sobustawami z nowa a wustaji tež wot decembra sem zaso, kaž w přjedawšim času, wosebite hodžiny k dališemu zwučowanju w serbskej ryči, w kotrychž buchu wšelake serbske wudžěłki a přełożenia přeńdzene.

W scěhowacym lěće 1779 bu w towařstwie přeni króć namjet stajeny, w nim druhdy tež němscy předować. Tola tón króć bu tajki namjet hišće wotpokazany a towařstwo wobzankny, zo chce dale, kaž hač dotal,

jenož w serbskej ryci so zwučować. Zo pak tajke zwučowanja tehdom bjez płodow njewostachu, zo buchu wjele bóle w towarzstwie tehdom jara dobri Serbja wotcéhnjeni, za to swědča wšelake serbske spěwy a nastawki, kotrež je towarzstwo w tamnym času při wosebitych skladnosćach w Lipsku čišćeć dało. Su so nam tři tajke serbske spěwy a jedyn nastawk z tamneho časa zdžeržałe. Prěni spěw bu wot staršeho Ruški spěsnjeny pod trochu džiwnym titulom: „Wójna a mandželstwo, tej dwě kolescy, z kotrymajž Bóh swět wobroća.“ Twarzstwo wuda tutón spěw in folio 28. hapryla 1779, na kotrymž dnju duch. Brahe w Ketlicach, kiž bě sebi z wobnowjenjom towarzstwa tak wulku prócu dawał a kotrehož bě towarzstwo tehodla tež hižom za swojego čestneho sobustawa wuzwoliło, druhi króć do swjateho mandželstwa stupi. W spěwje samym je so Ruška jako dobry serbski pěsnjeř wopokazał.*). Runje tak dobry je tež druhí serbski spěw wot njeho, kiž bu w tym samym lěće w Lipsku in folio čišćany a to k česci dotalneho podstaršeho Mički, kiž so 18. augusta wot towarzstwa a wot Lipska dželeše. W spomnjenym spěwje wobžaruje Ruška woteńdzenje lubeho přecela wot Lipska a přeje jemu w mjenje towarzstwa wšo zbože. Tutón spěw bu pozdžišo na khósty pólskeho hrabje Potockeho wot lektora pólskeje ryče w Lipsku, Moczynskeho, do pólšciny přeloženy a namaka so wotpismo tajkeho přeložka hišće w aktach towarzstwa w Lipsku. Mičku sameho, kiž bě sebi wo nowe zbudżenie serbskeho towarzstwa w Lipsku tak wulke zaslužby dobył, přewodźachu wšitke sobustawy towarzstwa a druzy jeho přečelojo z wjele wozami a kónimi hač do Eilenburga, hdžež so wot njeho z wjele sylzami džélachu.

W lěće 1780 wobeńdże towarzstwo k česci zemrjeteye zwudowjeneje khurwjeŕchoweje Marije Antonije, mačerje

*) Tutón spěw chcemy w jenym přichodnym zešiwku našeho časopisa, da-li Bóh, z nowa wotčišćeć dać.

pozdžišeho krala Bjedricha Augusta, wosebitu swjatočnosć a to w cyrkwi swj. Pawoła. Džeń 23. hapryla přinidžechu tam wšitke sobustawy hromadu a to w čornej drasē. Tak derje předowanje, kotrež při tutej skladnosc̄i sobustaw Brahc z Ketlic džeržeše, kaž tež wotprošenje, kotrež měješe Hilbjenc z Bórka, bě serbske a wosebje wuznamjenješe so posleňše tak derje, štož ryč, kaž tež woprijeće nastupaše.

Bórzy po tym wopuštištaj zaso dwaj wot wobnowjerow towarzstwa Lipsk, dotalny podstarši Liška a Klin. Jimaj k česći wuda towarzstwo wot noweho podstaršeho Brahma w serbskej ryci spisany nastawk. Tutón nastawk, w Lipsku pola Breitkopfa 1780 in folio čišcany, ma napismo: „tón sprawny předař“ a rozestaja tuteho přislušnosće w pjeć džélach. Ryč a mysle su w tutym nastawku dobre a je tónsamy tež w jenej němskej recensiji wot tehdomnišeho zhorjelskeho gymnasialneho wučerja Jana Hórčanskeho, kotaž je so tež hišće w mačičnej knihowni wukhowała, jako jara rjany khwaledy. Kandidat Liška namaka na to wučeřské město w Debsecach a wot jow pisaše wón 5. meje 1780 list na towarzstwo, w kotrymž wón praji, zo staj jemu při jeho woteidženju wot Lipska tak drje předsyda serbskeho towarzstwa, k. prälat. prof. Dr. Burscher, kaž tež rektor magnif. Dr. Bel to wěste slabjenje dałoj, zo chcetaj wonaj, jeli sebi serbske tow. to žada, tak derje wot krajneje, kaž tež wot duchowneje wyšnosće a wot university za Serbow w Lipsku wosebiteho lektora serbskeje ryče, kiž měl so při universiće postajić, wuprosyć. Zo so to stało njeje, na tym je, kaž so zda, serbske towarzstwo same wina, kiž so pozdžišo drje wjacy wo wujedženje tuteho slabjenja staralo njeje.

Ze sc̄ehowacych 3 lětow mamy za naše tudomniše wotpohladanje jenož někotre podawki a wobzanknjenja, kiž so w towarzstwie stachu, wuzběhnyć. Na město do-talneho, wo nowozaloženje towarzstwa wulcy jara zaslužb-

neho staršeho Ruški, kiž bě so 1780 po dokonjanych študijach jako domjacy wučeř do Móskwy k hrabi Sołtykowej podał, bu starši towařstwa Brahc. Pod jeho staršistwom bu wobzanknjene, zo dyrbješe so přichodnje kóždy Serb, kiž chcyše do towařstwa zastupić, wo swój zastup hižom w prěnim połlécie swojich študijow w Lipsku zamłowjeć. Tajke wobzanknjenje činješe so nuzne, dokelž bě tehdom hižom, kaž to ze skóržbow w aktach widźimy, wjele serbskich študentow w Lipsku, kiž so wo towařstwo njestarachu a snadno jenož krótka před woteńdzenjom z Lipska do njego zastupichu a to tehodla, zo bychu wot towařstwa wotsalny spěw dostali, kotrehož čišćenje pak potom runje tak wjele khoštowaše, kaž bě tón, kotrehož nastupaše, do pokladnicy towařstwa płaćił.

Za towařstwo wažne wobzanknjenje sta so tež w lěće 1781 pod staršistwom G. B. Drošica z Budyšina († jako duch. w Delnym Wujezdže), kiž bě po Brahcu staršistwo na so wzala w tajkim swojim zastojnstwie z wulkim dobytkom za towařstwo skutkowaše. Zaso bě so do towařstwa pod mjenom „wurjadne sobustawy“ wjele lužiskich a njełužiskich Němcow začiščalo, kiž běchu liwke sobustawy a wot kotrechž běchu so někotři wuzanknyé dyrbjeli. Tehodla wobzankny towařstwo, zo, dokelž tajcy Němcy jeho wobstaču ničo pomhać njemóžachu a stajnje interessam towařstwa cuzy wostachu, so w přichodze žadyn wot nich wjacy do towařstwa přijeć njesmědžiše, hdyž bě jemu serbska ryč cyle njeznata. Škoda, zo towařstwo při tutym swojim wobzanknjenju njeje pozdžišo kruče stejo wostało! Štož zwučowanje w serbskej ryči nastupa, dha sta so tosamo w lěće 1782 po dotalnym wašnju dale. Na wěstych dnjach so serbscy předowaše a na druhich so wšelake wěcy do serbskeho přełožowachu, kaž na příklad cyrkwina agenda a t. d. Pod napismom: „wopomnjenje wubjernych serbskich wučerjow“ bu tež w lěće 1782 wot tehdomnišeho podstaršeho Michała Hil-

bjenca z Bórka derje wudželany a při woteńdzenju dweju sobustawow towařstwa Marlotha a Mróza spěsnjeny spěw pola Breitkopfa w Lipsku in folio čišćany. Je to za dołhi čas posledni serbski spěw, kotryž je towařstwo čišćeć dało a hač runje so tež pozdžišo při woteńdzenju druhich Serbow z Lipska rune wotsalne spěwy wudawachu, dha běchu te same tola wšitke němske. K wupyšenju tutych wotsalnych spěwow wobstara sebi towařstwo na namjet staršeho Drošica w lěće 1783 za dwaj złotaj wosebitu vignetu, wot wěsteho Thönerta do kopera wurytu, kiž so hišće džensniši džeń w archivje towařstwa w Lipsku namaka. Dokelž je ta sama na podłożk wšelakich wótčinskich a druhich rjanych myslow wudželana, dha smy wosebitы wotciš teje sameje tež našemu časopisej přiwiali, kiž so na kóncu tuteho zesiwka namaka.

Wobhladamy sebi tutu towařstwowu vignetu, dha widźimy na njej templ, pod kotrymž mamy sebi towařstwo samo myślić. W nim je wołtař z woponom towařstwa a na jeho krywje čitamy słowa: „Soraborum saluti“, to rěka: k zbožu Serbow, dokelž dyrbješe towařstwo templ być, w kotrymž jeho sobustawy k přispornjenju zboža Serbow swjećiznu dostawachu. Jeneho tajkeho młodeho sobustawa přewodža mudrosé (Minerva?) nutř do templu, při kotrehož skhodzeňkach jeho přečelstwo (Amicitia) powita. Po tutych hłownych myslach je naspomnjenia vignetta wudželana. Na njej je wyše teho hišće njewobdzélana krajina wohladać, z kotrejež tón młody Serb přińdže a wobdzélana, do kotrejež jeho puć přez templ wjedże, štož dyrbi na to pokazać, zo chcyše towařstwo swojim sobustawam k wyšszej duchownej kulturje dopomhać.

Štož nětko dališe stawizny serbskeho towařstwa po lěće 1783 nastupa, dha hodži so z nich jenož mało powjedać z džela tehodla, dokelž je nam z tuteho časa mało znate, z džela pak tež tehodla, dokelž je to, štož

je nam znate, njeważne za naše tudomne wotpohladanja. Jenož na to chcemy tudy spomnić, zo so w lěće 1795 hižom w towarzstwie tež němcy předowaše a to nic jenož wot lužiskich Němcow, kiž běchu wot někotreho časa sem zaso počeli we wjetšej ličbje jako wurjadne sobustawy do towarzstwa stupać, ale tež wot Serbow, kiž chycy so na tajke wašnje tež w němcy-prědowanju zwučować. Potajkim bě namjet, kotryž towarzstwo hišće 1779 njebě přijeć chcyło, 1795 hižom přewjedženy. Z tym bě pak tež hižom prěnja kročel k pоздnišemu přeněmčenju towarzstwa sčinjena, přetož wot nětka sem poča přeco wjacy a wjacy němskich, wosebje na dučownstwo študowacych Łužičanow do towarzstwa stupać, kiž w nim, dokelž serbskich študentow hižom kónc zańdzeneho lětstotetka poča mjenje być, bórzy přewahu dobychu. Jenož hišće někotre lěta wobkhowa towarzstwo nětko swój serbski napohlad. Jeho starši a wodžerjo běchu w tutym času Bohakwal Pólpic z Krjebje, Handrij Ritter z Rodec a Jan Benjamin Reichenbach ze Skarbišojc. Druhi wot tuthy wumrje 10. hapryla 1797 jako starši towarzstwa pola swojeju staršeju w Rodecach. Jemu k česći bu wot towarzstwa 17. junija w universitnej cyrkwi w Lipsku smjertna swjatočnosć wotdžeržana, kaž je so tajka drje lědom hdy wjacy k česći jeneho Serba w cuzbje swjećiła. Cyrikej bě połna posłucharjow. Tež předsyda towarzstwa, k. prof. Dr. Burscher, bě bjez nimi. Wšelake khěrluše so pod přewodženjom hudźby spěwachu a štud. Reichenbach, kiž bě po Ritterowej smjerći staršistwo towarzstwa nastupił, džeržeše serbsku ryc a němske předowanje po texće z knihow mudrosće 4, 7 a 3, 1. W posleňšim staji předař znamjo zemrjeteho, jeho serbski charakter, kaž tež charakter serbskeho luda swojim posłucharjam před woči a napominaše jich, zo bychu sebi pobožnosć, pilnosć a swěrnost njeboćičkeho k příkladej wzali.*)

*) Dališe wo tym powjeda Laus. Monatsschrift 1797, st. 516.

W scěhowacych lětach poča mała črjódžička serbskich študentow w Lipsku přeco bôle a bôle wotebjerać. Politiski njeměr tamnego časa a bojosé před njewěstym přichodom wotdžerža tehdom wjele serbskich młodžencow wot wyšich studijow. W lěće 1804 bě jenož hiše 8 sobustawow w towarzſtwe a bjez tutymi běchu jenož třo Serbjo, Heinrich Aug. Ludwig Křesćijan Diehmer z Minakała, Pětr Rynč z Bukec a Jan Bohuměr Rychtař z Wjelećina. Wot tutych bě Diehmer z Minakała starši wot lěta 1803 sem. Wón bě sebi hižom prjedy jako podstarši a pozdžišo jako pismawjedčeř towarzſtwa wo tuto wulke zaslužby dobył a tehodla bě sebi jeho tež towarzſtvo, hač wón runje pozdžišo po přeměnjenju swojich studijow žadyn theologa wjacy njebě, ale prawiznik, k swojemu staršemu wuzwoliło. Jako tajki wopokaza so Diehmer (kiž bě pozdžišo Dr. jur. a konsistorialny assessor a prof. prawiznow w Lipsku) jara džěławy, zrjadowa akty a zamoženje towarzſtwa a dawaše sebi wšu móžnu prócu, je při žiwjenju zdžeržeć a jeho zwonkowne a znutřkowne wobstejenja polěpšić. Wón staraše so tež za to, zo, jako 10. septembra 1805 k. prälat prof. Dr. Burscher wumrje, pod kotrehož předsydstwom bě towarzſtvo 27 lět wobstało a kčělo, tuto bjez předsydy njewosta. Tehodla wobróci so wón 27. februara scěhowaceho lěta na tehdomnišeho porjadneho professarja philosophije a bacc. theologije, k. Bjedricha Augusta Carusa z tej próstwu, zo by předsydstwo na so wzal. Knjez prof. Carus, sam rodženy Łužičan z Budyšina, bě k temu zwónliwy a slubi tež we swojim wotmolwjenu, zo njecha jenož towarzſtvo zakitować, ale je tež po móžnosći z nowa a lěpje zarjadować.

Tuto nowe zarjadowanje towarzſtwa přez knjeza prof. Carusa sta so juniusa 1806 a přez nje bu dotalne serbske towarzſtwo w Lipsku cyle přeměnjene a dosta cyle hinaši napohlad, haj naposledku tež cyle hinaše wustawki a mjeno. Dokelž so towarzſtvo tajke, kajkež

bě hač dotal było, mało serbskich študentow dla wjacy džeržeć njemóžeše a bě strach, zo bórzy cyle zańdže, dha zrjadowa je k. prof. Carus tak, zo buchu dotalne wurjadne němske sobustawy tež k porjadnym scinjene a zo dotalne rozdželenje bjez porjadnymi a wurjadnymi sobustawami spadny a na to město nowe rozdželenje bjez sobustawy němskeho a sobustawy serbskeho jazyka zastupi. Tak derje Němcy, kaž tež Serbja mějachu wot nětka sem rune prawa a rune přislušnosće w towarzstwie, kóždy narod pak dosta swojeho wosebiteho staršeho a bu, dokelž bě w tym samym času Diehmer z towarzstwa wustupił, přeni starši serbskeho jazyka Jan Bohuměr Rychtař z Wjelećina († 1859 jako duch. emerit. w Habraćicach pola Zhorjelca). Hač su so Serbja pod nawjedowanjom tuteho swojeho staršeho, kaž w starych časach, dale w serbskej ryći zwučowali, njeda so z aktow dospołnje spóznać. Tola zda so, zo so to, dokelž bě Serbow tak mało w towarzstwie, stało njeje. Haj tež němcy so nětko wjacy njeprédowaše, ale na město theologiskich zwučowanjow stupichu pod předsydstwom prof. Carusa propädeutiske, logiske a philosophiske. A samo tute njehodžachu so bjez dołhich přetorhnjenjow wotdžeržować, přetož zrudne časy běchu nastale a napoleonske wójny zadžewachu změrne študije. K temu příndže hišće, zo 6. februara 1807 prof. Carus, kiž bě sebi wo nowozarjadowanie towarzstwa tak wulku prócu dawał, wumrje. Zaso bě towarzstwo nětko bjez předsydy a tehodla njedžeržeše tež cyłe lěto wjacy žane zhromadžizny. Hakle januara scěhowaceho lěta 1808 bu nowy předsyda wuzwoleny, k. Mag. Jan David Goldhorn, tehdom diakonus při nowej cyrkwi w Lipsku, kiž je hišće džensniši džeń pola wjele Serbow, kiž su pod jeho předsydstwom w towarzstwie byli, w dobrym wopomnjeću. Jako pak tutón 10. junija 1808 přenju zhromadžiznu towarzstwa wotdžerža a jenemu sobustawej před sobu (němcy) prédować da, bě w towarzstwie jenož

hišće 5 sobustawow a bjez tutymi jenož jedyn jenički Serb, Pětr Kral z Prěcec († 1816 jako duch. w Huscy). Wón bě tehdom tež starši serbskeho jazyka, ale zo so pod jeho staršistwom w towařstwie ničo w serbskej ryči džělać njemóžeše, so samo rozymi. Haj jako wón 21. měrca 1809 Lipsk wopušći, dha wostachu přeni króć Němcy jeničke sobustawy našeho wot a za Serbow założeneho towařstwa. Tehodla přewobróći so tež w tym samym času stare mjeno serbskeho předařského towařstwa do hišće nětko płaćaceho mjena „Łužiske předařské towařstwo“, kotrež mjeno so wosebje wot lěta 1810 sem trjebaše.

Po jutrah 1809 zastupištaj do towařstwa drje zaso dwaj Serbaj, Křescijan Bjedrich Stempel z Wulkeho Parcowa († 1867 jako wyšsi farař emerit. w Lubnowje w Delnych Łužicach) a Lehmann z Korzymja, ale zo by so wot njeju w towařstwie serbscy předowało, nihdže nječitamy. Wobaj wopušcištaj tež hižom towařstwo na Michała 1810 a jako běštaj wonaj wotešloj, zawostachu w towařstwie jenož hišće třo Němcy, bjez kotrymiž bě tehdomniši starši němskeho jazyka, Křescijan Bjedrich Fabian z Lenca pola Wulkeho Hajna. Tutón bě hižom wučeř při měščanskej šuli w Lipsku a dokelž tehodla sam wjacy tak čas njeméješe, so na towařstwowych zwučowanjach wobdzěleć a žane nowe sobustawy so njezamłowjachu a Serbjo tu žani wjacy njeběchu, dha njewosta jemu naposledku ničo wyše, hač towařstwo w nadžiji na lěpše časy rozwjazać a jeho knihownju a akty k sebi wzać a zanknyc.

Na to zańdže wjacy lět, w kotrychž žane wuhlady na wobnowjenje towařstwa njeběchu. Cyły wótčny kraj zdychowaše tehdom čežko pod wšelakej nuzu, hubjenstwom a žałosću. Wosebje měješe tehdom tež serbski džěl Łužicy, z kotrehož bě towařstwo w Lipsku hač dotal najwjacy swojich sobustawow dostawało, wjele pod napoleonowymi wójnami čerpíć a přez krwawne

bitwy pola Worcyna, Budyšina a Rakec zhubi wjele tysac Serbow swoje zamoženje. Tež w Lipsku njebě tehdom za zmérne musy žane wostaće a wjele študowacych młodžencow džše radšo do wótcokrajnych wójskow, hač do Lipska. A tajke zrudne wobstejenja njeprěměnichu so tež prjedy, dóniž njebě Napoleon zbitý a z kraja wuhnatý. Hakle po lěče 1813 příndžechu zaso lěpše časy a z nimi začahnychu tež zaso zahnate musy do Lipska. Bórzy počachu so tam nětko tež zaso serbscy a němscy młodžencojo z Łužicow k wyššim študijam zhromadzować. Wosebje sta so to po jutrach lěta 1814. A z tutymi po wójnje zaso w Lipsku študowacymi serbskimi a němskimi młodžencami z droheje Łužicy wobnowi na to naš njezapomnity Lubjenski zańdzene serbske předařské towarzstwo. Lubjenski bě hižom jutry 1812 so do Lipska přesydlił. W scěhowacym lěče 1813 bě wón poslednjeho staršeho serbskeho předařskeho towarzstwa, tehdomnišeho wučerja Fabiana w Lipsku, a přez tuteho tež prjedawše wobstejenja a připravjenja towarzstwa, kaž tež jeho prjedawšeho předsydu, knjeza Mag. Goldhorna znać nawuknył. Bjez přestaća myslěše sebi na to Lubjenski na wobnowjenje zańdzeneho towarzstwa a jeho prócowanju a wabjenju poradži so tež naposledku, zo w měsacu juniju lěta 1814 džewyatnaćo młodžency z Łužicy w Lipsku hromadu příndžechu a so jenohlósne za wobnowjenje towarzstwa wuprajichu. Bjez tutymi džewyatnaćimi bě prjedawši starši towarzstwa Fabian a 13 serbskich a 5 němskich študentow z Łužicy. Do wobnowjeneho towarzstwa stu-pichu na to hnydom z wuwzaćom wučerja Fabiana, kiž čestny sobustaw wosta, wšitcy druzy, mjenujcy wósomnaćo a wobzanknychu při tym tež, zo chcedža w towarzstwie stare rozdželenje do sobustawow serbskeho a němskeho jazyka dale wobkhować. Tola njebu wot nětka sem wjacy za sobustawy kóždeho jazyka, kaž w prjedawšich časach, wosebity starši wuzwolowany, ale

w konvenē, 3. julija 1814 wotdžeržanym, jenož to hišće džensniši džeń płaćace postajenje sčinjene, zo ma so z jeneho naroda starši a z druheho podstarši wuzwoleć. Po tutym postajenju bu tón samy djeń Lubjen-ski (Serb) za staršeho a wěsty Götz (Němc) za podstar-šeho wuzwoleny, pismawjedźerstwo pak, kaž w starym času, jenemu prawiznikej, Serbej Klinej z Barta, pře-podate. Swoje stare zwučowanja w předowanju bě to-wařstwo hižom 25. junija pod předsystwom Mag. Gold-horna započało, ale, kaž so samo wě, dokelž bě towař-stwo nětka tež Němcam wotewrjene, w němskej ryči. Dokelž pak běchu sebi tehdomniše serbske sobustawy towařstwa při wšém přeměnjenju, kiž bě so wot lěta 1806 sem z towařstwom a z nowa při jeho wobnowjenju stało, derje wědomne teho, čeho dla bě so wono w lěće 1716 założiło a zo dyrbješe poprawym tola jenož k zwu-čowanju w serbskej ryči služić, dha myslachu sebi wone tež při jeho wobnowjenju w lěće 1814 hnydom zaso na-to, so tež w serbskej ryči w nim z nowa zwučować. Dokelž pak mějachu na towařstwje nětka tež Němcy rune prawo, dha założichu woni za serbsku ryč w to-wařstwje wot nětka sem serbsku sekciju abo wosebite wotdželenje. Tehodla njechamy pak wot nětka sem tež wjacy w tutym nastawku, hdjež to za naše tudomne wotpohladanja nuzne njeje, wo tym powjedać, što je so dale w cylym towařstwje podało, ale wosebje jenož to wuzběhnyć, kajke podeńdženja je spomnjene serbske wotdželenje w towařstwje mělo a što je so w nim zań-dzene 50 lět za našu lubu maćeřnu ryč skutkowało. Wotdželenje za serbsku ryč a za zwučowanje w njej po starym wašnju serbskeho towařstwa w Lipsku założi so z nowa po wobnowjenju towařstwa 17. julija 1814 a to zaso na wabjenje Lubjenskeho. Na tutym dnju zhromadžichu so po dołhim přetorhnjenju zaso přeni króć Serbja, kiž tehdom w Lipsku študowachu a běchu wšitcy tež do wobnowjeneho předařskeho towařstwa za-

stupili a wobzanknyczu w serbskej ryči znowa w Lipsku předować a tež na druhe wašnje so w njej dale zwučowac. Tući Serbja, kiž so tak za zwučowanje w serbskej ryči 17. julija 1814 z nowa zjenočichu, běchu:

1) Handrij Lubjenski z Rachlowa, rodź. 11. hapryla 1790, † 19. měrca 1840 jako past. prim. w Budyšinje.

2) Jan Nugliš ze Suchego Gozdža w d. Łužicy, rodź. 25. julija 1792, † 1828 jako duch. we Łutach w d. Łužicy.

3) Jan Křesćijan Körníg z Krobnicy pola Rychbacha, rodź. 10. junija 1791, † 19. januar. 1858 jako duch. w Rakecach.

4) Khryša Mikławš z Křidowa pola Kamjenca, rodź. 27. novb. 1792, † 1821 jako kand. a domj. wučeř w Haynewaldze.

5) Jan Khorla Schmidt z Rakec, † 1848 jako wučeř při swobodnej šuli w Lipsku.

6) Handrij Voigt z Rakojdow, rodź. 25. decemb. 1794, † 4. novbr. 1860 jako duch. w Hrodžišcu.

7) Pětr Guda z Kózłow, rodź. 16. hapryla 1792, † 2. novb. 1865 jako duch. emerit. z Minakała w Barlinje.

8) Khorla Jakub Röčka z Budyšina, rodź. 8. septb. 1793, † 28. septb. 1836 jako duch. w Hórcy pola Nizkeje.

9) Jurij Ernst Mróz z Wjelećina, rodź. 14. augusta 1795. Je wot 1842 sem duchowny w Huscy.

10) Bžedrich Adolph Klin z Barta, rodź. 23. oktob. 1793, † 4. novbr. 1855 jako Dr. juris a radny knjez w Budyšinje.

11) Jan Hantuš z Poršic, rodź. 27. měrca 1794, † 1855 jako sudniski direktař w Voigtsbergu.

12) Bžedrich Bohakhwal Schuchardt z Radski, bě pozdžišo na duchu khory a je jako kand. juris wumrjeł.

13) Jan Bohumil Oelsner z Budyšina, rodź. 30. januara 1793, † 4. měrca 1852 jako radny knjez w Budyšinje.

My widzimy z tuteho zapisa, zo běchu bjez tymi Serbami, kiž před 50 lětami serbske towarzstwo w Lipsku wobnowowichu, tež 4 serbscy prawiznicy, kiž mějachu tež swoju maćeńu ryč lubo a chchchu so w njej dale zwučować. Tehodla bu tež w prěnjej zhromadźizne wobnowjeneho towarzstwa, w kotrejž sebi Serbjo Lubjenskeho za swojeho přichodneho wodźerja wuzwolichu, wobzanknjene, zo so w serbskim wotdželenju towarzstwa njedyrbi jenož serbscy předować, ale, zo bychu so tež juristojo na tym lěpje wobdželić móhli, wosebita próca na wudželanie serbskich nastawkow złożować. Haj, dokelž so wjetši džél sobustawow tehdom hišće w swojej maćeńej ryči wěsty dosé nječejuše, dha wuprajichu so wšitcy za to, zo by so ze serbskim předowanjom hakle po Michale započalo a zo bychu so hač do naspomnjenego časa jenož serbske nastawki k rozsudżowanju spisowałe. Z tajkim rozsudżowanjom serbskich nastawkowbu 28. julija 1814 započatk sčinjeny, na kotrymž dnju starší Lubjenski serbske zhromadźizny z powitanskej ryču wotewri a Guda swoje džělo: „wo wužitku modlitwy“ čitaše a k rozsudženju předpołoži. Wot tuteho dnja sem džeržeše so kóždy tydžeń serbska zhromadźizna. Protokolle tuthych zhromadźiznow buchu wot sobustawow po rjedu do wosebiteho dnjownika, kiž wot 28. julija 1814 hač do augusta 1840 dosaha a w kotrymž su rukopisy wšitkich Serbow, kiž su w tutym dołhim času w towarzstwie byli pozdžišo w archivje na poł zhnił, tak zo so wjele w nim čitać a wjele wjacy z njeho spóznać njeda. Zo bychu Serbjo čím pilnišo a spróchniwišo w swojim wotdželenju džělali, wobzankny so 14. augusta w powšitkomnym konvenće, zo maja so přichodnje najlepše serbske wudžěłki w archivje towarzstwa zakhować a bu k temu hnydom započatk sčinjeny z jenym přełožkom Klopstockowego wótčenaša, kotryž bě krótka prjedy stud. jur. Hantuš k rozsudženju předpołožił.*). W tym samym času započa

*) Tuón wot njeboh Hantuša přełoženy wótčenaš je wotčišany we Lužičanu 1862 str. 166.

Lubjenski z pomocu swojich sobutowařow na swoim serbsko-němskim słowniku džělać, kotryž je wón w swojich pozdnišich lětach, kaž je znate, hač do swojeje smjerće wudospołnosćał a w někotrych quartantach jako drohi poklad serbskemu ludej zawostajił. Wot tuteho po příkladže němsko-łaćanskeho Schellera spisanego słownika běchu po swědčenju aktow serbskeho towařstwa w Lipsku 13. novembra 1814 hižom 13 listnow, 19. februara sc̄ehowaceho lěta pak hižom 28 listnow hotowych a je z teho widzić, z kajkej pilnosću Lubjenski na swoim słowniku džělaše. 4. septembra bu na namjet Lubjenskeho w towařstwie něšto jara ważne wobzanknjene, štož je so za dališe wobstaće cyleho wustawa hač do dzen-snišeho dnja hač najwužitniše wopokazało. Towařšojo wobzanknýchmu mjenujcy, zo chcedža k dališemu zdžerženju swojego zjenočenstwa wěsty kapital zhromadžić pytać, wot kotrehož by so pozdžišo dań za potřebnosće towařstwa nałożować móhla. Hišće tónsamy džeń nahromadžichu sobustawy k tajkemu kapitalej bjez sobu přeni skład, mjenujcy 2 tolernej 9 slěbornych a 4 nowe pje-nježki. To bě drje mały započatk, ale tutón mały započatk je tola k něčemu wulkemu dowjedł, přetož towařstwo je sebi na to wašnje za 50 lět kapital nahromadžilo, kiž nětko hižom něšto přez 600 toler wučinja. Kak by so naš Lubjenski wjeselił, hdy by wón widził, kak je ze swojim něhdušim namjetom towařstwu k tajkemu zamoženju dopomhał. — Tola my wróćimy so nětko k džěławosći Serbow w serbskim wotdželenju wobnowjeneho předařského towařstwa. Jako běchu so sobustawy pod Lubjenskeho nawjedowanjom trochu w serbskim pisanju zwučiłe, počachu so wot nich po Michale 1814 tež zaso serbske předowanja džeržeć a to w Domašowej cyrkwi. Prěnje předowanje džeržeše 5. novembra Lubjenski a to po Matth. 6, 24. Bórzy po tym swječeše towařstwo z wulkej radosću swój 98 założenski swje-dzeń. Sta so to 10. decembra 1814. Při swjedžeńskim

konvenče, kiž so na tutym dnju wotdzerža, dachu so tež Serbjo w serbskej ryči slyšeć. Štud. Körnig, tehdomniši knihownik towařstwa, wobspěwa mjenujcy założenie města Lipska přez Serbow w serbskich hexametrach.

W scěhowacym lěće 1815 džěłachu sobustawy serbskeho zjenočenstwa swěru dale po dotalnym wašnju a prócowachu so w swojej mačeřnej ryči na wšelake wašnje. Słabši spytowachu so we wšelakich přełožowanjach, druzy, kiž běchu serbskeje ryče mócníši, předowachu a pisachu wjetše serbske originalne nastawki a najlepši Serbjo, kaž Lubjenski, Hantuš a t. d. połožichu so na wudželanje serbskich khěrlušow, pěsnjow a spěwow. W tutym lěće zrjadowa tež Körnig z nowa staru serbsku knihownju, kotruž bě přjedawši starši towařstwa Fabian hač dotal pola sebje měl. W njej bě tehdom 44 serbskich knihow. Při 99. założenskim swjedženju, kiž so 10. decembra 1815 swječeše, da so sobustaw Voigt ze serbskej pěsnju slyšeć.

Runje z tajkej pilnosću, kaž w poslenim lěće, džěłachu Serbjo w Lipsku tež 1816 w swojim serbskim towařstwje dale. Lubjenski wudžěla za towařstwo w tutym lěće swojej rjanaj spěwaj „prašiski wowčeř“ a „wojak a jeho Hanka“, kiž staj wobaj pozdžišo w serbskich Nowinach wotciščanaj.*). Wosebje wažny džeń za towařstwo bě 10. decembra teho sameho lěta, přetož na tutym dnju móžeše woně z wjesełosću a z rjanimi nadžijemi za přichod svój stolětny jubileum swjeći. Serbjo a Němcy běchu so k hódnemu a swjedžénskemu wobeňdženju tuteho jubileja hižom dawno ze wší pilnosću a na wšelake wašnje přihotowali. Zo by so k tutemu wažnemu swjedženjej zaso, kaž před 50 lětami, něšto čiščalo, dha chcyše towařstwo z woprědka k temu dalewjedženje knižkow, kiž běchu so před 50 lětami wot serbskeho duchownstwa wudale a stawizny serbskich

*) Hladaj: Nowiny 1848 číslo 41 a 1850 č. 9.

cyrkwiow hač do lěta 1766 wopisuja, wobstarac̄ dac̄. Wosebje slubištaj k temu swoju pomoc tehdomniši duchowny Hänich w Njeswačidle a Ponich w Łuču, kiž chcyštaj tu wěc do rukow wzać. Hänich doby tež za to wjele swojich zastojnskich bratrow. Naposledku pak tola z teho ničo njebu a tehodla da towarzstwo přez swojeju tehdomnišeu předsydow Mag. Goldhorna a prof. Wendta a přez swojeho sekretara Kлина wosebitu knižku spisać a w Lipsku pola Täubnera čišćeć. W tutej knižcy *) su wosebje wažne 100-lětne stawizny towarzstwa, kiž su tam z krótka wot Kлина hromaduzestajane. Při stolětnym jubilejskim swjedženju, kiž so z božej službu dopołdnja w 10. hodzinje w Domašowej cyrkwi započa, bě cyrkej połna posłucharjow a přihladowarjow. Wjele professarjow a duchownych z Lipska a wosebných knježich bě přišlo, swjedžeń přez swoju přítomnosć powyši. W swjedzeńskim čahu z drastkomory wjedžeštaj knjezaj předsydaj towarzstwa, Goldhorn a Wendt, staršeho Lubjenskeho a za nim wšitke sobustawy k wosebitym městnam při klětcy. Po přednjesenym „Te deum“ wot cyrkwienskeje hudźby a wuspawanym khěrlušu a po wotdžeržanym němskim předowanju wot němskeho podstaršeho Götza wustupi Lubjenski na powyšenju při klětcy a da so jow před zhromadženymi posłucharjemi serbskeho a němskeho jazyka ze serbskej ryču slyšeć, kiž bu, kaž to w aktach steji, z wulkim spodobanjom přijata. Da-liše při dopołdnišej božej službje bě, kaž při druhich runych swjedženjach. Popołdnju w jenej zhromadžichu so Serbjo hišće junkróć sami ze swojim staršim w božim domje a bu jim nětko tudy wot Lubjenskeho hišće wosebite serbske předowanje dzeržane, w kotrymž wón swojim posłucharjam rozkładže: kak jara je so Bóh

*) Knižki su němske a maja napismo: *Zur Feier des hundert-jährigen Stiftungstages der lausitzer Predigergesellschaft in Leipzig. Leipzig in der Kümmerlichen Buchhandlung. 1816.* w 8.

zańdżeny lětstotetk za Serbow w duchownym nastupanju starał. Wječor teho sameho dnja měješe cyłe towarzstwo swjedzeńskišku hosćinu, na kotrejž so něhdže 60 wosobow wobdzeli a při kotrejž bu starši Lubjenski, kiž bě tehdom hižom po dokonjanych studijach z wučerjom na měšćanskej šuli w Lipsku, wot njeznatych přečelow z Łužicy ze slěbornym kheluchom wobdarjeny a ze slěbornym wěncom, kotryž běchu tehorunja njeznaći lužisci přečelojo připósłali, krónowany. Krasny a ważny bě to swjedzeń, tutón stolětny swjedzeń wobnowjeneho towarzstwa a hišće w póżdnišich lětach ryčachu či sami, kiž běchu jón něhdy sobuswjećili, z radosęu wo nim. Bjez přeprošenymi hosćemi, kiž so na tutym swjedzenju wobdzělichu, bě tež jedyn južny Serb, Dr. Sokolović, kiž knihowni towarzstwa při tutej składnosći wulki słownik ruskeje ryče w dwěmaj džělomaj, w Petersburgu 1798 wudaty, dari a z tym wosebje Serbow wulcy jara zwjeseli.

Džeń 23. měrca scěhowaceho lěta 1817 wopušći Lubjenski, dokelž bě za serbskeho diakona w Budyšinje powołany, towarzstwo a Lipsk. Z nim zhobi towarzstwo swojego wobnowjerja a jeneho swojich najdostojnišich staršich, kiž bě z wulkim žohnowanjom za nje lěta dołho skutkował. A kaž bě wón za zbože a tyče towarzstwa w Lipsku skutkował, tak dołho, hač tam jeho wodźer bě, tak je jemu tež swěrny a přikhileny wostał hač do swojeje smjerće a je tež pozdžišo hišće wjele za towarzstwo činił. Lubjenskeho mjeno wostanje tehodla tež za wšę časy z čescu zapisane do stawiznow serbskeho předařskiego towarzstwa w Lipsku, runje kaž tež mjeno druheho Serba, kiž z Lubjenskim w zwjazku tak derje w Lipsku, kaž tež pozdžišo w Budyšinje a to tež hač do swojeje smjerće so swěru za pozběhnjenje, wobtwjerdženje a kćew towarzstwa staraše. Tutón druhí Serb bě naš njeboh Klin, kiž bě přeni pismawjedźer towarzstwa po jeho wobnowjenju a kotrehož zaslužby wo towarzstwo

su tak wulke, zo so derje prajić hodži, zo towarzstwo hač do džensnišeho dnja žaneho tajkeho sekretarja wjacy mělo njeje, kiž by za jeho lěpše tak wjele činił, kaž wón. Ze zrudnej wutrobu hladachu tehodla tež sobustawy towarzstwa tak derje za Klinom, kaž tež za Lubjenskim, jako so wonaj wot Lipska džěleštaj a přewodžachu wosebje poslenšeho daloko z Lipska won hač do bližšeje wsy, hdžež so wot njeho z hľubokej boloséu džělachu. Dokelž bu po Lubjenskeho woteńdzenju jedyn Němc za staršeho wuzwoleny, dha bu Serb Guda za to podstarši a wodzeř Serbow, kiž so pod jeho nawjedowanjom dale w serbskej ryči zwučowachu, kaž hač dotal. Na Gudowe město stupi pozdžišo Mikławš a tuteho scěhowaštaj Möhn z Budyšina a Bajer ze Smělnjeje († 1830 jako duch. we Wjelećinje). Z časa tutych podstaršich mamy jenož to wuzběhnyć, zo bu serbska knihownja, jako towarzstwo k česí třečeho jubileja reformacie w lěće 1817 swjeděński konvent wotdžerža, wot jeneho přecela, knjeza Mag. Mehnerta w Lipsku, z wjele serbskimi, pólskimi a českimi knihami wobdarjena, kotryž dar bě towarzam čim lubši, čim žadniše w tamnym času tajke knihi běchu.

My přeskočimy nětko w dališich stawiznach serbskeho towarzstwa někotre lěta, z kotrychž dale ničo k prajenju njeje, hač zo so Serbjo w Lipsku a to po Klinowym woteńdzenju jenož tajcy, kiž na duchownstwo študowachu, dale kaž hač dotal w serbskej ryči zwučowachu. Běchu runje won podstarši, kiž w tutym času serbske zwučowanja nawjedowanach, horliwiši Serbjo, dha bě tež w tym samym času, w kotrymž woni serbskemu towarzstwu předstejachu, w tutym čim pilniša a horliwiša džělawosé. Tajcy horliwiši serbscy podstarši a nawjedowarjo serbskeho zjenočenstwa běchu w lětech 1821—1829 wosebje Ernst Bohuwěr Jakub z Budyšina, podstarši 1821 a hač do jutrow 1822 († 1854 jako serbski duch. w Budyšinje), Jan Łahoda z Tumic, podstarši

1823 a hač do jutrow 1824 (nětko duch. w Khołmje), Handrij Bróska z Rakojdow, podstarši wot jutrow 1825 hač do jutrow 1826 (nětko duchowny w Budystecach) a Hendrich August Krügař z Hrodžišća, podstarši 1827 a hač do započatka lěta 1829 († 1858 jako duch. w Poršicach). W časach tuthy podstaršich so drje w serbskim towařstwje tež, kaž prjedy, wosebita próca na wudželjanje a džerženje serbskich předowanjow zložowaše, při tym pak počachu sobustawy tež na wobohaće-nje serbskeje literatury přez wšelake nowe serbske pěs-nje zmyslene być a tež serbskemu spěwej wosebitu kedžbliwosć přiwobroćeć. Hižom při założenskim swje-dženju towařstwa 1821 dachu so Serbjo z jenym tajkim serbskim spěwom slyšeć a zo jim při wšelakich swje-dženskich skladnosćach na tajkich pobrachowało njeby, dha dachu sebi wosebje te same sobustawy serbskeho towařstwa, kiž mějachu wěstu poětisku žiłku w sebi, w tamnym času přełoženje wšelakich tehdom najbóle trjebanych študentskich spěwow*) naležane być. Serbscy študenći w Lipsku su te same pozdžišo wjele lět spěwali, prjedy hač na jich město nowiše wótčinske spěwy wot Seilerja a druhich po zbudženju młodeho Serbowstwa njestupichu. Zo pak buchu tamne starše za Serbow w Lipsku přełožene spěwy a druhe poětiske wudželjanja serbskeho towařstwa zdžeržane a tež jeho pójzdišim sobustawam zakhowane, za to bě so hižom podstarši Jakub januara 1822 starał a to přez to, zo za towařstwo wosebitu knihu w 8. kupi, kotrejž wón to mjeno „serbska anthologija“ připožoži a do kotrejež so pozdžišo wšitke

*) Tajke spěwy w lětech 1822—1824 přełožene su wot značišich tute: 1) *Vom hohen Olymp herab* řc. = Wot njebjes dele wjeselosć nam příndže a t. d. (přeložer: Nowak, nětko diak. w Kamjencu). 2) *Brüder lagert Euč im Kreiße* řc. = Bratřa w wěncu zesydajće a t. d. (přeložer: Pecold, † 1834 jako rektar we Wósporku). 3) *Mein Lebenslauf ist Lieb und Lust* řc. = Mój běh je lubosć, wjesele a t. d. (přeložer: Bróska).

lěpše poëtiske wudžěłki towařstwa zapisowachu. Do tuteje anthologije je najwjacy tajkich wudžěłkow (přełoženie Klopstockowego Messiasa a Witschelowych ranišich a wječornych modlitwow) podstarši Jan Łahoda zapisował a hišće džensniši džeń zhromadžuju so do njeje rune džěla serbskeho towařstwa.

We wosebje rjanym kćewje steješe serbske towařstwo w Lipsku wot nazamy lěta 1826 hač do přenich dnjow lěta 1829, w kotrymž času běše předy pomjenowany podstarši Krūgař wodžeř a Handrij Seileř ze Słoneje Boršće (nětka duchowny w Łazu) horliwy sobustaw towařstwa. Druzy Serbjo, kiž so z tutymaj w towařstwje serbscy zwučowachu, běchu Handrij Mosig z Bošec († 1844 jako duchowny w Delnym Wujezdźe), Handrij Sommer z Jenkec (nětka w Barlinje Dr. phil.), Khorla Benjamin Hattas z Łuča († 1839 jako duch. w Njeswačidle) a pozdžišo hišće Handrij Taffla z Delnjeje Hórki (nětka diakonus w Njeswačidle). Duša cyłego zjenočenstwa bě pak tehdom wosebje naš Seileř. Wón wučeše swojich sobutowařšow najprjedy lěpje serbscy pisać, hač bě so to hač dotal stało, a sčini jich přez wosebitu serbsku ryčnicu nastupace nastawki na to a tamne prawidło kedžbliwych, kiž bě jim hišće njeznate. Haj samo w našim nětčišim nowym prawopisu, kotryž bě wot jeneho Polaka znac nawuknył, spyta Seileř tehdom pisać. Dale nawabi wón we zwjazku z Krūgarjom swojich sobutowařšow serbske ludowe pěsnički, basnički, přisłowa, hulančka a rune wěcy ze rta luda zběrać a napisować a wšelake powjesće ze zańdženosće a z pohanskeho časa Serbow hromadžić. Tež ze staršej serbskej literaturu poča so towařstwo z nowa znate činić a wosebje połoži so Krūgař hižom tehdom na přepytowanje a zhromadžowanje teje sameje. Kaž je znate, je tutón dobrý wótčinc, kotrehož zažne wotemrjeće hišće džensa wobžarujemy, pozdžišo runje jako serbski bibliograf sebi wo našu serbsku literaturu kulke zaslužby dobył a je wše-

lake na swětlo přinješl, štož bychmy bjez njeho nje-wjedžili. Škoda jenož, zo jeho wšelake krasne zbérki, kotrež je w tutym nastupanju nahromadžił, w našíj ma-čicnej knihowni nimamy. Zo so te same njebychu po-zdžišo zhubiłe, na to njech jeho potomnicy swěru ke-džbuja! Kaž pak bě so Krügar na serbsku bibliografiju a serbske starožitnosće połožił, tak poča na druhej stronje w tym samym času Seileř so k přichodnemu serbskemu pěsnjerjej přihotować. Zo by serbske to-wařstwo hišće něsto druhe k spěwanju mělo, hač te dotalne študentske spěwy, kiž běchu wšitke z němskeho a husto dosć khětro hubjenje přełożene, dha wudžěla Seileř tehdom hižom swoje rjane pěsni „štóha z tych lipsčanskich murjow won dže“ — „lubka lilija“ — „sym Serbow serbske holečo“ — „zezady hunow w zahrodze“ a t. d. *) Poslenšej dwě stej po wopřijeću, po cyłym nałożenju a po hłosu cyle starym serbskim pěsničкам z ludoweho rta runej a je z teho widzić, kak hłuboko bě naš Seileř hižom byće a ducha wopravdžiteho serb-skeho narodnego spěwa spóznał. Zo so jeho krasne serbske spěwy, kotrychž je wón w času swojego přeby-wanja w Lipsku hišće wjele wjacy po příkladze serb-skich narodnych pěsničkow wudžěał, zhubiłe njejsu, za to mamy so zbožownej mysličcy džakować, kiž bu wot njeho a Krügarja nazymu lěta 1826 do skutka stajena. Je to założenie wosebitych tak mjenowanych serbskich Nowinow. Tute Nowiny, wot kotrychž 1. číslo 25. no-vembra 1826 wuńdże, njejsu drje čišcane, ale jenož wot jednotliwych sobustawow serbskeho towařstwa pisane a pozdžiso do wosebitych knihow w 4. zwjazane. Tola tež tak docpi towařstwo swoje wotpohladanje, kotrež při tym měješe, mjenujcy to za přichód zdžeržeć, štož

*) Pěsničcy „sym Serbow serbske holečo“ a „ze zady hunow w zahrodze“ da Seileř w lěće 1828 abo 29 za serbski młody lud na 4 stronach w 8. wotěšćeć pod napismom „Dwje nowej ſerbskij pjeſniczzy“.

bě ze zařízenosće serbskeho luda, z jeho narodneje poësije a t. d. nahromadžilo a štož běchu jeho jednotliwe sobustawy na runym polu wědomnosće wudžělałe. W Krügarjowym a Seilerjowym času je so hač do 16. decembra 1828 runje 60 čisłow tajkich pisanych Nowinow wudało, kiž su nětko do prěnjeho džela „serbskeje Nowiny“ hromaduzwiazane a so hišće džensniši džen w serbskej knihowni w Lipsku zakhowaju. Wone su krasny poklad za serbske stawizny a pismowstwo a hač do najnowišeho časa su serbscy wučeni z nich při wudacu serbskich pěsničkow, přisłowow, powjesów z luda a t. d. čerpali. Najwjacy, štož so w nich namaka, je nětko w Smolerjowych Pěsničkach, w Jórdanowej Jutničcy, w Serbskich Nowinach, w Łužičanu, we wěncach serbskich spěwow, w čornym kósu wot Kulmana a t. d. wotcišcane a je tak to a tamne zabyću wutorhnjene, štož snadno hewak bjez rukopisnych serbskich Nowinow w Lipsku wjacy wjedžili njebychmy. Kak horliwje sobustawy serbskeho towařstwa w tamnym času na wudokonjenju w swojej mačeńej ryči džělachu, spóznajemy tež z teho, zo wone na Seilerjowy namjet 8. augusta 1827 wobzankných, so w tydženju hišće huscišo, hač bě jim to po wustawkach towařstwa přikazane, k zwučowanju w serbskej ryči a w serbskim spěvje zhromadžować a w dnjowniku serbskeho towařstwa nadeńdzemy bjez wěcam, wo kotrychž so sobustawy towařstwa w swojich zhromadžiznach rozryčowach, wjele zajimaceho. Tak powjeda dnjownik na příklad, zo su woni zestarjene serbske слова, rjane wuprajenja sławnych staršich serbskich spisačelow, serbske předložki (präposicije), serbske wašnja při slubach a kwasach a t. d. zeznać pytali a wo tym wšém wšelake nastawki spisowali a tež to přeptytowali, kajku kročel je serbska ryč wot reformacije sem dale sčiniła. Z teho wšeho spóznajemy dha, zo serbske towařstwo w Lipsku tehdom w jara krasnym kćewje steješe.

Dokelž bě serbska knihownja w Lipsku tola přeco hišće jenož mała a měješe tehdom jenož někotre 70 čisla, dha kupištaj za nju w lěće 1827 Lubjenski a Klin, kiž so za towarzstwo w Lipsku jako sobustawaj jeho depu-tacije, kiž w Budyšinje towarzstwowe zamoženje zarjado-waše, z njewustawacej prócu starastaj, ze zawostajen-stwa njeboh duchowneho Ponicha w Łuću jara wažnu a dospołnu serbsku knihownju, na kotrejž bě tutón čas žiwjenja hromadžił. Za jara tunje pjenjezy (za tři to-lerje) dosta ju towarzstwo. W njej namakaju so někotre 70 serbske knihi a bjez nimi tajke z najstaršeho časa, kaž na příklad Worjehowy katechismus, Tharaeowy katechismus w mužakowskej naryći a t. d. Nětkoasta pak w towarzstwie prašenje, hdže tute wažne knihi naj-lěpje zakhować? Zo w Lipsku, hdžež so knihownja stajnje z bydła jeneho študenty do bydła druheho pře-nošuje, tak wažne serbske knihi derje dosć zakhowane njeběchu, to wšitcy čujachu. Tehodla pisaštaj hižom decembra 1827 Krügar a Seileř serbski list do Budy-šina a prošeštaj Lubjenskeho a Klina, zo byštaj za Ponichowu knihownju někajke wěste městno, hdžež by so zakhować móhla, w Budyšinje wunamakało. Na to wobzanknyštaj tutaj knjezaj, knihownju w drastkomo-rje serbskeje cyrkwe w Budyšinje zestajeć. To sta so w lěće 1828 a towarzstwo w Lipsku bě z tym spokojom a dowoli za zwjazanje a přisporjenje knihownje lětnje toleř ze swojeje pokladnicy. Dokelž pak so tajki lětny wudawk towarzstwu pozdžišo wjacy njespodobaše a kni-hownja jemu tež, dokelž w Budyšinje steješe, wjele wu-žitka njepřnjese, dha wobzankny towarzstwo tu samu swojej deputacji w Budyšinje darić, to rěka knjezam duchownemu Lubjenskemu, Dr. Klinej a duchownemu Jakubej, kiž tehdom jejne zamoženje w Łužicy zarjado-wachu. To sta so w lěće 1841 a słuša potajkim Ponichowa knihownja wot lěta 1841 sem spomnjenej de-

putaciji.*). Tuta deputacija přeprosy na dñeń 13. augusta 1828 wšitke prjedawše sobustawy towařstwa do Budyšina k přečelniwemu hromadupriíndženju. 41 (Serbjo a Němcy) zhromadzichu so na tutym dnju na třeřeřni w Budyšinje, hdžež bu krasny swjedžeń dopomnjeća na rjane akademiske lěta z hosćinu a z přečelnej zabawu wotdžeržany. Towařstwo w Lipsku připósła k tutemu swjedženjej w Budyšinje čiščanaj spěwaj, bjez nimaj jedyn serbski.**) Poslenši je wot Seilerja spěsnjeny a dopokaže z nowa, kak wubjernje tehdom hižom naš Seileř serbscy spěwać wjedžeše. Krótko prjedy bě na towařstwowe nawabjenje Seileř hišće jedyn swojich spěwov z tehdomnišeho časa wotcišćeć dał a to w budyšánskich němskich Nowinach.***) Bě to jedyn žarowanski spěw na smjerć jeneho w Lipsku zemrjeteho Serba, J. A. Rachlowca ze Zahorja, kand. duch. a wučerja w Lipsku, kiž bě tam 11. februara 1828 nahle zachodnosć wopušćił. Tež tutón spěw khowa so hišće w zběrkach Maćicy serbskej.

Před jutrami 1829 wopušći tak derje Krügař, kaž tež Seileř Lipsk a z jeju woteńdženjom wot Lipska skónči so tež rjany kćew, w kotrymž bě serbske towařstwo tam hać dotal stało. Haj serbske towařstwo, kiž bě wot swojeho wobnowjenja hać dotal bjez přestaća wobstało, wone wusny po jeju woteńdženju měrca 1829 přeni króć zaso cyle, dokelž bě w towařstwie mało Serbow a so bjez tutymi žadyn horliwy wodžeř njenamka,

*) Z teho widźimy, zo tuta wažna serbska knihownja michalskej cyrkwi njepřislůša a je tehodla nadžija, zo so snadno něhdy z maćičnej knihownju zjenoćić hodži.

**) Tutón w 4 z Tauchnitzowymi pismikami w Lipsku čiščany spěw ma napismo: „Tym wossebnje čěsczenym njedy Ssobustawam prjedarskeho Towarstwa Lipsku a t. d. podate wot tych njetsischich Ssobustawow.“

***) Budissiner Nachrichten 1828. N. 8. Přirunaj tež: Lužičan 1862, strona 45.

kiž budžiše so za dališe wobstaće towařstwa starał. Z teho příndže tež, zo bu w scěhowacym lěće 1830 předsydstwo cyłego Łužiskeho towařstwa přeni króć po jeho wobnowjenju cyle němske, přetož jako na Michała 1830 Serb Handrij Sommer z Jenkec, kiž bě posleni čas starši cyłego towařstwa był, Lipsk wopušći, wuzwolištaj so tak derje za staršistwo, kaž tež za podstaršistwo towařstwa Němcaj a dosta přez to zaso towařstwo, kaž w lěće 1810, cyle němski napohlad.

To traješe pak jenož krótki čas, přetož hižom w l. 1831 stupi zaso črjódka horliwišich Serbow do towařstwa, kiž sebi hnydom po swojim zastupjenju do njego prócu dawachu, tež jeho serbsku sekciiju zaso k žiwjenju zbudzić. Tući Serbjo, kiž so za to w lěće 1831 starachu, běchu:

1) Khorla Gustav Klin z Barta, rodź. 1806, wot 1840 sem farař w Ketlicach.

2) Handrij Penck (Pentzig) z Bělčec, rodź. 1808, † 1849 w Barlinje na puću do Australije, hdžež ze serbskimi wučahowarjemi jako duchowny sobu cehnješe.

3) Jan Rudolf Rychtař z Hućiny, rodź. 1809, wot 1859 sem farař w Kotecach.

4) Jurij Voigt z Rakojdow, rodź. 1807, wot 1836 sem diak. w Hodžiju.

5) Handrij Hadank z Noweje Wsy pola Rakec, rodź. 1808, wot 1841 sem farař w Parcowje.

6) Handrij Krawc z Kumšic, rodź. 1808, † 1839 jako kand. duch. w Budyšinje.

Duša tuteho noweho bjez študowacymi Serbami w Lipsku nastateho serbskeho zjenočenstwa bě Handrij Penck, kiž bu pozdžišo tež wot Serbow, hač runje podstarši cyłego Łužiskeho towařstwa njebě, za wodžerja a staršeho serbskeje sekciuje wuzwoleny. Na jeho wabjenje započachu so zwučowanja w serbskej ryći z nowa 3. augusta 1831, na kotrymž dnju Klin, tehdom podstarši cyłego Łužiskeho towařstwa, jene serbske přeło-

ženje k přehladanju předpoloži. Hižom 27. augusta wotdžerža so tež po dołhim přetorhnjenju zaso přenje serbske předowanje a to w Domašowej cyrkwi. Penck džeržeše to same po Eph. 4, 26 a běchu při jeho wotdžerzenju tež němske sobustawy Łužiskeho předaškeho towařstwa sobu pódla. Po nazymskich prózniach zryčachu so sobustawy z nowa założeneho serbskeho towařstwa, zo chyčhu so kóždy tydzeń dwójcy w serbské ryći zwučować a to srjedu w wudžělanju wšelakich serbskich nastawkow, spěwov a t. d. a sobotu w serbskim předowanju. Zo so lěpše wot sobustawow spisane a nahromadžene serbske wěcy zhubiłe njebychu, dha bu rukopisna serbska Nowina, wot Seilerja a Krügarja w lěće 1828 skónčena, z nowa założena a wudaštaj Penck a Rychtař přenje čísla teje sameje w druhim zwjazku decembra 1831. Při tutej skladnosći bu tež wučinjene, zo mějachu so přichodne čísla tuteje Nowiny wot jednotliwych sobustawow towařstwa po rjadu dale spisować. Z wjesełoscu a z nowymi nadžijemi na rjeniši přichod swječeše na to towařstwo 10. decembra 1831 swój 115lětny założenski swjedżeń, při kotrymž bě tež wjele professarjow sobu pódla a na kotrymž Klin serbsku ryć džeržeše, w kotrejž wón rozpołoži, čehodla maja so serbske sobustawy towařstwa w serbské ryći prócować.

Ze scěhowaceho lěta 1832 mamy jenož mało powiedać. Klin wopušći w tutym lěće towařstwo. Na jeho město stupištaj pak do njeho dwaj nowaj Serbaj, mjenujcy Kh. Theodor Wjacka z Ketlic (nětko farař w Budyšinje) a August Habla (Haubold) z Ćichonc (nětko farař w Małym Budyšinku). Přez to pozběhny so serbske towařstwo hač na 7 sobustawow a pod Penckowym wodženjom knježeše horliwe serbske žiwjenje w nim. Jeho sobustawy džeržachu kruče hromadže a ryčachu pilnje bjez sobu serbscy a wudžělachu w swojej maćeńnej ryći někotryžkuliž rjany nastawk a spěw. Serbska Nowina pjelnješe so hladajey z tajkimi, kaž

tež z powjesćemi, z přisłowami, pěsničkami a bajkami serbskeho luda a kraja, kotrež sobustawy pilnje zběrachu. Tež na předowanje w serbskej ryči bu wosebita próca złożena. Při 116lětnym założenskim swjedżenju towařstwa, kiž bu 10. decembra 1832 swjećeny, dachu so Serbjo tež zaso raz z jenym serbskim spěwom slyšeć a jako bórzy po tym lužiske předařske towařstwo swoju přenju rozprawu wo swojej džěławosći wot 10. dec. 1831 hač do 1832 čišćeć da, da serbske towařstwo w tutej rozprawje referat wo swojim skutkowanju w serbskej ryči sobu wotcišćeć*), štož wšitko na to pokazuje, zo tehdom horliwy serbski duch bjez sobustawami serbskeje sekciye knježeše.

W scěhowacym lěće 1833 wopušći Penck, kiž bě hač dotal towařstwo nawjedował a jemu k rjanemu kćenju dopomhał, Lipsk. Po jeho woteńdzenju džeržeše so wone jenož hišće lěto doňho a jeho sobustawy zwučowachu so w tutym času zwjetša jenož zaso w serbskim předowanju. Před jutrami 1834 wopušćištaj tež Hadank a Krawc towařstwo a tak wostaštaj w tutym jenož hišće dwaj Serbaj, Wjacka a Habla. Tehodla bě tež serbska zhromadžizna, kiž bě so 12. měrca 1834 wotdžeržala, zaso na dlěši čas poslenja a po jutrach 1834 słušeše serbske towařstwo w Lipsku zaso k morwym.

Tola wone njebě doňho morwe. Hižom w scěhowacym lěće 1835 wotuci zaso k nowemu žiwjenju a to wosebje přez prócu tehdomnišeho študenty Jana Krušwicy z Wulkeho Radšowa, kiž bě julija 1835 do towařstwa stupił. Z nim zjenočichu so hišće Pětr August Mička ze Židowa (pozdžišo knihwjedčeř w Lipsku), Immanuel Božidar Šołta z Khołma († 1863 jako wyšší farař w Połčnicy) a Jan August Pelc z Wjelećina († 1860

*) Přirunaj: Kurze Nachrichten über die Oberlausitzer Wendische Predigergesellschaft zu Leipzig vom 10. December 1831 bis dahin 1832. Leipzig in 4.

při džiwadle w Hamburgu). Tuči štyrjo wotdžeržachu po połdralětnym přetorhnjenju zaso přenju zhromadžiznu serbskeho towařstwa w Lipsku 13. augusta 1835 a čitaše Krušwica w tutej zhromadžizne nastawk prjódk, kiž dopokazać pytaše, kak jich wjele serbsku ryč z njeprawom zacpiwa. K přichodnemu staršemu a wodžerzej towařstwa bu na to Pelc wuzwoleny, pola kotrehož so tež dališe zhromadžizny Serbow w lěće 1835 wotdžeržowachu. W tuthy zhromadžiznach přeñdžechu sobustawy towařstwa wšelake wot nich wudžělane nastawki a přeñložowachu tež němske předowanja do serbskeho, nje-džeržachu pak tajke wjacy w cyrkwi, kaž w předawšich časach. 10. decembra teho sameho lěta da so při za-łożenskim swjedženju towařstwa podstarši Šołta ze serbskej ryču slyšeć, w kotrejž wón rozestaja, čehodla serbska ryč tak wotebjera. Dokelž wón z wulkej ryčniwoſeu ryčeše, dha so jeho ryč wšitkim wulcy jara spodobaše.

Wot 12. februara hač do 11. augusta scéhowaceho lěta 1836 dyrbješe serbska sekcia w Lipsku zaso wotpočować a to tehodla, dokelž běštaj so Mička a Pelc z towařstwa wuzanknyć dyrbjało a w nim tehodla jenož dwaj Serbaj, Šołta a Krušwica, zawostaštaj. Hakle jako bě augusta 1836 zaso jedyn nowy Serb, Kh. H. Robert Räda ze Smělneje (nětko farař w Barcé) do towařstwa zastupił, hodžachu so zwučowanja serbskeje sekcije zaso započeć. Ta sama wuzwoli sebi na to horliweho Serba Krušwicu (nětko farař w Dołej Boršci) za swojego wodžerja a tutón wotdžerža 11. augusta přenju zhromadžiznu. Dokelž pak bě črjódka Serbow tak mała, dha njehodžeše so ze strony towařstwa wjele činić a stare zwučowanja w serbskim předowanju njemóžachu so hišće započeć. Hakle jako běštaj w zymskim połlěće 1836/37 dwaj nowaj Serbaj, Jurij Ernst Wanak z Njeswačidla (nětko farař w Wóslinku) a W. R. Heynold ze Židowa (nětko wučeř w Lipsku) do towařstwa zastupiło, přińdže zaso nowe a horliwiše žiwjenje do tuteho a bórzy po-

zběhny so wone nětko zaso k rjanemu kčenju. Za to, zo towarzstwo w lětach 1837, 38 a zdžela tež 39 pod wodženjom horliweju Serbow Krušwicy a jeho naslědnika Wanaka zaso pilnje džělaše a so w serbskej ryči na wšě wašnje zwučować pytaše, za to rukuje cyły rjad serbskich wudžělkow, kiž su nam w 3. a 4. rozprawje řužiskeho towarzstwa, kotrež je tute w lětach 1838 a 1841 čišćeć dało, pomjenowane. Tež serbscy předować započachu sobustawy towarzstwa w lětach 1837—39 z nowa a to, kaž w přeňšich časach towarzstwa, w cyrkwi sw. Pawoła, hdžež bu 29. novembra 1837 po doňhim přetorhnjenju zaso a to wot Jana Ernsta Konika z Bukec (nětko Dr. med. we Wósporku) přeňje serbske předowanje wotdžeržane. Pozdžišo předowachu tam tež Räda, Šołta a druzy. Tež dalewjedženje 2. zwjazka serbskeje rukopisneje Nowiny, do kotrejež so doňhi čas ničo wjacy zapisowało njebě, daštaj sebi Krušwica a Wanak naležane być. Někotre rjane přinoški do njeje buchu augusta 1838 wot nowozałożeneho serbskeho towarzstwa we Wrótsławje přez stud. J. E. Smolerja z Łaza, wodžerja Serbow w Wrótsławje, připósłane. Přez to nastala listowanje bjez towarzstwomaj w Lipsku a w Wrótsławje, kiž někotre lěta traješe a kiž bě k pozběhnjenju a k zahorjenju serbskeho towarzstwa w Lipsku jara słužomne. Smoleř bu w sc̄ehowacym lěće 1839 tež za česneho sobustawa towarzstwa w Lipsku wuzwoleny a bě přeni, kotrehož je tuto towarzstwo na tajke wašnje dla jeho zaslužby wo serbsku ryč počeséilo.

Po Wanakowym woteńdženju z Lipska (na Michała 1839) wotpočowaše serbske towarzstwo w Lipsku zaso krótka čas hač do januara 1840. Hakle 11. tuteho měsaca započachu so jeho zwučowanja z nowa a to pod nawjedowanjom noweho serbskeho staršeho Khorle Augusta Jäkela z Budyšina (nětko farař w Hornym Wujezdze). Bjez Serbami, kiž pod jeho staršistwom w serbskej sekcií řužiskeho před. towarzstwa džělachu, namakamy

też po dołhim času zaso jeneho serbskeho prawiznika, Mosaka z Njeznarow (nětko ryčnik w Lubiju), kotremuž bě so dowolnosć dostała, hač runje sobustaw ūž. před. tow. njebě, serbske zhromadźizny sobu wopytować. Wot njeho předpołożichu so někotre rjane serbske wudźelki k rozsudzenju, kotrychž napisma nam dopokazaja, zo so w towarzstwie tehdom hižom počachu tež powšitkomne slowjanske naležnosće rozpominać, štož so prjedy hišće stało njebě. W tym samym lěće 1840 započa towarzstwo tež třeci zwjazk serbskich rukopisnych Nowinow, do kotrehož so džensniši džeń hišće wot sobustawow wšelake wudźelki zapisuja. 31. augusta džerzeše towarzstwo před nazymskimi prózninami lěta 1840 swoju poslenju porjadnu zhromadźiznu, w kotrejž so jene předowanje wot Nowaka přehlada. Bě to 757. serbska zhromadźizna wot wobnowjenja towarzstwa sem a w tym nastupanju wažna, dokelž bě na wjele, wjele lět poslenja zhromadźizna serbskeho towarzstwa w Lipsku. W zymskim połlěće 1840/41 běštaj mjenujcy w towarzstwie jenož hišće dwaj džělawaj sobustawaj Handrij Jurak z Barta a Jakub Nowak ze Sokolcy. Starši Jäkel bě exama dla zadźewany, so na zwučowanjach towarzstwa wobdželić a Mosak bě wustupił. Při tajkich zrudnych wobstejenjach njemóžeštaj tež Jurak a Nowak wjele skutkować a tehodla so njemóžemy džiwać, hdyž so na jene dobo stary dnjownik serbskeho towarzstwa w Lipsku z tymi słowami skónči, zo staj hač do jutrow 1841 jeničkaj Serbaj towarzstwa dyz a dyz k serbskej rozmłowje hromadupříšloj a zo je potom serbske towarzstwo zašlo.

Na to minychu so dołhe lěta, prjedy hač bu serbske towarzstwo w Lipsku zaso k nowemu žiwjenju zbudzene. Winu teho mamy wosebje w tym pytać, zo w scěhowacych lětach w Lipsku mało Serbow na duchownstwo študowaše a zo wot tych, kiž tam študowachu, tež tón a tamny do ūžiskeho předaſkeho towarzstwa, w kotrymž bě serbske towarzstwo hač dotal

jako wosebita sekcija wobstało, njezastupi. Jako so w
prěnšim 10. decembra 1845 sto a pjeć a dwaceci lětny
jubileum na jara pyšne wašnje swječeše, bě Nowak ze
Sokolcy (nětka farař w Klětnom) jenički serbski sobu-
stav towařstwa a wunjese jako tajki při swjedžeňské
hosćinje tež serbsku sławu a to běchu poslenje słowjanske
zynki, kiž w luž. před. tow. na dołhi čas zaklinčachu.
Po Nowakowym woteńdzenju z Lipska njebě z khwilemi
žadyn jenički Serb w towařstwje a tehodla zhubichu tež
Serbjo pomału wšitke prawa w nim a knihownja a pisma
serbskeje sekcije buchu ze zběrkami cyleho lužiskeho
towařstwa zjenoćene. Tak zańdže jene lěto po druhim
a njebě žana nadžija, zo budže so hdy zaso serbske to-
wařstwo w Lipsku załožić móc. Zo pak bjez tym Serbjo,
kiž tehdom w Lipsku študowachu a kiž běchu wšity
zahorjeni za Serbowstwo z tehdom nowozałożenego serb-
skeho towařstwa na gymnasiju w Budyšinje do Lipska
přišli, zo woni čujachu, zo jim bjez serbskeho towařstwa
w Lipsku něšto pobrachowaše, to dopokazaja nam jich
prócowanja, na město stareje Sorabije někajke rune to-
wařstwo załožić. Hižom w lěće 1842 zjenoćichu so
woni z někotrymi Polakami a južnymi Serbami k no-
wemu „słowjanskemu towařstwu w Lipsku“, kotrehož
wodzeř bě wosebje Mosak z Njeznařow, kiž tehdom
hišće w Lipsku študowaše. Kak dołho je tuto towařstwo
w Lipsku *) wobstało, njewěmy z wěstosću. Jeho kni-
hownja připadže pozdžišo z dźela serbskemu gym-
nasjalnemu towařstwu w Budyšinje. Nowe słowjanske
towařstwo w Lipsku **) załoži so w lěće 1847 a to pod
wodženjom serbskeho študenty prawa Michała Cyža z
Nowoslic († 1860 jako ryčnik w Kamjencu). K njemu
slušachu někotři Serbjo, Polacy a Čechojo, kiž w Lipsku

*) Dališe wo tutym słowjanskim towařstwje powjeda Jórdanowa
Jutrnička I. 22.

**) Přirunaj Tydž. Nowiny 1847, str. 79.

študowachu a wone džeržeše so hač do swjatkow 1848. Tež w lužiskim předaſskim towařstwje samym spytaſtaj nowozałożenje stareje Sorabije po jutrach 1845 dwaj Serbaj, kiž tehdom runje w towařstwje běſtaj, mjenujcy Bjedrich Hilbrig z Porſic († 1866 jako duch. w Hro- džiſcu) a Jan Wićaz z Kubſic († 1866 jako duch. w Rychwałdze). Dokelž pak so k nimaj nichtó druhı njepřizankny, dha njemóžeſtaj tež wonaj dale ničo činić, hač dyz a dyz k serbskej rozmłowje hromadu přinć.

Hakle z lětom 1849 wotewrichu so lěpše wuhlady za nowozałożenje serbskeho towařstwa w Lipsku. Serbjo, kiž tehdom w Lipsku študowachu, zjenočichu so hižom w lětnim semestrje tuteho lěta z tym wotpohladanjom, Maćicy Serbskej w Budyšinje pomjatnik darić, do kotrehož bychu so jejne sobustawy a jejni přečelojo zapisovali. Při zhromadźiznach, kiž so tehodla wot nich wotdžeržachu, nasta bjez nimi požadanje po kručišim zjenočenstwje. Jako bě so na to w nazymskich prázni- nach 1849 wulka zhromadźizna wšitkých tehdom študo- wacych Serbow z Lipska, z Prahi, z Budyšina, z Khoće- buza a t. d. na winicy w Budyšinje wotdžeržala a při tutej so tež wustawki „lipy serbskeje“, t. r. kručišeho zwjazka bjez wšitkimi towařstwami młodych Serbow na wučenych wustawach, wuradžile, myslachu sebi tež lip- sčanscy Serbjo bóle hač hdy na nowe serbske towařstwo w Lipsku. Po dlěšim wobradženju wobzankných woni, z džela, zo bychu zaso prawa něhdušeje Sorabije, jeje knihownju a pisma dostali, z džela pak tež tehodla, do- kelž bě so w prjedawších časach zwjazk serbskeho to- wařstwa w Lipsku z lužiskim předaſskim towařstwom tam za dlěše wobstaće přeniſeho lěpší wopokazał, hač žadyn druhi, serbske towařstwo zaso jako sekciu luži- skeho předaſského towařstwa pod starym mjenom a po starych wustawkach zańdżeneje Sorabije wobnowić. Tehodla stupichu dha najprjedy do lužiskeho předaſského towařstwa zaso štyrjo Serbjo a zbudžichu w tutym

na dnju 30. oktobra 1849 něhduše serbske towarzstwo Sorabiju k nowemu žiwjenju. Tući štyrjo serbscy študentci běchu:

1) Ernst Bohuwěr Sommer ze Židowa, rodź. 1826, nětko Dr. phil.

2) Khorla August Marčka z Wjelećina, rodź. 1824, nětko farař w Wósporku.

3) Wylem Moric Fischer (Rybak) z Noweje Wsy pola Huski, rodź. 1828, pozdžišo kand. prawa.

4) Khorla August Jenč z Čornjowa, rodź. 1828, nětko farař w Palowje.

Hnydom po wobnowjenju Sorabije zjenočichu so z tutymi štyrjomi hišće scěhowacy serbscy študentci, kiž w Lipsku študowachu, ale sobustawy lužiskeho předařskeho towarzstwa njeběchu:

5) Jan Khorla Mróz z Hodžija, rodź. 1825, nětko diak. w Budyšinie.

6) Jan August Šołta z Njezdašec, rodź. 1826, † 1858 jako rektor we Wósporku.

7) Franc Emil Taffla z Delnjeje Hórki, rodź. 1829, nětko ryčnik w Habraćicach.

Zo móžachu poslenši třo tež k nowozałożenej Sorabiji přistupić, hač runje bě tuta po prawym jenož wosebita sekcija za sobustawy lužiskeho předařskeho towarzstwa, to bě cyle nowa a za wobstače Sorabije wažna a wobšérnišu džěławosć teje sameje wulcyšnje spomožowaca koncessija, kotruž sebi serbske sobustawy lužiskeho předařskeho towarzstwa tehdom wot tuteho wudobychu a kiž hišće džensniši džeń serbskim študentam druhich fakultetow móžnosć poskićuje, so serbskemu towarzstwu we Lipsku přizanknyc, hdyž tež njechadža do cyłego lužiskeho towarzstwa, kiž ma tola jenož wosebje za theologow wažnosć, zastupić. 24. novembra 1849 bu na to wot pjedy pomjenowanych sydom serbskich študentow w Lipsku prěnja zhromadžizna z nowa założeneje Sorabije wotdzeržana. Na tutej zhromadžiznje

wuradźichu so nowe wustawki serbskeho towařstwa a bu tež Sommer za staršeho a Jenč za pismawjedžerja Sorabije wuzwoleny. Poslenši załoži na to hnydom na město stareho dnjownika, do kotrehož běchu so w staršim času dźěla a podawki serbskeho towařstwa w němskej ryči zapisowałe, wosebite serbske akty za towařstwo, kiž so nětka hišće z pomocu serbskeje ryče dale wjedu a su jara wažne tež za stawizny młodeho Serbstwa, wosebje w lětach 1849—1852.

Z wjeselosću započa na to z nowa wot morwych zbudžena Sorabija w Lipsku swoje dźělo a pozběhny so po krótkim zaso k runemu kćewu, w kotrymž bě něhdy w Seilerjowym času stała. Jako 15. decembra 1849 Łužiske předařské towařstwo swój 133-lětny założenjski swjedžeń swječeše, ryčeše a spěwaše so při swjedzēnské hosćinje hižom zaso w towařstwje serbscy a da so Jenč při tutej skladnosći ze serbskej sławu na nowozałożenu Sorabiju slyšeć.*) — W scěhowacym lěće 1850 wutwari so Sorabija znutřkomnje hišće bóle a lěpje. Jejne sobustawy założichu w tutym lěće tak mjenowane „towařſne wječory“, na kotrychž so k přečelninem serbskemu rozryčowanju a k spěwanju serbskich spěwów zhromadžowachu a na kotrychž bu tež wot přjedawšich Serbow w Lipsku započata „serbska Nowina“ w třecim zwjazku dale wjedžena. Za nju bu nětka wosebity redaktor wuzwoleny, mjenujcy F. Taffla, kiž měješe wosebite přinoški do njeje zhromadžować a zapisować. Tež wosebite listowanje započachu sobustawy Sorabije w tutym lěće a to nic jenož z runymi towařstwami bjez študowacymi młodžencami w Prazy, w Khoćebuzu a w Budyšinje (we poslenšim měsće na gymnasiju a na seminarje), ale tež z Łužiskim towařstwom wědomnosćow w Zhorjelu a ze wšelakimi serbskimi a słowjanskimi w kraju. Wot poslenšich wu-

*) Přirunaj: Tydženske Nowiny 1849, číslo 52.

zwoli Sorabija někotrych k swojim čestnym sobustawam a da za tajke wosebite čestne diplomy w serbskej ryči čišćeć. K zaplaćenju swojich wudawkow a k přispornjenju swojeje serbskeje knihownje, do kotrejež so za 10 lět ničo wjacy dariło a kupilo njebě, napołożichu sebi sobustawy Sorabije w tym samym času wosebity měsačny dawk a doļho njetraješe, dha bu tež serbska knihownja w Lipsku zaso w lěpšim rjedže a dosta najnuzniše serbske knihi, kotrež študowacy Serbjo k swojim serbskim študijam potrjebaju. W času spanja Sorabije bě so z tutej serbskej knihownju w Lipsku hubjenje dosć wobkhadžalo. Po starych zapisach słušeše do njeje w lěće 1840 hišće 101 čislo. Wot tutych knihow bě so za 9 lět 24 zhubiło. Ze wšej pilnosću džechu tehodla Serbjo w Lipsku w lěće 1850 na nowe zrjadowanje a wudospołosćenje swojeje knihownje a bórzy bě zaso přez 100 čisłow do njeje zapisanych. Štož serbske wudžěłki sobustawow Sorabije w lěće 1850 a 1851 nastupa, dha hodži so prajić, zo lipsčanscy Serbjo tehdom sobu k najpilnišim serbskim spisowarjam słušachu. Jim njebě dosć, zo za swoje tydžeńske zhromadžizny po rjedu serbske nastawki pisachu a dyz a dyz tež, kaž w předadwšich časach, serbske předowanja wudžěłachu, ale woni wobdžělicu so tež jako sobudžělarjo pilnje na wšitkich serbskich časopisach, kiž so tehdom wudawachu a namakamy tehodla tež nastawki wot nich tak derje w Serbskich Nowinach, kaž w Zerničcy, w Jutničcy, w Casniku a w Časopisu Maćicy Serbskeje z lětow 1850/51. A kak wjele njejsu tehdom lipsčanscy serbscy študenci tež domach w Łužicy, hdyž w prózniach běchu, za pozběhnjenje Serbowstwa skutkowali! W zjenočenstwie wosebje z pražskimi serbskimi študentami założichu woni „lipu serbsku“ a pytachu tu samu tež tak doļho, hač móžno, při žiwjenju zdžeržeć a přez nju wšitkich študowacych młodych Serbow za maćeřnu ryč a narodnosć mócnje zahorić. Teho runja wobdžělicu

so woni tež w prózninach na wšitkich tehdomnišich zjawných hibanjach a swjedženjach wotućowaceho Serbowstwa. Haj na wšelakich městach serbskeje Łužicy wuńdže nastork k tajkemu wotućenju Serbowstwa wot nich, dokelž woni swój swobodny čas swěru k temu nałożo-wachu, po hornych a delnych Łužicach pućowač a wšudźom Serbow z jich narodneho a duchowneho spanja zbudżowač. Při tajkim pućowanju nahromadźichu tež rjane zběrki za serbske knihownje a materiała dosé za wšelake pozdžišo spisane ethnografiske, stawiznafske a starožitnostne nastawki a teho runja. Hodži so tehdola z połnym prawom prajić, zo su so tehdom sobustawy znowazałoženeho serbskeho towarzystwa w Lipsku jako mōcna podpjera wotućaceho Serbowstwa wopokazali a wjele sobu k temu pomhali, zo je so serbska mysl zaso, wosebje wot lěta 1849 sem, přez serbske Łužicy rozpřestrěla. Samo w Khoćebuzu bu w spomnjenym lěče přez serbskich študentow z Lipska serbske towarzystwo na tamnišim gymnasiju założene; a što su woni za zbudżowanje gymnasjalneho towarzystwa w Budyšinje činili, na to je hižom w jenym přjedawšim nastawku našeho časopisa*) spomnjene. Dokelž pak tehdom tajki horliwy serbski duch bjez lipsčanskimi Serbami knježeše, dha njemóžemy so džiwač, hdýž w jich aktach z lěta 1850 tež wšelake jednanja namakamy, z kotrychž je widzeć, kak sebi woni ze swojim serbskim towarzystwom po wjetší samostatności žadachu. Wšelaka rozkora z Němcami Łužiskeho předařského towarzystwa, kotrymž drje to prawje njebě, zo měješe serbske towarzystwo tež wurjadne sobustawy, bě wina teho, zo sebi Serbjo tehdom počachu na to myslić, so ze swojim towarzystwom cyle wot Łuž. před. tow. wotdželić a Sorabiju k wosebitemu towarzystwu za wšitkich w Lipsku študowacych Serbow pozběhnyć. Zo by wuwjedženje tajkeje myſle pod wě-

*) Přirunaj: Časopis 1865, 1. zešiwk. st. 293.

stymi wuměnjenjemi za Serbowstwo dobre było, njeda so přeć. Ale zhonjenje zańdzenych lět je na dosć wučilo, zo so Serbjo, kiž w Lipsku na něšto druhe hač na duchownstwo študuja, z wjetša jenož jara mało za serbsku ryč staraja, dokelž sebi mysla, zo ju tak dalo, hač snano budža ju něhdy w swojich zastojnswach trjebać, derje dosć znaja. Tak dołho, hač budžeja tehodla w Lipsku zastupjerjo serbskich interessow jenož theologojo, tak dołho njeje tež dželenje Sorabije tam wot lužiskeho prěd. tow. k radženju a bě tehodla tež derje, zo so tajke dželenje w lěće 1850 njest. Zo so tajka mysl na dželenje tehdom zaso zhubi, to přińdže z teho, dokelž při započatku lěta 1851 Sorabija wjele swojich dotalnych sobustawow zhubi a či, kiž w njej wostachu, běchu wšitcy tež sobustawy lužiskeho prědařskeho towařstwa. Dale dopjelni w tym samym času tež poslenše swojim serbskim sobustawam nimale wšitke jich požadanja a wuzwoli sebi tež 1. měrca 1851 k swojemu samsnemu staršemu zaso jeneho Serba, K. A. Jenča, kiž bě hižom wot 14. novembra 1850 sem po Sommerowym woteńdzenju z Lipska starši serbskeho towařstwa. Bě na tajke wašnje tež w lužiskim prědařskim towařstwie předsydstwo z džela serbske, dha hodzachu so w tutym samym nětko tež z lohkej prócu wšelake reformy k lěpšemu jeho serbskeho wotdželenja a k zbožu Serbowstwa přewjesć, štož so tež při předželenju wustawkow cyleho luž. towařstwa w lěće 1851 sta. Hdyž my tute, lěto pozdžišo čišcane wustawki, kaž tež tu w lěće 1851 wot lužiskeho prědařskeho towařstwa wudatu 7. rozprawu*) jeho skutkowanja přehladamy, dha widźimy zjawnje, kak bě so za krótki čas w luž. prěd. towařstwie, kiž bě połdra lěta prjedy hišće

---

*) Kurze Nachrichten über die Lausitzer Prediger-Gesellschaft zu Leipzig. Siebente Mittheilung vom 10. December 1847 bis eben dahin 1850.

cyle němske, wšitko nic jenož k zbožu Serbowsta, ale tež k lěpšemu cyłeho Łužiskeho towařstwa přeměnilo. W naspmnjenej rozprawje je referat wo skutkowanju serbskeho towařstwa zaso přeni króć po dołhich lětach serbski a pomjenuje w nowym prawopisu wjele rjanych serbskich dźělow, kiž serbskemu towařstwu w Lipsku k česci služa.

Pod staršistwom K. A. Jenča kćeješe serbske towařstwo w Lipsku w lěće 1851, hač runje měješe jenož 4 sobustawy (bjez tutymi jeneho štud. lěkařstwa) dale, kaž hač dotal a listowaše tež, hač runje bě lipa serbska tehdom hižom zašla, swěru dale z towařstwami w Prazy, w Khoćebuzu a w Budyšinje. Tež wudžělachu so w nim wšelake přinoški za serbski almanach, kotryž chcychu tehdom serbscy študentci wudac. Tute wudžělki buchu pozdžišo, dokelž z almanacha ničo njebu, w serbskich Nowinach a w Łužičanu wotcišcane.

Jako Jenč 24. januara 1852 swoje staršistwo zloži a Lipsk wopušći, wostachu w serbskim towařstwie jenož hišće 3 sobustawy, kiž sebi J. A. Šołtu z Njezdašec za staršeho wuzwolichu. Tón samy bu na to tež w Łužiskim prěd. towařstwie podstarši a wosta tak předsydstwo w tutym zjenočenstwie, kaž w prjedawšich časach z dźela serbske. Zo pak serbske towařstwo nětko, hdyz měješe tak mało sobustawow, dale tak dźělać njemóžeše, kaž hač dotal, na tym njemóžemy so jara džiwać. Tehodla zasta tež jeho dotalne listowanje z druhimi serbskimi towařstwami a list wot pražskeho towařstwa (w Prazy 24. januara 1852 pisany) je posleni w aktach lipšanského serbskeho towařstwa, kiž tam na něhduše zjenočenje serbskich študentow pod mjenom lipy serbskeje dopomni.

Po jutrach 1852 zastupi do serbskeho towařstwa zaso jedyn nowy (wurjadny) sobustaw Ernst Domš ze Stachowa, štud. prawa. Teho runja buštaj tež novembra teho sameho lěta do njeho přijataj Hermann Voigt z

Hrodžišća, štud. duchownstwa a Jan Sowa z Błocan, štud. lěkařstwa, poslenši jako wurjadny sobustaw. Serbske towarzstwo džeržeše so tehodla po móžnosti dale hač do decembra 1853 a to poslenši čas pod staršistwom Ernsta Mróza z Hučiny. Jako pak tutón decembra 1853 Lipsk wopušći, wusny woně z nowa, dokelž bě na cylej universiće a tež w lužiskim předařskim towarzstwje po Mrózowym woteñdzenju z Lipska jenož jedyn serbski študenta duchownstwa, mjenujcy Voigt z Hrodžišća a dokelž bě tež hewak mało Serbow tam a tuči so wo towarzstwo pilnje dosć nje-starachu. Tola tón króć njespaše serbske towarzstwo doňho. Hižom wot 4. novembra scěhowaceho lěta 1854 sem džeržeše woně, dokelž běštaj zaso dwaj nowaj Serbaj do Lipska přišloj, z nowa swoje zhromadžizny a to pod staršistwom prjedy pomjenowanego Voigta. Serbaj, kiž so z nim tehdom k serbskemu towarzstwu zjenočištaj, běštaj Julius Gólč z Duboho (nětko farař w Rakecach) a Julius Ryčeř z Wóslinka (nětko farař w Delnym Wujezdze). Zo tuči třo novembra 1854 serbske towarzstwo w Lipsku zaso wobnowichu, k temu bě drje tež mócný nastork dał wulki swjedžeń, kiž so krótko prjedy (20. sept.) wot něhdušich a tehdomnych sobustawow cyleho lužiskeho předařského towarzstwa na Oybinje pola Žitawy wotdžerža. Na tutym swjedzenju wobdželi so tež wjèle serbskich duchownych a kandidatow, kiž běchu něhdy w towarzstwie byli a při hosćinje ryčeše a spěwaše so tež serbscy.*). To wšitko dopomha wěscé sobu k temu, zo so bórzy na to w Lipsku wot horkach

*) Wopisanje tuteho swjedzenja na Oybinje namaka so w serbskich Nowinach wot lěta 1854 na 316. stronje. K dopomjeću na naspomnjeny swjedzeń wuda lužiske předařske towarzstwo tehdom: *Geschichte der Lausitzer Prediger-Gesellschaft zu Leipzig und Verzeichniß ihrer Mitglieder vom Jahre 1814—1854.* Von Hermann Theodor Schwabe, stud. theol. Leipzig 1854. W tutym spisu je tež na podeñdzenja serbskeho towarzstwa wot 1814—1854 tu a tam z krótka spominane.

naspomnjených třoch sobustawow lužiskeho před. tow. z nowa zaso tež wotriad za serbsku ryč założi.

Z lětom 1855 wotewrichu so za towarzstwo hišće rjeniše wuhlady. Hnydom w prěnim měsacu tuteho lěta dosta wone mjenujcy dweju noweju sobustawow. Běštaj to předy hižom pomjenowany Sowa z Błocan, štud. lěkařstwa, kiž so zaso jako wurjadny sobustaw towarzstwu přizankny, a Jan Sommer z Malešec (nětko farař w Hučinje), kiž bě do lužiskeho předařského tow. zastupil. Zo so towarzstwo wot tuteho časa sem, wot kotrehož měješe zaso 5 sobustawow, z nowa ze wší mocu pozběhnýc pytaše, spóznajemy nic jenož ze zapisa jeho tehdomnišich džélów, ale tež z teho, zo wone hnydom wot lěta 1855 zaso něhduše „serbske towarzne wječory“, kiž běchu so w lětech 1850 a 1851 założile, zradowachu a na nich „serbsku Nowinu“ dale wjedzechu. Tajke serbske towarzne wječory, kiž tež k zwučowanju w serbskim spěwje služachu, běchu wosebje w l. 1856 a 1857 jara wopytowane a tón a tamny, kiž je te same wopytowař, dopomni so hišće z radoséu na nje a na te krasne hodzinki, kotrež wone poskićowachu. Zo běchu tajke towarzne wječory, wot Serbow wopytowane, tak rjane, to příndže z teho, dokelž bě so tehdem zaso wjací Serbow w Lipsku nahromadžilo, kiž z wjetša wšitcy so k serbskemu towarzstwu džeržachu. A bjez tutymi bě wjele młodych horliwych Serbow, kiž wosebje wot teho časa sem, zo bě Jan Sommer (augusta 1855) staršistwo Sorabije na so wzař, swěru hromadu džeržach. Pod jeho staršistwom zwučowachu so w lětech 1855/57 w serbskim towarzstwie scěhowacy Serbjo, kiž su z wjetša wšitcy hišće džensniši džení jako dobrí serbscy wotčincojo znaci: Sommer, Gólc a Ryčeř, kotrychž smy hižom mjenovali, dale: Franc Šołta z Křišowa, Jurij Moric Brósk z Malešec (nětko farař w Křišowje), Jan Hendrich Bjar z Praskowa († 1859), Jan August Sykora z Malešec (nětko farař w Smělněj) a Alwin Theo-

dor Kanig z Klukša (nětka farař w Jabloncu). Po starym wašnju spisowachu tuči Serbjo w pomjenowanych lětach swoje nastawki wšelakeho wopřijeća a rozsudzowachu te same bjez sobu. Wyše teho zwučowachu pak so tež hišće na hinaše wašnje w serbskej ryči a pytachu tu samu přez čitanje nowišich serbskich pismow a přez pohlad do serbskeje ryčnicy hľubje spóznać, prćowachu so tež woteznate starše a hišće njeznate nowiše serbske слова zeznać a džeržachu na město předowanow wosebite serbske přednoški a disputacie w auditorijach university. Haj tež z českéj ryču pytachu so tehdom towařšojo znaći scinić. Z teho všeho da so spóznać, zo tehdom horliwy serbski duch bjez serbskimi študentami w Lipsku knježeše a zo serbske towarzstwo tam rjenje kćěješe.

W runym rjanym kćěwje zdžerža so towarzstwo tež w scěhowacym lěće 1858, w kotrymž bu hižom wulkeho róžka na město Sommerra, kiž chcyše Lipsk wopušćić, Bjar za staršeho Sorabije wuzwoleny. Pismawjedźerstwo bu w tutym času zaso wot zastojnictwa staršeho wotdželene a najprjedy wot Bróška a pozdžišo wot Sykory wobstarane. Na město někotrych sobustawow, kiž w tutym lěće towarzstwo wopušćichu, zastupichu do njeho po jutraci 1858 Robert Imiš z Bohowa (nětka wučeř w Žitawje) a Handrij Jenko z Radski (nětka farař w Hóznicy) a pozdžišo hišće jedyn Slowak Jan Borbis, kiž tehdom w Lipsku študowaše (nětka prof. w Těšinje w rakuskej Šlezynskiej). Bjar, jara wučeny a při tym tež horliwy serbski študenta, dopomha w času swojeho staršistwa serbskemu towarzstwu na jara wysoki skhodžeňk wědomnosće a bě tehodla lěto 1858 wosebje žohnowane za serbske towarzstwo w Lipsku. Tež cyłe lužiske towarzstwo wuzwoli sebi Bjara w tym samym času za swojeho staršeho a tež w tajkim swojim zastojnictwie džělaše Bjar z wulkim žohnowanjom. Zo běchu Serbja tehdom w lužiskim předařskim towarzstwje

wěsta móc, hodži so naposledku tež hišće z teho spóznać, zo so tak derje při załožeńskim swjedźenju 1857, kaž tež 1858 při swjedźeńskej hosćinje tež wosebite serbske khěrluše spěwachu, kiž buchu we woběmaj lětomaj z druhami runymi spěwami za pjenjezy cyłeho towařstwa čišcane. *)

Prěni wažniši podawk w lěće 1859 bě za serbske towařstwo w Lipsku bohužel skhorjenje jeho dotalneho swérneho staršeho Bjara. To a tamne, štož bě wón hišće wuwjesć chcył, wosta přez to ležo, bjez druhami wěcam i tež wotmolwjenje na list, kotryž w tych samych dnjach wobnowjene towařstwo serbskich gymnasijastow w Khoćebuzu do Lipska pósła a w kotrymž starši tuteho towařstwa z mjenom Roch a lipsčanskich Serbow prošeše, zo bychu z khoćebuzskimi zaso, kaž w prjedawšich časach, listowali. Zo so to njesta, na tym bě Bjarowa khorosc wina, kiž tak mócnje přiběraše, zo wón, swoju smjerć prjedy čujo, bórzy swoje zastojństwa tak derje w serbskim, kaž tež w lužiskim towařstwje zloži a so do Praskowa domoj k swojimaj staršimaj poda. Tu wón tež po krótkim času w najrjenším kćewje swojeje młodosće 26. meje 1859 zbóźnje wumrje. Hluboko zrudženi přijědzechu jemu na přewodźenje z Lipska šesćo jeho sobutowafšow z lužiskeho předařského towařstwa, bjez kotrymiž běštaj tež dwaj Serbaj, Sykora a Brósk. Posleni džerzeše njeboćičkemu přećeleserbsku ryč při jeho rowje a cyłe towařstwo, kiž bě jemu jako posleni dar lubosće a džaka na bělým atlasowym zawčku lawrjencowy wěnc do rowa pósłało, žarowaše 4 njedžele wo njeho. **) Škoda, kotraž bě serbskemu towařstwu

*) Wot tuteju khěrlušow započina so přeni ze slowami: „Swjedźen towařstwa džens krasny“ — druhí ze slowami: „Witajmy so, bratřa lubi.“ Wobaj staj z pjera štud. Bróška a čiščanaj pola Ferbera a Seydela w Lipsku w nowym prawopisu.

**) Bjarowy nekrolog namaka so w našim Časopisu. 1859. II. zeš., 82. str.

prěz smjerć tuteho z krasnymi darami wobdarjeneho sobustawa nastala, njeda so tak lohcy zarunać. Na jeho město bu Sykora za staršeho wuzwoleny a pismawjedčeřstwo wza z nowa Brósk na so. Wobaj prócowaštaj so tež swěru, serbske towarzstwo na tym skhodžeńku wučenosće zdžeržeć, na kotrež bě je Bjar pozběhnył a tak doňho, hač wonaj w Lipsku běštaj, poradži so jimaj to tež dospoňje. Wosebje daše sebi starši Sykora w času swojeho staršistwa naležane być, swojich sobutowarzow ze serbskej ryčnicu značišich scinić, štož bě jara nuzne, dokelž so wšitcy w tej samej hišće wěsci dosć nječujachu. Za doňhi čas posleni króć wuńdže po hodžoch 1859 zaso jena a to džesata rozprawa cyłego lužiskeho předarskeho towarzstwa, w kotrejž je, runje kaž prjedy w 8. a 9., referat wo skutkowanju a džělavosći serbskeho towarzstwa serbscy wotcišćany a w kotrejž so tež, kaž w přjedawšich rozprawach, zapis knihow namaka, kiž běchu so do serbskeje knihownje darię.

Z lětom 1860 woslabny serbske towarzstwo w Lipsku zaso, dokelž wjacy horliwych Serbow Lipsk wopušći a za to mało nowych sobustawow do towarzstwa zastupi. Nowy starši bu Imiš a pismawjedčeřstwo wza Jenko na so. Pod tutymaj nowymaj wodžerjomaj towarzstwa započa pak so zaso pilnišo w towarzstwie džělać hakle ze scěhowacym lětom 1861, jako bě so zaso wjacy Serbow w Lipsku nahromadžilo. Na serbskich zhromadžiznach wobdžělichu so nětko z Imišom a z Jenkom hišće Jurij Jakub z Budyšina, Heñdrich Hurban z Hnašec (nětko diakon w Klukšu) a jedyn rodženy Němc z Budyšina Rudolf Haberland (nětko rektař we Wósporku). Pozdžišo přistupichu tež hišće Delank z Hbjelska a Nächsteř z Hučiny a t. d. Tući zwučowachu so w serbskim towarzstwie w lěće 1861, kaž prjedy, přez wudžělanje serbskich nastawkow, čitanje serbskich pismow a přeňdzenje serbskeje ryčnicy. Tutym Serbam poradži so tež naposledku něšto jara wažne za serbske towarzstwo

w Lipsku wuskutkować, jemu mjenujcy předsydu dobyć, kiž je tež woprawdże serbskeje ryče mócný a tu samu derje znaje. Po tym bě sebi serbske towařstwo w Lipsku hižom na sto lět žadało, ale předco podarmo, dokelž bjez wučenymi mužemi města Lipska žadyn serbskeje ryče mócný dosć njebě, zo budžiše předsydstwo serbskeho towařstwa na so wzać mohł. Tehodla běchu so lipsčanscy Serbjo stajnje jenož pod předsydstwom swojeho staršeho zwučować dyrbjeli a po tym a za tym, hač bě tutón k swojemu zastojnству mjenje abo bóle khmany, běchu tež towařstwowe zwučowanja mjenje abo bóle za jednotliwe sobustawy płódne a wužitne. Zo by so tutemu njedostatkej wotpomhało, dha wobrocichu so Serbjo, kiž w lěće 1861 w Lipsku študowachu, na knjeza Dr. phil. Hermana Lotzu tam, kiž bě w swojej młodosci hižom na budyšinskim gymnasiju serbsku a druhe słowjanske ryče nauknyć pytał a tež dlěši čas k budyšinskemu serbskemu towařstwu přislušał, a prošachu tuteho, zo by wón předsydstwo serbskeho towařstwa na so wzał. Tutón dopjelní tajku próstwu rady, dokelž widžeše, zo móžeše na tajke wašnje Serbowstwo, na kotrehož pozběhnjenju je jemu, kaž to wšitcy wěmy, jara ležane, mócnje podpjerać. Wón nastupi tehodla swoje nowe zastojnство hižom 9. novembra 1861 a rozestaja Serbam w Lipsku w zymskim pollěće 1861/62 w 16 wšelakich přednoškach słowjanske ryče a grammaticalny twar našeje serbšiny. K tutym přednoškam k. Dr. Lotzy zhromadzowachu so nic jenož serbscy študenti w Lipsku a to tež tajcy, kiž k serbskemu towařstwu njepřislušachu, ale tež wšelacy Słowjenjo, kiž w Lipsku študowachu, haj samo wjele němskich študentow z Lužicy, kiž chyčchu na tajke wašnje serbsku ryč kusk lěpje znać nauknyć. My widžimy z teho, kak zajimawje je k. Dr. Lotza přednošeć wjedžiš. Dokelž pak, kaž so to samo wě, tajke přednoški knjeza Dr. Lotza jeho poslucharjam žanu skladnosć dać njemóžachu, so tež w pisanju a čitanju

serbskeje ryče zwučować, dha wobzankny serbske towarzstwo w Lipsku hižom při započatku zymskeho połłéta 1861, zo chce so k poslenšim zwučowanjam předco hišće, kaž hač dotal, wosebje zhromadźować a to pod předsydstwom swojego staršeho. To sta so tež hač do julija 1862 a nawjedowaše při tajkich zwučowanjach w serbskim pisanju a čitanju towarzstwo, jako bě jeho dotalny starši Imiš januara 1862 swoje zastojnstwo złożił, jeho sc̄howacy starši Kř. Moric Nächsteř z Hučiny.

Wot jutrow 1862 hač k jutram 1863 přeńdže k. předsyda Lotza ze swojimi posłucharjemi wulki dżel njedźelskich sćenjow wot 1. njedźele adventa sem w serbskim přełožku a rozpomni z nimi jednotliwe słowa a sady serbskeho přełožka po ryčnicy a po prawopisnych prawidłach. Běchu pak nětko tež sobustawy lipsčanskeho serbskeho towarzstwa pilni posłucharjo na přednoški k. Dr. Lotzy a běchu te same tež za nich we wšelakim nastupanju jara wužitne, dha bě tola na druhej stronje jara škoda, zo jeho sobustawy za to swojim prjedawšim zwučowanjam w serbskim pisanju a přećeliwym rozryćowanju a t. d. wot julija 1862 sem spadnyć dachu. Přez to dżęše jim zhubjena najlepša składnosć, serbsku ryč tež přez rozmłowu spóznać a tu samu tak do swojeje mocy dostać, zo móhli přichodnje w njej tež předować a pisać. Haj tež k temu, so bjez sobu za tutu swoju maćeŕnu ryč a z cyła za Serbowstwo kusk bóle zahorić a tež w literarnym nastupanju něsto za nju činić, tež k temu wotpadźe nětko składnosć, hdyž sobustawy serbskeho towarzstwa ničo wjacy nječinjachu, hač zo so tydžeńscy junkróć k posłuchanju na wěste serbske přednoški zhromadźowachu. Wo dżelawosći serbskeho towarzstwa wot lěta 1863 sem mamy tehodla tež mało wjacy powjedać, hač zo napisamy, kajke přednoški su woni pola swojego knjeza předsydy słyšeli a kajke sobustawy tehdom k serbskemu towarzstwu přiślušachu. Štož najprjedy přednoški k. Dr. Lotzy na-

stupa, dha poda tón samy swojim posłucharjam w lěće 1863 přehlad literatury wšitkich słowjanskich ludow a čitaše z nimi wot Michała 1863 hač do julija 1864 serbski přełožk psalmow (I.—XXX.), při čimž bu ze serbskim tež hebrejski text husto přirunowany, štož bě za našich Serbow wěscé jara dobre a wužitne. Sobustawy, z kotrychž serbske towařstwo w Lipsku wobsteješe, běchu: Nächstef z Hućiny (starši), Jakub z Budysina, Guda z Komorowa, Baldeweg z Budysina, Ryčeř z Wóslinka, Langa z Hnašec a Grundmann z Hodžjaja.

Njedostatk, na kotryž horkach spomnichmy, zo w serbskim towařstwje mjenujący žana skladnosć wjacy njebě, so w pisanju serbskich nastawkow a předowanjom zwučować, da so bjez tym předco bóle a bóle začuć a nuzowaše sobustawy towařstwa naposledku na někajke wotpomhanje tajkeje nuzy myслиć. K temu poskići so jim dobra skladnosć po jutrach lěta 1864 a to přez knjeza duchowneho Mróza we Wahrenje pola Lipska. Tutón, rodženy Serb z Łužicy a něhduši sobustaw towařstwa, polubi po swojim přesadženju z diakonatstwa w Klukšu na faru do Wahrena, Serbam w Lipsku študowacym swoju pomoc a radžeše jim, kaž bě so to w prjedawšich časach w towařstwje stało, zaso serbske nastawki a předowanja wudžělać a poslenše tež pod jeho předsydstwom w cyrkwi we Wahrenje džeržeć. To sta so tež wot lěta 1864 sem a je wot tuteho časa sem sobustawam serbskeho towařstwa tež zaso skladnosć k předowanju w serbskjej ryči data a su tajku skladnosć lipsčanscy serbscy študenći tež hač dotal po móžnosći k swojemu lěpšemu nałożić pytali. Knjezej duch. Mrózej budź pak za tajke podpjeranje našich młodych Serbow tež tudy najrjeni džak wuprajeny.

Kaž pod předsydstwom knjeza duch. Mróza we Wahrenje, tak džechu tež w Lipsku samym pod nawjedowanjom k Dr. Lotzy zwučowanja serbskeho towařstwa w maćejnej ryči wot Michała 1864 sem spěšnje

dale. Wot Michała 1864 sem hač do jutrow 1865 běchu zaso předmjet přednoškow k. Dr. Lotzy indoeuropiske a wosebje słowjanske ryče a jich rozdžél a na to scěhowaše w lětnim semestrje 1865 serbska ryčnica, z kotrejež buchu wosebje substantiva, adjectiva a pronomina a jich sklonjowanje přeńdžene, tak zo so při tym tež na druhé słowjanske ryče džiwaše. Wot Michała 1865 sem, wot kotrehož časa bě starší Sorabije Michał Lang a Hnašec, čitaše k. předsyda z towařstwom serbski přełožk augsburgskeho wěrywuznača, tón samy z īaćanskim a z němskim textom přirunajo a wot jutrow 1866 sem hač do tuteho časa bě wosebje serbski přełožk noweho testamenta z lěta 1548 wot Mikławša Jakubicy,*) kiž so w kralowskej knihowni w Berlinje namaka, předmjet, kiž k. předsydže a sobustawam towařstwa bohatu skladnosć poskićowaše, wšelake zajimace přepytowanja staršeje serbskeje ryče činić a tu samu z nětčišej přirunowac.

Štož nětko hišće zwonkowne podawki serbskeho towařstwa w Lipsku w poslenim lěće jeho 150lětneho wobstejenja nastupa, dha měješe to same w tutym nastupanju wšelake zrudne zhonjenja činić. Najprjedy wumrje mjenujcy nahle a njenadžicy w nocy wot 24.—25. meje 1866 jeho swěrny wodžeř a starší Michał Lang, štud. duch. z Hnašec. Wón bě po dołhim času zaso přeni serbski študenta, kiž w Lipsku samym wumrje a bu tam tež na nowe pohrjebnišćo pohrjebany. Jeho pohrjeb sta so 28. meje a bu jemu při tym tak derje wot īužiskeho předařskeho towařstwa, kaž tež wot wšitkich lipščanskich študentow wjele česće a lubosće wopokazane. Při jeho rowje ryčeše tež k. konsistorialny radžičel

*) Z tuteho přełožka je k. Dr. Lotza lětsa jako jubilejski dar k 150. založenškemu swjedženjej serbskeho předařskeho towařstwa jedyn kruch wudał pod napismom: Der Brief des Jakobus. In wendischer Uebersetzung aus der Berliner Handschrift vom Jahre 1548 zum ersten Male mitgetheilt von Hermann Lotze. Leipzig bei F. A. Brockhaus. 1867. 23 S. in 8.

prof. Dr. Brückner wutroby hnujace a pozběhowace słowa. Bě smjerć tajkeho lubeho towařša za serbske towařstwo hižom něsto jara zrudzace a jeho džělawosć zadžewace, dha njewosta tutón zrudny podawk tola tón jenički, pod kotrymž měješe towařstwo w lěće 1866 čerpić. K temu příndže hiščē němska wójna, kiž w tutym lěće nahle wudyri a mór, kiž w Lipsku zakhadžeše. Wšo to bě wina, zo towařstwo w lěće 1866 njemóžeše tak, kaž bě sebi to wotmysliło, swój 150-lětny jubileum swjećić. Tola pak njeda wone temu dnjej, na kotrymž bě so před 150 lětami założiło, cyle čiše nimo hić, ale zhromadži so na nim k swjedzeńskemu konventej a k małej wjeseljej hosčinje, při kotrejž so wšelake slawy w němskej a serbskej ryči wunjesechu. Za to swječeše pak towařstwo swój 150-lětny jubileum někotre měsacy pozdžišo čim rjenišo a wjeselišo. Sta so to lětsa — dny 22., 23. a 24. julija a to w Lipsku samym. K hódnemu wobeńdzenju tajkeho žadneho jubileja bě towařstwo hižom lěta doļho prjedy wšelake přihotowanje činiło a tež přez spisarja tuteho nastawka swoje 150-lětne stawizny a dospołny zapis wšitkich swojich sobustawow wot lěta 1716 sem zestajeć a wudać dało*). W tuthch stawiznach je tež na podeńdzenja serbskeje sekciye we ťuž. towařtwje po móžnosći spominane. Štož nětko wobeńdzenje 150-lětnego jubileja sameho nastupa, dha swječeše so tón samy 22. julija wječor ze swjedzeńskim konventom, 23. julija ze zjawnej božej službu w univerzitskej cyrkwi a ze swjedzeńskiej hosčinu w lipsčanskej trěleńi a 24. julija ze wšelakej študentskej zabawu a z wulkim kommerçom. Při tym pokaza so tež zjawnje, zo je sebi nětčiše cyłe ťužiske předařské towařstwo w

*) Geschichte der Lausitzer Prediger-Gesellschaft zu Leipzig und Verzeichniß aller ihrer Mitglieder vom Jahre 1716—1866. Zu dem im Juli 1867 in Leipzig festlich zu begehenden 150jährigen Jubelfeste herausgegeben von C. A. Jentsch, Pfarrer in Pohla. Budissin 1867. 72 und 40 P. in 4.

Lipsku, hač runje je jenož hišće jene jeho najmjeňsich nawukowych wotdželenjow serbske, tola hišće swojeho serbskeho semprińdženja, kaž tež suojeho powołanja za Serbowstwo a suojeho stareho zwiazka ze Serbami derje wědomne. Kaž przed 100 a przed 50 lětami džeržeše so mjenujcy tež při jeho 150-lětnym jubileju při zjawnej bożej službje serbske předowanje a to wot jeneho jeho prjedawšich sobustawow, k. duch. Bróska z Křišowa, kiž po 100. psalmje w swojim předowanju dale wuwjedźe, kak je Bóh serbske předařske towařstwo w Lipsku k zbožu Serbow powołał a założił a to same tež žohnował a k swojej službje zahorił. Tež při swjedzeńskej hosćinje njezapomni so serbska ryč, w kotrejž so hišće džens w towařstwje ryči, ale spěwaše so w njej jedyn wot štud. Mättiga z Wujezda spěsnjeny spěw, kiž bě so k swjedženju wot towařstwa čišćeć dał, a wunjesechu so w njej a na nju wšelake sławy wot far. Jenča z Palowa a prof. Fritsche z Lipska a t. d.*). Na swjedženju wobdželi so wjele wosebných knježich, professorow a wučených mužow z Lipska a na 100 prjedawšich sobustawow towařstwa z blizka a z daloka a štož naše Serbowstwo nastupa, dha bě to same při tutym wažnym jubileju zastupjene přez wšitkich serbskich študentow a druhich Serbow z Lipska, přez 6 serbskich kandidatow a přez 11 serbskich duchownych.

Smy nětko přepytali a widželi, što je serbske předařske towařstwo w Lipsku za te 150 lět suojeho wobstaća činiło, zhoniło a čerpiło a što je so z nim a w nim w tak dołhich lětach podało a kak je so wone wot suojeho założenja sem jako žohnowany wustaw za Serbowstwo wopokazało, dha spomnimy nětko hišće z krótka tež na jeho serbsku knihownju, jeho nětčiše zamoženje

---

*) Wobšerniše wopisanje tuteho jubileja namaka so w: Budissiner Nachrichten 1867, N. 169—172. — Serbske Nowiny 1867, č. 31. — Łužičan 1867, č. 8.

a na Serbow, kiž so tu khwilu w nim w serbskej ryči zwučuja.

Wo serbskej knihowni, kiž so při towařstwje w Lipsku namaka, smy hižom tu a tam ryčeli. Wona założi so hižom w lěće 1766 a to přez prócu tehdomnišeho kandidata Mag. Jana Wencela. Pozdžišo dosta přez serbske duchownstwo hišće wjací knihow a je so po mału přez wšelake dary, kiž so jej dyz a dyz najbóle wot prjedawšich sobustawow darichu, hač na 166 čisłow rozmnožila. Su to starše a nowiše hornjo- a delnjo-łužiske knihy, kaž tež někotre české, pôlske a rusowske a němske, kiž wo Serbach abo wo Slowjanstwje ryča. Wyše teho słušaja tež někotre nowiše serbske rukopisy wot prjedawšich sobustawow do serbskeje knihownje.

Nětčiše zamoženje towařstwa, kotrehož daň so k potrjebnosćam cyłego łužiskeho předařskeho towařstwa nałožuje a kiž je so wosebje přez prócu njeboh duch. Lubjenskeho a Dr. Klina wot sobustawow towařstwa po času za tuto nahromadžilo, wobsteji něhdže ze 623 toleř, kiž su w Łužicy wupožčene a tu wot wosebiteje deputacie pod předsydstwom k. duch. Wjacki w Budysinje zarjadowane.

Serbacy študenci, z kotrychž tu khwilu serbske towařstwo w Lipsku wobsteji, su sc̄ehowacy: 1. Ludwig Alwin Ryćer z Budystec (nětčiši starši Sorabije), 2. Khorla August Kalich z Lutyjec, 3. Jan Reinhold Voigt z Hodžija, 4. Khorla Jurij Otto Kanig z Klukša, 5. Pawoł Robert Liška z Łuha, 6. E. W. Mättig z Wujezda, 7. E. Krügař z Poršic a 8. P. J. Krügař z Poršic. Wot tutych wósom študuja přeni sedmjo na duchownstwo, wosmy pak na prawa.

Kak wjele Serbow je so prjedy tutych w lipsčanskim serbskim towařstwje za swoje přichodne zastojnictwa bjez Serbami a k zbožu Serbowstwa přihotowało, to je k dowidženju z němskeho zapisa wšitkich sobustawow łužiskeho před. towařstwa, kiž je přičišćany k

mojim 150-lětnym němskim stawiznam cyłego towařstwa a kiž 811 mjenow pomjenuje. Bjez nimi naděńdžemy jich wjele, kiž su pozdžišo z wulkim žohnowanjom bjez Serbami džělali a z džela hišće džělaja. Jich je wjele tež pozdžišo wustupiło jako serbscy spisowarjo, kiž su ze swojim pjerom serbske pismowstwo bohače přisporjowali abo za česc svojeho serbskeho luda njebojaznje wustupili. A zaso druzy su na druhe wašnje swojemu ludej česc činili, tak zo jich Serbjo hišće džensniši džeň z wjeseloséu tych swojich mjenuja. Znate su w tutym nastupanju mjena serbskich duchownych: Pjecha, Běhmařja, Ponicha, Körnera, Šéracha, Möhna, Hilbjenca, Lubjenskeho, Jakuba, Seilerja a druhich, dale mjena serbskich prawiznikow: Nyče, Ponicha, Raka, Šérca, Dr. Klina a t. d. a naposledku tež mjena serbskich lěkarjow: Wokača, Rohača a druhich. A wšitcy tući sławni mužojo našeho luda běchu něhdy sobustawy našeho serbskeho towařstwa w Lipsku a je so w nim přeni podłożk k jich pózdnišej wulkotnosći a wažnosći połožił. A tehodla nadžijemy so z wěstoscú, zo so tež přichodnje w našim lipsčanskim serbskim towařstwie wjele sławnych mužow wocehnje, kiž budžeja něhdy bjez Serbami a za Serbow, kaž jich prjedownicy, ze žohnowanjom skutkować a na tajke wašnje tež towařstwu samemu jeho staru česc zdžeržeć, zo je so hač dotal wopokazało jako założene „Soraborum saluti“, to rěka Serbam k zbožu.

Jako tajke je naše towařstwo hižom w starším času rjane a přecelniwe připóznaće tež pola našich słowjan-skich bratrow namakało. K dopokazmu za to přistajimy tudy na kóncu našeho nastawka hišće krasny sonnet na założerjow serbskeho towařstwa wot sławnego słowjan-skeho pěsnjerja Jana Kollára, kiž 1852 jako professar w Winje wumrje. Tutón sonnet namaka so w jeho basni „Slawy dcera“. Tam spomina so w znělczy 454. na założerjow a założenie serbskeho towařstwa w Lipsku ze scěhowacymi słowami:

O, té slasti ještě nevidané!
Zvolám nad jedním tu výskytem,
Matko! hle v tom věnci spojitém
Krajané jsou moji, Lužičané!

Společnosti Vendů dle nich zvané
Původcové v Lipsku letitěm:
Haluz, Širach, Kněžek s Bulitem,
Stoupenců též zbory sem k nim slané:

Před stoletím oni založili
Jsou ten spolek, aby v Lužicech
Hynoucí řeč slavskou ochránili;

Matka za ty zásluhy tak svaté,
Kladla na hedbávných tkanicech
Na všech řádra medailie zlaté.

Wućahi z maćičnych protokollow.

1. Zhromadzizna wubjerka, 11. měrca 1867.
Přitomni: k. k. Rychtař, Fiedleř, Hórnik, Jakub, Krečmař,
Smoleř a Wjela. Najprjedy čita so druhe rozsudženje
wo rukopisnje podatej knižcy k. Mučinka, kotrež so kaž
předkhadzace prěnje za čišćenje wuprají. Nakład ma
400 exemplarow być a spisowarjej přizwoli so 5 tol.
čestneho myta z pokladnicy. Na to so wozjewi, zo k.
Jakub wot pruskich hornjołužiskich stawow we Zhorjelu
druhe 100 tol. podpjery za serbski słownik dostał a k.
čišćerzej wotedał, kotryž ma nětka z cyła 900 tol. za
słownik zapłaćenych. Skónčenje postaji so džeński porjad
za hłownu zhromadziznu.

2. Hłowna zhromadzizna, 24. hapryla 1867.
W hosćencu „złoteje króny“ wotewri a wjedžeše k. předsyda
Rychtař tule hłownu zhromadziznu w přítomnosti
27 sobustawow a hosci. Na jeho poručnosć čitaše naj-

prjedy sekretař M. Hórnik lětnu rozprawu, kotraž bu kaž hewak aktam přiwdata. W běhu lěta bě Maćica Serbska wudała: 1. Časopis towarzystwa M. S. w dwémaj zesiwkomaj, 7 listnow, z wudžělkami wot Hórnika, Jenča, Radyserba, Rostoka a Seilerja; 2. „Najwužitniši přečeljo ratařstwa a hajnistwa mjez zwěrjatami atd.“ wot Dr. Glogera, přełožił M. Rostok, 6½ listna; 3. Předzenak, protyka za Serbow na l. 1867 (ciščana w 3500 exemplarach), 5 listnow; 4. „Wěnčk fijałkow abo zběrka mojich powjedančkow“ wot J. B. Mučinka, 6 listnow. Do Maćicy běštaj zastupiloj: k. superintendent Karas z Wojerec a k. farař Rychtař z Kotec. Twarzystwa a wustawy, z kotrymiž M. S. knihi wuměnjuje, su te same kaž w loni. Po hlownej rozprawje wotpoži k. pokladník Jakub zličbowanje, po kotrymž běše w zańdženym lěće 531 tol. 22 nsl. 3 np. dokhodow a 395 tol. 12 nsl. wudawkow. Z přiličenjom zbytka (njeličo pak dołh za słownik) wučinja zamoženje M. S. w pjenjezach jenož 411 tol. 29 nsl. 8 np. Potom pomjenuje k. knihownik Fiedler wšitkich darićeli knihow; z cyła bě so knihownja wo 79 čisłow přisporiła. Rozprawy wotrjadow, kotrež su wójny dla mjenje posedženi měle, běchu krótke. Po wustawkach přikroči so nětko k wólbe noweho wubjerka na tři lěta. Při tym přijima so po namječe k. fararja Imiša hač na dališe přidawk k §. 10. B. maćičnych wustawkow, hdžež ma přichodnje rěkać: „ze pjećoch wubjerkownikow a jich zastupnikow“, město dotalnych słowow: „ze štyrjoch atd.“ Na zakladźe teho wuzwoli so skónčne wubjerk tajkile: k. ryčnik Rychtař, předsyda; k. knihikupc Smoler, městopředsyda; k. kapłan Hórnik, prěni sekretař; k. referendar Wjela, druhi sekretař; k. Dr. med. Dučman, knihownik; k. překupc Jakub, pokladník a knihiskladník; k. progymnasialny direktor Buk, redaktor Časopisa; měšćanscy wubjerkownicy: k. seminarski wučeř Fiedler, k. vikar Herrmann, k. wyšší wučeř Krečmař, k. farař Kućank a k. knihikupc Pjech; wonkowscy wubjerkownicy:

k. farař Bergan we Wulkich Zdžarach k. farař Imiš we Hodžiju, k. farař Jenč w Palowje, k. professor Dr. Pful w Draždžanach a k. farař Seileř we Łazu. Nakhwilnje wozmje knihownju k. farař Kućank do swojeho bydla; jenož serbske knihi wostanu hišće pola prjedawšeho knihownika k. Fiedlerja, kiž chce nětčíšemu při zapisowanju a zrijadowanju knihow pomocny być. Dokelž přecy hišće lokal za knihownju a starožitniny M. S. nimamy, ma wubjerk próstwu na radu abo ministerstwo pósłać, hdyžkuli to za přihodne pónzaje. Při namjetach wo wudajomnych knižkach přislubi k. Kral, wučer na Sokolnicy, spis wo zahrodnistwje a štomownistwje zestajeć a w swojim času wubjerkej poskići. Po namjeće k. fararja Jenča ma so łahodny pominanski list čišćeć a tajkim sobustawam słać, kiž so z płaćenjom přinoškow komdža. Dale přijima so namjet k. Fiedlerja, zo by so mała zběrka serbskich narodnych spěwów, z přewodom fortepiana wot K. A. Kocora rukopisnje zestajana, bórzy wudała. Z čitanjom protokolla bu zhromadžizna wobzamknjena. Na to spěwaše so kaž druhe lěta spěv: Hišće Serbstwo njezhubbene!

3. Zhromadžizna wubjerká, 22. augusta 1867. Přitomni: kk. Smoleř (wjedžeše zhromadžiznu, dokelž bě k. Rychtař na dlěši čas zapućował), Dr. Dučman, Fiedleř, Herrmann, Hórník, Jakub, Krečmař, Pjech a Wjela. Z prěnja wuradžuje so dla Iprotoki; k. Jakub wobstara dobrociwje papjeru a k. Smoleř wobrazy, wosobje wotznamjenjenje Budarjoweho wopomnika w Buděstecach; nakład budže 3500. Z druhá přepoda k. Fiedleř rukopis „Někotre narodne spěwy“, z přewodom fortepiana wot K. A. Kocora; tón samy ma so rozsudžić wot k. Fiedlerja a wot sekretarja, kotryž tež wobstaranje čišća w Lipsku na so wozmje.

Wjedl a wučahnył **M. Hórník**, sekretař.

ČASOPIS TOWARÓSTWA **MACICY SERBSKEJE.**

DRUHI ZEŠIWK

1867.

Přehlad pismowstwa katholskich Serbow.

Zestajał **H. Dućman.**

—
Někotryžkuli Serb abo přečel Serbstwa sebi žada wjedźeć, kotre knihi a knižki su we serbskej ryći čišcane. Hdyž mi njeje móžno, tule žadosć cyłu dopjelnić, poslužu tola někotremu, hdyž ju z džela spokoju a přehlad pismowstwa katholskich Serbow podam. Naše pismowstwo je dwoje, za katholskich a protestantskich Serbow, a wjetší džél spisow pokazuje tónle rozdžel hižom zwonkownje. Při wšitkich dotalnych prócowanjach njeje hišće móžno bylo, Serbow pod jene pismo přiwjesé. Wobej stronje stej džělajej a džělatej na zjenočenje prawopisa. Zajimawe je a wostanje, što je žana strona k tutemu zjenočenju skutkowała a něhdy budže drje tež wo tutym sudżene.

We scěchowacym zapisku mjenuju spisy, kotrež su wot katholskich Serbow a za nich we serbskej ryći pisane. Wuzamknjene su tudy pisma, kotrež su katholscy Serbjo we druhich ryčach čišćeć dali, hačrunje by přepyt tež tuteje strony jich džělawosće nas zajimał. Mój zapisk mjenuje něštožkuli, štož hišće nihdže na spomnjene njeje, a tola sym přeswědčeny, zo je tež moje

džělo hišće njedospoľne a zo so něštožkuli hišće wuslědzi, za čimž so ja dopytał njejsym. Njech mój zapisk wosebje młodych Serbow k dalšemu a hľubšemu slědzenju a přepytowanju pozbudži a jim tute džělo **trochu** wolóži. Budu kóždemu džakowny, kiž z namakanjom něčeho njeznateho, wosebje ze staršich časow, pokaza, zo je mi wjacy serbskich spisow njeznatych bylo.

Njedospoľnosť wšitkich našich dotalnych přepytow je z teho widžeć, zo před lětom 1659 žadyn spis za katholskich Serbow mjenovać njewěmy. Abo njeje so prjedy za nich ničo čiščalo? Wěsće! Wšak Ticin sam (kotrehož spis je po našej wědomosći druhi) pisa, zo je „dotal jena abo druga kniha“^{*)} za katholikow we serbskej ryči čiščana. Kotre knihi wón tudy měni a hač wšitke znaje, štó móže to wjedžeć? Zo snadž je Ticin sam wjacy pisał, hač wot njeho znajemy, móžemy ze słowow jeho prjedy naspomnjeneje ryčnicy sudžić.^{**)}

Njeje prjedy lěta 1659 ničo za katholskich Serbow čiščane? Dotal njejsmy ničo wuslědzili. Jara stare čiščane knihi njetrjebamy pytać, hdyž wěmy, zo je so čiščenje knihow hakle we lěce 1442 wunamakało a jeno pomału rozšérjało. Hakle we 16. stotytku móžemy čiščane wěcy žadać. Wěrić so hodži, hdyž Dr. Přihonský (njewěm po kajkim podłożku) swědči, zo je mišnjanski biskop Jan VI. ze Saalhausen (1487—1518) serbski katechismus čišćeć dał. Wěste je, zo so wón za Serbow jara starše. Tak da wón 18. měrca 1504 wšitkemu du-chownstwej poručnosć, zo dyrbja němscy fararjo, kiž maja serbski lud we wosadže, ale sami serbski njero-zymja a njeryča a teho dla ludej předować a jón rozwu-

^{*)} . . . paucissimi hactenus (nam unum dumtaxat vel alterum prodiisse constat) Venedici idiomatic libri a Romanae Apostolicaeque fidei asseclis typo excusi . . . (Princ. lingn. Wendicæ 1679.)

^{**) . . . quod vocabula nostra omnia, quac quidem hactenus scripsi, bene ac perfecte exprimi queant literis bohemicis.}

čeć njemóžeja, sebi serbskeho kapłana dzeržeć, kotryž móže Słowjanam prédować a jich rozwučeć. Štóż by po tym nječinił, budže wotsadženy. Dale wón šulskim wučerjam (rectores scholae) na wutrobu kładże, zo bychu scénja, epistle a hymny we maćeřskéj ryči wukładowali. — Wěsće su njemérne časy a njepřečelstwa někotružkuli knihu cyle zničiłe, zo jeje slědy wjacy njenamakamy. Starše zapiski nimamy, kiž bychu nam wo nich powjesć daće.

Nowiše, mi znate napiski, kotrež při kóždej knizy naspomnju, su scéhowace:

- 1) Tón Prawé Rhatoljski Spihel. 1752. (Znamjo za njón budže: P. K. S.)
- 2) Philologisch-kritische Abhandlung von der wendischen Sprache und ihrem Nutzen. George Körner. 1766. (Znamjo za nje: P. K. A.)
- 3) Čerbjske horne Qužižy. 1848. str. 77—80, 95, 112, 113. (Znamjo: S. H. L.)
- 4) Časopis towarzstwa Maćicy serbskeje. (Znamjo budže: Č. M. S.) a) zwjazk II: lětn. 1855, zeš. 2, str. 85—92, 96, 98, 99, 101, 103. lětn. 1857; str. 116, 117. b) zwjazk III. lětn. 1858. zeš. 2, str. 64—66, 69. — lětn. 1859. zeš. 2, str. 33. — lětn. 1862. str. 11, 12, 17, 18, 114. c) zwjazk IV: lětn. 1866. str. 114, 374—376, 386, 388.

Přisp. 1. We zapisku spomnju, hdže je žana kniha mjenowana.

Přisp. 2. Knihu, kiž ma předy čísla hwěždku (*) přistajenu, njejsym ze swojimaj wočomaj widział, ale mjenuju ju na swěđenje někajkeho zapiska.

Přisp. 3. Spis, kotryž sam titla nima, dostawa po wobsahu mjeno; ale woznamjenju to přez dwě smužey (— —) zady čísla

Přisp. 4. Hdžež něšto njewěste wupraju, woznamjenju to přez zawrjeneho prašaka (?).

Přez tak zrjadowany zapis pismow katholskich Serbow porjedžu někotre zjawne wopačnosće we staršich

zapiskach, wolóžu přehlad našeho pismowstwa a poskiéu zepjerku k dalšim přeptytowanjam. Někotre njejasnosée, kotrež wuswétlić njemóžach, sym wosebje naspomnił z nadžiju, zo budžeja druzy w tutym zbožowniši dyžli ja.

I. Scénja.

1) Swate Beženja, Lekcione ha Epistole Na te Nědjele, ha Swate Dne toho czewoho Léta. Po dawno-starom Mišchanjskom Missaku, ha Waschinu, po tom Sičtužowom S. Pižma Wondacju, wot Swowa k Swowu, pilie, ha žwérne, na Serbjsku hořeno- Wujiczkę Rětz pjetwojene. Léta toho Kneza. Tawzént-Schěstj Stow — ha džewet- dježatom.

Titul, wobrazk, dowolnosć, dwě ťać. hrónčcy wopřijeja 4 strony, „Observationes Grammaticales,” 4 strony a „Te wožobnijsche Žmulfi” 2 stronje. Text scénjow wopřija 400 stronow. Skónčenje 8 str. modlitwów po předowanju. We textu je 37 wobrazkow. Format je mały oktav. Spisowař je Swětlik; čišć drje we Budyšinje. (P. K. A. §. 16.)

Přisp. Je to najskerje tón samy wudawk, kotrež je we S. H. Ě. str. 78 a Č. M. S. III. 1859 str. 33 zmylnje do lěta 1696 stajeny. Swětlik praji we Vocabularium: „libelli Evangeliorum An. 1699,” štož drje je jeno čišćeřski zmylk. Wo tuthy scénjach praji tachant M. F. Brückner we kurrendze 24. sept. 1692: „Opus, . . . quod omnibus retro seculis invidia temporum instantissimis quoque votis videre concessum non erat.“

2a) Ordo Evangeliorum et Epistolarum pro Concione serbice praelegendarum de voluntate Venerabilis Consistorii Budissinensis ad Ordinem Missalis Romani conformatus. (32 stronow małego oktava. Spisaćel drje Swětlik a čišć we Budyšinje. Po Brücknerowej kurrendze wokoło lěta 1694 čišćana. Tutón přeni wudawk njeje nihdže pomjenowany.)

- b) Ordo Evangeliorum et Epistolarum pro Concione serbice praelegendarum ad Ordinem Missalis Romani conformatus et cum voluntate (tit.) RR.mi DD. Administratoris Ecclesiastici reimpressus. Budissinae Anno MDCCXX. str. 32. Tónle druhí wudawk, tola z prawopisnymi a ryčníkimi wot-khilkami, ma často īačanske „è“ we šwabachskim pismje. (S. H. Ł. str. 78; Č. M. S. III; 1859. str. 34.)
- 3) Swjate Īczeňa, Lectione, ha Epistle na te Nedjèle, ha Swjate Dne cewohoho Léta. Po tém Waſchňu, ha Rjadu, Toho Rómškoho Miſala. Na Požletku jo mamó Pjidak, por Īczeňow, z mawom Khatéchiſmu-žom, ha z někotrémi Modlitwami. Buduſhnie tjiſčejane LéCje po Narodje Božoho, ha Knežné Mačere Šehna. Oktav. Titl a prjedyryč 8 str., text 304 str. Je „z Prócu Jakuba Hanža Jozefa Wóſka“ předzélany, ryč serbšinje khróscánskeje wokołnosće přiměrjena. Nowy je tudy „Duchowné Pjidak drudé tam ha ſém potřebné: str. 297. Eecl. XXIV, 14; a str. 298 1. Thess. IV., 12—17. Na str. 224 je němska přispomjenka, na str. 91. īačanska. (S. H. Ł. str. 78.)
- 4) Swjate Īczeňa, Lekcjoné ha Episke na Nedjèle ha ſvate Dne cewohoho Léta. Po Waſchňu ha Rjadje Rómškoho Miſala. Z Dowolnoſežu duchownej Wóſknosje. W Buduſhnie 1848. Čižejane pola C. G. Hieki. Oktav 248 str. a 4 str. titl a modlitwa. Wot Mich. Haški. Nowe je tudy str. 235, „Na ſv. džen ſv. Bonivaciuſha“, (Jan XV, 1—7.) a str. 237, „Na džen ſv. Benno“; str. 256, „Na ſv. džen ſv. Jandželow Pěstoňow (2. Mojz. XXIII, 20—23), a str. 271 „Na džen toho Wopomněna ſchitſkých khudéch duſchow.“ (S. H. Ł. str. 80; Č. M. S. II., 1853—54, 1. str. 58; 1855, str. 91.)
- 5) Nowy Zakoń našeho Knjeza Jēzusa Khristusa. Do hornjołužiskeje serbskeje ryče přeložil Jakub Buk. 1. džel — 1. zešiwk. Scenje swj. Mateja

I—XXVIII, a swj. Marka I—III, 8. W Budyšinje 1862. str. 48. (Čišćał E. M. Monse w Budyšinje). Č. M. S. IV., 1866 str. 375.)

II. Bibliske stawizny.

- * 1) Hiſtorske Knihe, habó Staroho naybóle ha nohovo Zaſkoña wonwusbehane Hiſtorie. w. Łetu 1659. (S. H. Ł. str. 78.) P. K. A. §. 16.
- 2) Krótke Užaža=Psiętjiuieňo, to jo: Nekotre Wožobniische Pojedania z toho Starowo ha Nowoho Zaſkoña, Tém Horni-Wuiſſkim Serbam, Kotiż toho Swjatoho piſma Rukomai nimaju, k Luboſeji wopiſane. 1759. Čiſe w Budyšinje mały oktav. 400 str. Chronogramm str. 394. praji, zo je kniha we lěće 1760 dokonjana. Nomogramm I I I W de B E P A E D B = Iak. Ioan. Ios. Wosky de Baerenstamm, Ep. Pergamen., Administrat. Eccles. Decan. Budiss. (P. K. A. §. 16; S. H. Ł. str. 79.)
- 3) Stawizne nowoho Zaſkoña wo kotrechž wopiſane jo Te Živěňo ha ta Wutſba naschoh' Kneza Jézuſa Kréſtuſa, ha těch joho prěnſkich Wutſownikow. w Buduſhnie pola Chriſtiana Gotth. Matthiä. 1814. Wot Tecelina. Wulki oktav; str. 569 + 7. (S. H. Ł. str. 79.)
- 4) Krótke stawizny nabožnistwa w starym a nowym zakonju. Z fatechiſma wot Józefa Deharbea pſchelozji M. Hórnik. Z přidawkom: Duchowna wyšnosé Serbow. W Budyšinje 1861. Z naſkadem pſchelozjerja. Čiſćał E. M. Monse w Budyšinje. str. 48. oktav. (Č. M. S. IV, 1866. str. 386.)

III. Katechismy.

- * 1) — — Serbski katechismus wot Ticina. (Č. M. S. III. 1858 str. 48.)
- 2) Tén Mawé Křeſtiyanſki Khatolski Khatechiſmuſ Pétra Kanižiņuža z tého Towarſtwa Jézužowoho, S. Piſma Doktora. Za těch Wélbornéch, ha za te Džeczi Wopiſané. Na serbſku Hélz tak pſewožené. Je sćeńskiim

(I, 1) wot lěta 1690 přidaty, a drje z teho sameho lěta a wot (?) Swětlika. Mały oktav; 20 stronow katechisma 88 a stronow „Přidawf někotréh Křesťanských Modlitwov ha Porutženow.“ (P. K. A. §. 16; Č. M. S. III. 1862, str. 17.)

- 3 a) Tón Mawó Křesčijanskí Khatolski Khatolickým Pětéra Kaniziuša z toho Towarstwa Jézusowoho S. Pišma Doktora Romadje z témi Khatolskimi Praſcheňami ha z krotkimi Pacjerami Za tu Křesčijanskú Vlodosz vopříhané ha Na Serbsku Rétz pjevojené. Cíjicjané wo tom Lětu toho Kněza 1735. Pětr Šmidt (Kowař). Mały oktav; str. 104. (S. H. Ł str. 78. — P. K. Š. str. 166.)

Přisp. Přidawki k tatuemu katechismu naspomnja so pod IV. 10. β. γ., a pod IV, 11. e. β.

- b) druhí wudawk we lěće 1765 so jeno we někotrych prawopisnych maličkoscach wot přenjeho wudawka rozdžela. (Nihdže pomjenowany.)
- 4) Tón Mawó Křesčijanští Khatolickí Khatolickým Pětéra Kaniziuša, S. Pišma Wutjerja, Soc. Jes. 1750. str. 24. Jako přidawk k sęeńskim (I, 3.) 1750 wot Woskeho wudaty; rozeznawa so jeno trochu wot III, 2., bôle wot III, 3 a.
- 5) Khatolickým teje křesčianskeje khatolickéje Wutžbó za ménšje džeczi. Cíjicjane w Buduščine pola Chr. Gotth. Matthiá. 1809. str. 288. — Tecelin. (S. H. Ł str. 79.)
- 6) Žadro teje f. k. Wutžbé po Nómerach. Wot Tecelina, 48 str. mal. okt.; we serbskej, němskej a ťačanskej ryci. Přidate su někotre khěrluše. Čišćane w Budyšinje pola J. G. Lehmanna. 1829. We S. H. Ł str. 79 so zmylnje lěto 1839 mjenuje.
- 7) Khatolickým teje křesčianskeje khatolickéje Wutžbé. W Buduščine 1846. Cíjicjane pola C. G. Hieki. Spisany wot M. Haški. Str 4 + 206. (Č. M. S. II, 1853 str. 58. S. H. Ł str. 80.)

I V. Modlitwy a khěrluše.

- 1) Serbjske khatolske Khěrlusche 1690. (Č. M. S. III., 1862, str. 17.) Najskerje te same, kiž su sčenškim (I. 1) wot lěta 1690 přidate pod mjenom: „Přidawk někotréh staréh khatolských Khěrluschow, na Serbjsku Réz tak-to nět pjestáwenéh.“ Je to 15 khěrlušow na 32 stronach, drje wot Swětlika.
- 2) Serbjske Khatolske Khěrlusche Kjž ſo na te SS. Rózne Lžaſe habo těž hěwak Wſchēdně, ha pjez Czéwe Lěto spěwaju. Cum licent. etc. Lžiſciane Lětu tóho Kneza 1696. str. 192. Wot (?) Swětlika. Maja 88 khěrlušow. (S. H. Ł. str. 78. Č. M. S. III., 1859 str. 33.)
- 3) Tón SSu Mbróža ha Haujténa Kwalbne Kherlusich Te Deum laudamus. z Waczenškoho na Serbjsku Réz pjevojené, ha won daté. Lětu 1700. Wot (?) Swětlika; 8 str., ze smuhami za noty. (S. H. Ł. str. 78. Č. M. S. III., 1859 str. 33.)
- 4) O Schwere Gottes Hand. To ho Khudeje Dusche tom Lžiſcju, Žawoſc̄. z Němczkoſo, na Serbjsku Réz pjevojená; An. 1700. Drje wot (?) Swětlika; 8 stronow. (S. H. Ł. str. 78. Č. M. S. III. 1859 str. 33.)
- 5) Dorunaňo tóho Kherluscha: Hdož Jézuſha hōdž wopomni. Anno 1705. Drje wot (?) Swětlika; 4 strony (Č. M. S. III., 1862 str. 18.)
- 6) Toho S. Kazimiruſowoho Kherluscha wot S. Marije Macjere Bojene, II. ha III. ř. 1705. — Drje wot (?) Swětlika, 8 stronow. (S. H. Ł. str. 78. Č. M. S. III., 1859 str. 34.)
- 7) Parochiale Misnense, seu Ordo administrandi sacramenta aliasque functiones Ecclesiasticas rite obeundi. etc. etc. Anno MDCCXVI. Serbščina, drje wot Swětlika, namaka so na str. 5, 10—14, 16, 17; 34—36; 64; 66—68; 159; 241—245. (S. H. Ł. str. 88.)

Přisp. S. H. Ł. str. 88. mjenuja wyše teho wudawkaj wot lětow 1512 a 1570. Ale Benedictionale sine Agēda secundū ritum et consuetudinē Ingenue ecclesie Misnensis. „Anno Millesimo quingentesimo duodecimo“ nima ničo serbske; wudawk wot lěta 1570 njeznaſu.

- 8) Serbske Katholyske Khērlusche, kij ſo na te SS. Rōcijne Ėjaſe, habo hewak wjchédne, ha pjez czéwe Léto ſpěwaju. Naypręz z' Authoritoſcju . . . . Brücknera . . . . w Létu 1696 cjižciane; Poňom pak, pod . . . . Viškom . . . . z mnohim Pžidahwkom womnohosćjene; ha netko Wot mnohih žmulkow wuředjene, ha do Zprahwniſchoho Řada zwojene z Authoritoſcju . . . . Juſta . . . . k Poželneñu wérneye Křestihanskene Pobožnosće z Nowoho hwon dahte. W Létu toho Knieza 1720. Drje wot Swětlika; 230 stronow z 103 khěrlušemi. (S. H. Ł. str. 78. Č. M. S. III, 1859 str. 34.)
- 9) Wincza Dějuſhowa to ho Poňizne stare Waschno Raž ſu pobožní Křesčiyeno zařdzeném w starém Ėjaſu pomhali tu Winczu toho Knieza džewacj habé Raž ſu wońi pji Božeyi Míchi zawschiczkich Ludzi Boha proželi. Na Serſku Rětz pjevojena, ha tém dženczisckim Křesčiyenam k Pžikwaden ha k pobožnomu Széhuwaňu won data, z témi XV. Pobožněni Modlitwami S. Brigitté wot teye hóřkene Matré Křeſtuſhownej ha Pacjerami za Něchporé, za Khorech ha za kóždě druhí Ėjaſ. — Cjižciana wo tém Létu toho Knieza 1737. (P. K. S. str. 166.)

Štož čas wudaća nastupa, je

- a) str. 1—112 prěnjotna wulkosć knihi, wot lěta 1737;
- b) str. 113—128 je pozdžiši přidawk, snadź z lěta 1738;
- c) str. 129—144 „Svate Špěwaňa.“ Stela nowe Stela Poſtarſke fotrěz ſu na tey Božey Míchi na wacjonsku Rětz ſpěwane: Na Serſku Rětz po ſpě-

warskim waſhniu přetk nesene, ha jaſe znova cijejcane. 1739.

Pozdžiſich wjetſich přidawkow dla dostaواſe tuta kniha nowe mjenia, kaž z přichodnych čiſlow widžimy.

Rukopis je najskeřje wot Šmidta, tola po jeho smjerci wudaty a teho dla we někotrych wěcach prawopisnje rozdžělny.

10) Te wetze Serbske Pacjeřacie ha Kherluſhacze Knihi, wo fotréhž ſu k namakaňu Pobožne Ranische, wetjorniſche, Remſhacze, Spoyedne, ha druhe Strowém ha Khorém yara wujitne Pacjeře, Motlitbē ha Litaniye, Zewſhimi Staremi ha Nowemi Kherluſhemi, kajz ſu wone wotěch SS. Róčných ha Druhich Čjasach pjez te czewo Větu ſpěwane. Hako teiž ta czewa Kjesczynanska Wutjwa z frótkim Rozwutjeniom ha Pokaſarom ſchitkich Pacjeřow, Kherluſhov, ha porědzených zmolkow, na fotrem wopěnu wone ſtova. Za ſchitkich ſwoju Zbožnoſez pótaczech Serbow won date wotém Větu toho Kneza 1742.

- a) Titl, prjedyryč („Ktom Kjesczynanskem laguwarey“) a 3 pokazarje („Těch pobožných Motlitbow ha Pacjeřow“, „Těch Kherluſhov naſhitke Čjaſe“ a „Těch porědzených Czíſhejerských zmolkow“) wopřija 8 stronow.
- b) str. 1—144 njeje nowe, ale starý wotčišće Wincy 1737 pod IV, 9 mjenowaneje.
- c) str. 145—368 je wot lěta 1742.
- d) přidaty je, kaž je z pokazarjow widžeć, katechismus wot lěta 1735, najskeřje we scěhwacym waſnju:
  - α) str. 1—104 to, štož je pod „III, 3, a“ mjenowane;
  - β) str. 105—128 njeje mi znate;
  - γ) str. 129—144 su „Khatechiſmuſſowe Kherluſhce“, we lěće 1742 cíſcane.

Přisp. Druhi wotčišć tutych khěrluſhov naspomni so pod IV, 11. e, β.

11) Wincza Jezusowa To yo Te Nowe Paczteracze ha Khér-luschacze knihi, wo kotrechž su k namačanu Pobožne Ranišche, Wetjornische, Remschacze, Spoyedne, ha druhe Strowém ha Khorém yara wujitne Paczere, Młodlitbe ha Litaniye, jewščimi Staremi ha Nowemi Khérluschemi, kaž su tesame wo těch SS. Róčných ha druhich Cjasach pjez te ejewo léto špěwane. Hako též ta ejewa Rjeſčijanska Bucjwa z krótkim Rozwutjeniom ha Pokazárom schitkých Paczterow, Khérluscho, wopomnecjow, ha porédzených zmolkow, na kotre wopěnu wone steha. Za schitkých swojou Zbožnosć pótaczech Serbow won date. Wotém letu toho Knieza 1747. (S. H. Ł. str. 78.)

Kniha je rozmnoženje prjedawšej wincow po scěhowacym wašnju:

- a) titl, prjedyryč („Ktom Rjeſčijanskem Lazuwarey“) a 3 pokazarje („Aech Pobožných Paczterow?“ „Těch Khérlusč ha Litaniyow“ a „Těch Poredzených zmolkow“) wopřija hromadže 16 stronow;
- b) str. 1—114 je stary wudawk IV, 9 wot lěta 1735;
- c) str. 145—368 je to same, štož je pod IV. 10. c. wot lěta 1742 mjenowane;
- d) str. 369—416 a 417—448 je nowe a wot lěta 1747;
- e) Cyła kniha ma hako wosebity, ale we zhromadnym pokazarju sobu mjenowany přidawk katechismus we scěhowacym wašnju:
  - α) str. 1—104 katechismus III, 3 a wot lěta 1735;
  - β) str. 105—120 (abo hišće wjaey su „Khatechiſmuſſowe Khérlusčhe“ wot lěta 1742. Tute khěrluše su druhí wotěšć tych samych pod IV, 10 d. r. mjenowanych, kotrež maja stronske ličby 129—144 a listnace znamjo „J“, mjeztym zo su strony tudy „105—120“ a listno „H“.

Přisp. Ze stronu 120 njejsu tele khěrluše skónčene, dokelž pokazat žada hišće str. 228;

abo jeli tudy čiščefski zmylk, tola stronu 128, tak zo by tola hač do str. 136 sem slušalo.

12) Schula Ježowska, To ho Krotke Rímsko-katolické Rozvijené, Těch naywosobných Rímsko-katolických Štuczkow, Nicz von zatu Rímsko-katolicku Modosz samu, hale též za schitkých Wotrosczených Strowých ha Khorech, ha za schitkých zeschelakey Nužu ha Potrebnoszu dôma pôtaných Rímsko-katolickov, znenem Wuzitném Pokazuwarom za tu Rímsko-katolicku Modosz, za těch Wotrosczených Strowých ha Khorech, hako též nicz došc Rozvutzených Rímsko-katolickich ha Nekatolickich, Wondate. Vo tém Vetu toho Knieza 1747.

- a) titl, prjedyryč („Ktém Starschim ha Schulskim Wutjeram“) a pokazowarje („Těch naywuzitných Rozpomnecjow“, „Těch Pobožnych Pacjerow“, „Těch Poredženech Zmolkow“) woprija 16 stronow;
- b) str. 1—120 je, kaž so z pokazarjow a wšelakich městnow knihi sudžić da, najskerje katechismus pod IV, 11, e mjenowany;
- c) str. 121 („Tón Schpihel toho Swedomya“) hač str. 248 je wot lěta 1747;
- d) str. 249—576 je we lěce 1748 čiščane.

Přisp. Str. 313, 317—324, 329—334 ma lačanskú agendu při wudželenju swj. sakramentow khorym a při pohrjebje,

Spisowař je najskerje Golian.

13) — — Pačerjaca a khěrlušaca kniha, kotrejež mjeno dotal wuslědžíl a cylu zhromadžíl njejsym;

- a) str. 1—192 wot lěta 1750;
- b) str. 193—448, wěsće z lěta 1750, je mi njeznate;

Přisp. Wot wobnowjeneho wudawka z lěta 1758 mam st. 193—224.

- c) str. 449—464 wot lěta 1750;
- d) str. 465—480 wot lěta 1752;

Priisp. Wot tuteho: IV, 13. c. d. (str. 449—480) mam tež drugi wudawk wot lěta 1764, we kotrymž je město „v“ hižon „j“ čišcane.

e) str. 481—576 wot lěta 1758.

Na str. 575 a 576 je krótki pokazowař, kiž na strony wot 449—573 pokazuje.

- 14) Pacjerske Knihi Duchowna Brónierňa menuowane haſo Kotrej ſu ſe ſchelakej duchownej Brónu těch Pacjeroſtow ha Ržestzianskich Napominaňow napělneňe, wondate Wo Kložteře Nowej Czalli Šwiatoho Cisterckeho Mjada; nětko pak Docjistje ſerbiskeje Récje pžewozene k Cjestzi Bozej ha Duschow Šbóžnoſci. 1765. Spisowař: Hančka. Stronow 376. (S. H. L. str. 88, Č. M. S. III, 1860, str. 44.)
- 15) Ržerlufsch ja Žohnuwaňo ha Zwarnuwaňo teje Žemje-Pwodow. 1765. str. 16. Wot Wałdy. (S. H. L. str. 79.)
- 16) Bojeje Mschē Pobožne Šwóschenio; habé Ržerlufsch Na wschicke Čele teje Bojeje Mschē zwedjené ha z toho Němžkoho Kommt laſet uns Gott ehren Na Serbžku Rétz pžewozjené wot M(ichała) B(ałdy) F(ararja) (w) R(adworju). 1766.

Čišcane w Budyšinje pola Winklerja. 20 str. bjez stronſkich čiſlow.

- 17) a. Pobožne Čjeszczuwaňo těch tříjoch naiwetjich Čjerpeniow Ježuſha Kréſtuſha, kotrej jo Wón měw wot toho Čjaſha, děz Wón bě popaňené, wot teje Wolijoweje Horé hac̄ do toho Dohmu Pilatuſha, djez jo wón bów k Smrczi ſudjené: ha potom tohoſamoho Boloszcziwoho Ržizowoho Pucža, kotrej jo nato tu Tón naſch Knež ha Žbóžnik na Wulki Pjatſ, děz Wón tón swój Ržiz něhésche, wot toho Dohma Pilatuſha hac̄ na te Nopowſhčzo (kotrej řeka ta Galbarska habé Nopowa hora) ſam bów dokonaw; Do 14 Stationow, to jo: Stejeňow, habé, k tei Pobožnoſci k Rospoimieňu, ha k Modleniu wustajeném Městam wotdzelene, na kotrej ſežehuje tón poſleni

Station k Wobzankneiu. Pji kotréh so wschicze Wotpuški dôstacj móža, ruñe kaž wo Jeruzaleme. z Némškoho na Serbsku Rétz píewozene tém Horňo-Wujiskim Serbam k Luboščzi, Tróštei, ha k Pobožnosći 1767. „Nowa Předé-Rétz str. 3—26 z podpismom w Radwořu Tón 23. djen Juliuža 1767. Michaw Jan Wawda, Č. t. Farai“ je original, dalše wot str. 27—80 je přełožk; str. 81—99 je z wosebitym titlom knižka pod IV., 16 mjenowana; na str. 100 su čiščešske zmylki. (S. H. Č. str. 79.)

- b. Druhi, z předzělnej prjedyryču a porjedženym tekstrom (wot str. 40—80.) wot J. Kućanka wobstarany wudawk pod mjenom: Pobožnosć fíjzowoho Pucja. Číjščjane pola K. B. Hifi w Buděščinie wo Létu toho Knieza 1852; str. 40. (Č. M. S. II, 1855, str. 91).
- 18) Khérlusč, kotréž pji Božei Míchi móže spěwané habé pobožné modlené bódž. 8 str. bjez stronskich čisłow. Najsckerje wot Waldy wokoło lěta 1767.

Přisp. Č. M. S. III. 1862 str. 18. připisuje ju drje zmylnje Golianej.

- 19) Wincja Ježušowa, To yo Te Nowe Pacjeracie ha Khérlusčace Knihi, wo kotréhž žu k namakanu Pobožne Ranische, Wetzornische, Remschacze, Spoyedne, ha druhe Strowém ha Khorém yara wujitne Pacjere, Modlitbě ha Litaniye, Zewščimi Starémi ha Nowemi Khérlusčemi, kaž žu tesame wo těch SS. Róčných ha druhich Čjasach pjez te cíewo léto spěwane. Wotém Létu toho Knieza 1768.

a) Titl a prjedyryč 8 str.; Tekst str. 1—237 je we mnohim podobny knizy wot lěta 1750 (pod IV, 13), tola wo wjele rozmnoženy. Str. 238—242 je „Pofazuwar Těch Pobožných Proštímow ha Pacjeroř tu wo těch Knihař.“

Što dale sem sluša, njeje mi cyle wěste, najsckerje po scěhowacym wašnju:

b) str. 243—336 mi njeznate; khěrluše drje to njejsu;

c) str. 337—448 su khěrluše, lěto so njemjenuje;

d) str. 449—480 su khěrluše we lěće 1764 čišcane;

e) str. 481—566 khěrluše we lěće 1767 čišcane.

Pokazowař str. 567—574 pokazuje na khěrluše wot str. 337.

Přisp. Móžno tež, zo wšitko wot str. 243 je wosebita kniha z mi njeznamy mjenom.

S. H. Ł. str. 79. praja zmylnje, zo su to te same knihi, kaž Winca wot lěta 1747 (hl. IV. 11).

20) Pobožne Bratštvo těch Wumiaczéh ha Wotwumietéh pod tém Napižom teje Smertne je Stěsknoscze Jézuša Kréstuša na Ríjiu, z témi toho Bratstwa Reglami, habé Přikaznami, Wotpuškami, ha Pobožnosćzami; Wo tey Farškej Čerkwi w Radwořu horňeje Wujicę w Lětu 1768. Hořewedzene; ha z Raňšimi, Wetzornémi, z dwojakimi k Božej Míši, k Spovedži, ha k Božomu Blidu ranémi Modlitwami, z Neschpornémi Psalmami, ha z druhimi toho ruňa pobožněmi Pacjerami na Neschporach; po tom je řehlakimi jara z pomožněmi Modlitwami za Khorečh ha Wumiaczéh, jako z pobožněmi Potjinkami za zbožnu smertnu Schtundu; Djez jo vjed tém ta Agenda za těch Duchowných k namakaňu, wobstarane; Schitko je řehlakich Knihow romadu zberane, ha na ſerbšku Réz píewozene, Wot Michawa Wawdě, Farata w Radwořu. w Lětu 1770. W Budeſhnie pola Aug. Heinr. Winkleřa. Titl a prjedyryč atd. 96 stronow; kniha sama 328 stronow, pokazowař 7 stronow. Str. 123—171 su kač. nyšporne psalmy ze serbskim přełožkom; a ťačanske modlitwy k poslenjemu wolijowanju str. 230—248. (S. H. Ł. str. 79.)

Přisp. S. H. Ł. str. 88. mjenuja tež „Modlerske Knihe za Radwořku woſadu wot Mich. Wawdě 1775.“

Mam za to, zo tajka kniha ženje wušla njeje.

21) Jezujsowa Wincza habē Wutzbé-ha Modlitwōw-kiňihi za těch horňo-Wujiskich Khatolských Serbow wo kotrech ſu k Namakaňu Raňiſche, Wetjorne, ke Mſham, k Spowedži, k božomu Blidu, ha na Réſchporach, teiž na wſchitke wróczne Įjaſe, na te ſvate Dne teje Maczere Bojeje, těch SS. Japoſchtowow, ha druhich Švatečh, kotrej w naschim Serbſkim Kraju po tém Rjadge toho czewohho Léta ſweçzene, ha pobožne wobondzene budža; Wo ſchelakich Nalejnoscziach, Potrěbnoſcziach, za Štrowech ha Khorech, za Žiwéch ha Wotemietech jara wuzitne Modlitwé, ha Vitańije; Do ſchtéroch Djélów djékene, ha z teje předawſcheje ſtaraje Winczé Jezujsoweje, kaiž teiž zdruhich ſchelakich pobožných Knihow romadu zberane, ha na Ŝerbšku Rětz pžewozene; z jeneju trébneju Předéręžu, ha na Kónczu ſtajeném Pokazuwařom wobſtarane; k fotremž te těch ſtarých ha někotrých nowých Kherluschow-Knihi hěſcheje ſwuscheju. w Budiſhine pola Aug. Heinr. Winklera cziszczone, w Letu 1785. (S. H. L. str. 79.)

Titl, prjedyryč atd. 22 str., kniha 793 str., pokazowaſ 15 stronow.

22) Spěwawa Jezujsowa Wincza to jo duchowne ha powne Kherluschowe Knihi Bohu k Įjeſci, ha tém horňowujiskim Khatolskim Serbam k Pobožnoſci, ha k ſchednomu Wujitku, Kawſchitke wróczne, ha druhé Įjaſe, na te Švate Dne, ha na wſchitke Potrěbnoſcie, Kune kaiž te krótka piede wondate Modlitwow-Knihi teje Jezujsoweje Winczé, ha po tém Rjadge toho czewohho Léta do ſchtéroch Djélów zwozene; Djez ſu tém předawſkim starém, net znowa pžepišaném, teiž nowe Kherluschke pžidate, ha z dwojim Registérom habē Pokazuwařom wobſtarane; romadu zberane wot Michawa Wawde, Kanonikuſa pola S. Pétéra w Budiſhine. w Letu toho Kneza 1787. w Budiſhine z Winklerowěmi Pišmikami cziszczone. (S. H. L. str. 79.)

Titl a prjedyryč ma 20 stronow, kniha ze 659 khěrlušemi 704 strony. Pokazowarje a porjedčeř 72 stronow. Na str. 68 pokazowarja steji 1788; tehdom bu kniha dočiščana.

- 23) Wincza Ježuſzowa To yo Te Nowe Pacjeřacie ha Kheřluschacie Knihi, wo kotrechž ſu knamačanu Pobožne Maniſche, Wežorniſche, Kemschacie, Spoyedne, ha druhe Štrowém ha Khorém yara wuzitne Pacjere, Modlitbě ha Litaniye, jewſchimi Staremi ha Nowemi Kheřluschemi, kaž ſu težame wo těch SS. Róčných ha druhich Čjasach pjez te čjewo leto ſpewane. Hafo tež ta čjewa Kjefcjiyanſka Wucjwa zkrótkim Rozwutjenom ha Pokazarom ſchitkých Pacjerow, Kherlusadow, wopomnecjow, ha poredzenech Zmolkow, na kotre wopenu woně ſteja. Za ſchitkých ſwoju zbožnoſć potaczech Serbow won date. Botém Létu toho Knieza 1807. Titl a pokazat 8 stronow; kniha 343 stronow. Ma dwoji čišć, wjetši a mjeňši; mjeňši je najskerje po rukopisu stajany a ma tak žadlawy prawopis, zo ſłowa často na serbsku ryč podobne njejsu. Wjetši čišć je lěpši a najskerje po staršich wočiščach sadžany.
- 24) Wincza Ježuſzowa To yo Te Nowe Pacjeřacie ha Kheřluschacie Knihi, wo kotrechž ſu knamačanu Pobožne Maniſche, Wežorniſche, Kemschacie, Spoyedne, ha druhé Štrowém ha Khorém yara wuzitne Pacjere, Modlitbě ha Litaniye, Jewſchimi Staremi ha Nowemi Kheřluschemi, kaž ſu težame wo těch SS. Róčných ha druhich Čjasach pjez te čjewo leto ſpewane. Wo tém Létu toho Knieza 1807. Titl, prjedyryč a pokazowař ma 14 stronow. Na prjedawše starše wincy, wosebje na tu pod IV, 23 mjenowanu jara podobny, ale tola často tež we tekstu rozdželný spis.

Přisp. Tutej wincy (IV, 23 a 24) z lěta 1807, drje po wudawarju a něhdušim ſpěwarju we Ralbicach „Čornakowa abo Ralbičanska winca“ mjenowanej, matej mjeze wšitkimi knihami

najšmotawši prawopis Sobudžělačer na tутymaj knihomaj běše Anton Benš, kubleński najeńk we Šešowje, kotryž so we winey (IV, 23) str. 229, z mjenom mjenuje.

- 25) a. Pobožnoſć na tém ſvatém zkhodje w Starej-Krupce. 1816. str. 24. w Budyšinje pola Lehmanna. Wot (?) Tecelina. (S. H. L. str. 79.)
b. Druhi, wot P. Benno Krala wobstarany porjedženy, a z hrónčkom na str. 2 rozmnoženy wudawk pod mjenom: Pobožnoſć na ſvatém zkhodje w Starej-Krupce. Z Dowolnoſćju duchowneje Woſchnoſće z nowa wudate w Létu toho Knieza 1850. Číjczane pola R. B. Hifi w Budéšchini. str. 29. (Č. M. S. II. 1855. str. 91.)
- 26) a. Pobožnoſć toho fíjowoho Pucja. w Buduſhne pola T. G. Lehmanna. 1822. Wot Tecelina; str. 47.
b) Druhi, njepřeměnjeny wudawk wobstarał J. Wornač, pola Hieki w Budyšinje; 1849.
- 27) Ježuſowa Winca, to jo: Modlitarke ha ſpěwarke Knihe, wo kotréhž ſu k namakaňu raiſche, wětzorne, kemischacze ha zpovedne Pacjere, též Litaniye ha Khérliſche na ſcheſlaké Tjáſe toho czewoho Léta. Z nowa wodata z Dowolnoſćju teje Duchowneje Woſoknoſće. Číjczana w Buduſhne pola T. G. Lehmanna, Knihow-Cíjczera. Wo tém Létu toho Knieza 1836. (S. H. L. str. 79. Č. M. S. II, 1853 str. 58.) We prjedyryći spomni wudawař, Anton Sommer, zo je to před 100 lětami čiſcana Winca. Přirunano pokaza, zo je tale Winca ze wšelakich starších knihow zestajena. Titl, prjedyryč, pokazowař a porjedčeř ma 16 stronow, kniha 416 stronow.
- 28) Dobre ſémo na pwódnú rolu. Powutjače ha modlerike knihe za katholickich Serbow. w Budéšchini 1852. Wot J. Kućanka. Číjczane pola R. B. Hifi. Titl, prjedyryč a pokazowař 8 str.; kniha 320 str. (Č. M. S. II. 1855. str. 91.)

- 29) Pobožnoće ha rozpominańa pji wužiwaniu sv. sakramenta pošuté. Čiščejane pola R. B. Šiki w Buděšchinie. 1852. str. 24. J. Kućank. Ze Dobre sémo str. 277 - 303 wosebje wotcišcane. Č. M. S. II. 1855. str. 91.
- 30) — — — Psalter živooho Rožarija. Bjez titla wot P. Arnolda Jurija Werner, koop. w Roženice 1852 wudaty. 15 małych łopjenow.
- 31) Jezusowa Wincza to jo: pacjeńacie ha khérlišhacie Knihe, wo kotrejž su f namakaniu pobožne ransche, wetjorne, kemšhacie, spówedne ha druhe Strowém ha Khorém jara wužitne Pacjeńe, Modlitwé ha Litanije; že wscheme starémi ha nowémi Khérlišhami kaž su tesame wo sv. wrótnejch ha druhich Tjasach pjez czewo Léto spewane. Znowa wudate w Létu toho Knieza 1853. Čiščejane pola R. B. Šiki w Buděšchinie. (Č. M. S. II, 1855, str. 91.) Nowy, tam a sem rozmnoženy a přestajany wudawk knihi wot 1836, pod IV, 27 mjenowaneje. str. 517.
- 32) Khwalce Knjezowe mjeno! Modlitna knižka za katholskich křesčanow. Wot H. Dučmana. Z dowolnoséu duchowneje wyšnosée. W Budyšinje 1862. Čiščał L. A. Donnerhak. str. 346. mały oktagon. (Č. M. S. IV, 1866 str. 387.)
- 33) Najswjecjisha nutroba Jezusowa, žórko luboće, poškad wschiſtikich hnadow, schpihel kóždeje poccjiwoće, naſh tróſt w ſiwienu a wumrječju. Čiščejak L. A. Donnerhak w Buděšchinie. 1864. str. 12. Wagner. (Č. M. S. IV, 1866 str. 387.)
- 34) Mejška pobožnoćj. Měsac, swjatej Mariji, najzbóžnijszej knježnje a macjeri Bożej pošvjeczeny. Po někotrych němſkich knihaſ zložene. W Buděšchinie 1864. Čiščejane pola L. A. Donnerhaka.
- a. Prěni džel w lěće 1864. Prjedyryč str. 16, knižka 100 str.

- b. druhí díl, str. 101 — 212 v leće 1866. Spisačel Wagner. (Č. M. S. IV, 1866 str. 388.)
- 35) Bohrjebne kherlušche, wosebje zrjadowane za khróscjanſku woſadu. Budyschin 1865. Čiſčejak L. A. Donnerhaſ. Z Wałdoweje Wincy (IV, 22) wzate, nakład wucherja Pjetaša. str. 16. (Č. M. S. IV, 1866, str. 388.)
- 36) Japoſchtoſtwo modlenja, zjenoſćene ſe pobogjoſćju k najswjetcjiſchej, bójskej wutrobie Ježusa Khrystuſa, założene k zakitanju ſvjateje cyrkwe a k wožboženju wſchitkich čłowjecjich duſhov. Čiſčejak L. A. Donnerhaſ w Budyschinje. 1866. Wot Wagnera. str. 16.
- 37) Žiwy rózarij najzbóžniſcheje knježny Marije we japoſchtoſtwo modlenja. W Budyschinje pola L. A. Donnerhaſa 1866. Wot Wagnera. 16 łopjenow.

V. Prědowanja. Pastyřske listy atd.

- 1) — — Wotpustkny list biskopa J. J. J. Wóſky wot Baerenstamm. 1751. 8 str. mał. folio (němski a serbski).
- 2) Dwé Prěduwańcje za kh. niewužených wesněch Ludži, djeržanei w Róžencje w hornich Wužicach, djerwatnatu Nedželu po Swatkach, w dwaczétém nazemníhoho Měſacza, w létu 1818. Budijin, ben Joh. Gottl. Lehmann. Tecelin. Serbski a němski. str. 38. (S. H. L. str. 79.)
- 3) — — Póstny list biskopa Ludwika Forwerka 1863. Čiſčejak L. A. Donnerhaſ we Budyschinje. Přeł. Kućank. 4 str. kwart. (Č. M. S. IV, 1866 str. 387.)
- 4) — — Póstny list bisk. L. Forwerka 1864. Čiſčejak E. M. Monſe w Budyschinje. 4 str. kwart. přełožil Kućank. (Č. M. S. IV, 1866 str. 387.)
- 5) — — Póstny list bisk. L. Forwerka 1865. Čiſčejak E. M. Monſe w Budyschinje. 4 str. folio. přeł. Hórnik. (Č. M. S. IV, 1866 str. 387.)

- 6) — — Wotpustkny list L. Forwerka. 1865. přeł. K. Ćjischčžał E. M. Monse w Budyschinje. 4 str. folio. (Č. M. S. IV. 1866 str. 387.)
- 7) — — Póstny list bisk. L. Forwerka 1867; přeł. Kućank. 4. str. kwart. Ćjischčžał E. M. Monse w Budyschinje.
- 8) Jězus, naši wuczek, schkit a tróscht we smjerczi. Prědowanjo, džeržane pjatu njedželu poſta w lécze 1778 za bratrow a sotry bratrstwa „wot Khrystusoweje smjertneje štyſknosće za mrějacych a wotemrjetych“ we Radworju wot P. Pětra Dučjmana. — W Budyschinje 1867. Ćjischčžał L. A. Donnerhaſ. Z předsłowom (str. VIII) wudał H. Dučman. str. 15.
- 9) Bulla „Ineffabilis“ S. P. Pii P. IX. In linguam Soraborum Lusatiae Superioris vertit Michael Horning, presbyter dioecesis Budissinensis. — Čiščał E. M. Monse w Budyszinje. 1867. str. 8. wulk. oktav.

VI. Křesćanske rozwučenja.

- 1) Tón Prawé Khatolski Spihel, To yo Te Wuznacjo teye Romskeje Khatolskoye Wére zyenem Krótkim wuwoženiom teye samneye ztoho Swowa Bozoho. Z fotrohoſch budje widječ: že Ta Romska Khatolika Czérkev Wowschitkich Šterých Čelach tóho Sweta pzejene wéri ha wuznawa; K wujitkey Tém Khatolískim ha též Nekhatolískim na Serſku Rétz won daté. Ćjischčžane wo tém Vétu 1752. str. 166; drje wot Goliana. (S. H. L. str. 78.)
- 2) Poſleňe Rozréženio. Jenoho Khoroho ha ſwoju Zbójnoſć praye potaczoho Křesćijana je ſwojim Pfarařom. 16 str. bjez stronskich ličbnikow. Drje prjedy lěta 1752, najskerje wot Goliana.
- 3) Krótké Rozréženio. Bež yeném Luterskim Mandželskim z Ménom Pěter, ha z yoho Khatolíckey Mandželskoy Hannu toho S Spaltera (= Psaltera) ha Rozarija dla. 16 str. ? Golian. Drje před 1752?

- 4) Krótkie Rozretzenio. Béz yenem Buděskim Virgatom, ha béz yenem malicískim Holtžeczom ha yoho Macžeru. 16 str. ? Golian: před létom 1752.
- 5) Kjesczijanske Rozrétzeno. Béz yeném Duchownem Pastéřom, ha yoho kjesczijanskem Bowtžicžku, wot teye Hele, ha yeye weczných helžkých Matrow. 16 str. ? Golian.
- 6) Krótkie Rozrétzeno Béz divéman Sudodomay, yeném Khatolskimi z Ménom Petér, ha yeném Luterskim z Ménom Mertén. Děz woney wotem Msche romadze wot Budeschna Domoh džeschtay. 16 str. ? Golian.
- 7) Tón Duchowné Burjski Spihel. To yo Dwanače krotke Kjesczijanske Rozwutzena za schitkón Kjesczijanski Burjski Lud wosobnie za tón kij lazuwacj nemože, tak deře za Modéch hako za Staréch, Bohatéch ha Khudéch, za Muškých ha za Žonských, ženenech ha nejenenech, ka derbi yeden kójde po swonym Schtancje swoje Žimeňo wecz zo bé wón tu wolu Božu dopélniw, ha tak tu wecznu ňebé ku Wějowoscž ha Radoſcž wobdjerzaw; dokelž pak cji, kij lazuwacj nemože, nemože béz teye wuczwe to zpomyatka nauuknecj, tak derbyha woni to wo téch wuknecj kij lazuwacj moža, habe ye hizon tež předé wo Pomyatku džerža, pžetož tu na ten wuczbe zaleyzi cewy nich tjaſne ha tež weczne Žbožo habe ňezbožo. 16 str. ? Golian.
- 8) Tón Kjesczijaniski Spihel. To yo Krótkie Rozrétzenia ha Rozwutzena béz yenem Nonom ha Sěhnom wot teye praweje Kjesczijanskeje Wére. 1758. 16 str. ? Golian.
- 9) Spihel teye Wěcznosce. To ye Krótkie Rozretzeno béz yeném Bromném Nanom, ha yoho pobožném Sěhnom wot teye Směrcze ha Suda Božoho, hako tež wot teye Hele, ha Něběškoho Kralestwa. 1758. 16 str. ? Golian.
- 10) Kjesczianiske Khatolskise Rozwutzena, fotrež Cji Wutžero w Schuli ha Cji Staršchi w Domach tém meňšhim Djecjom tak kaiž pojedaicžé předkprajiež habé pomôlcíku jim předklazuwacj maja. Cjižczane w Buduschne pola Chr. Gotth. Matthiä. 1809. Tecelin. str. 280.

- 11) Wot Krotjenia za Krestušom žtware knije z watjonskoho Na serbsku Rétž pjevožene. čížciane w Buduschiňe w Létu 1823. Typis Joan. Amad. Lehmann. 428 str. Tecelin. (S. H. L. str. 79.)
- 12) Čížcjeňo těch Svatých ha Žezéwa woſebnité Čížcjeňo S. Marie po khatólskim předkpowožene. Tecelin. — Excud. J. A. Lehmann. Budissae 1834. Serbski a němski tekſt. str. 376. (S. H. L. str. 79.)
- 13) Woſobné Dar za Ríjeſcijanow, mólicjich ha wotroſcjenéh wudaté wot A. M. M. Buča, Can. w Budéſchiňe. 1856. Z nakładom Mać. Serbsk. (Č. M. S. III, 1858 str. 69.)
- 14) Katholik a joho cyrkej. Rožwucjace knihy za katholickich Serbow a wschitkich, kotsiž chcedja katholicku cyrkej pschiſtuschiňje roſſudzecj. Wot P. L. F. Angermannna, klóſchtrifkoho duchownoho z Ossegg a kooperatora pschi hnadnej cyrkvi s. Marije w Roženče. W Budyschinje. 1863. Z nakł. spisarja. Číše pola Monse. 220 str. (Č. M. S. IV, 1866. str. 387 zmylnje do lěta 1862 stajene.)

VII. Ryčespyt.

- 1) Principia linguae Wendicae, quam aliqui Wandalicam vocant. Pragae, anno 1679. Wot J(akuba) X(averia) T(icina) S(oc). J(esu). Titl, dedikacia a prjedyryč 10 str., knižka 78 str. duodec. P. K. A. §. 16. S. H. L. str. 78. Č. M. S. III, 1858, str. 48.
- 2) Vocabularium Latino-serbicum. To yo Wacjenskich Swowow na Serbsku Rétž Pjevoženo, woſobné těch tak mnohich, schelakich, ha poczemných S. S. Pižma Teſtušow dla, wot M. Yuriya Haužtena Swótlka, SS. Theologiä Baffalareuža; Yenoho hužoko dostoynnoho, ha Swobodnovo Kapitula podla S. Petra w Budéſchiňe Seniora Rómádu žbérane, ha netko k Požpolnom Krajownickom Wujitkey tuh na te Waschiňo hwon dahte. w Budéſchiňe z Pižmikami, Gottfr. Gottl. Richtera, Knihownoho Čížcjeřa w Létu toho Kneza, 1721.

- 532 stronow. (S. H. L. str. 78. Č. M. S. IV, 1859 str. 33.)
- 3) Grammatik der wendisch-serbischen Sprache in der Oberlausitz. Im Systeme Dobrowsky's abgefaßt von J. P. Jordan. Prag 1841. str. 208. — (S. H. L. str. 88. 95.)
  - 4) — — Wendische Declinationslehre. J. Buk. 1851. str. 8. Č. M. S. II, 1855 str. 92.
  - 5) Zynki hornołužiskeje serbskeje ryče. J. Buk. 1852. str. 64. (Č. M. S. II, 1855, str. 92.) Wosebity wotčišć z Časop. M. S. I. 1849—50. str. 153—202 a II. 1851—52 str. 19—34.
  - 6) Grammatik der wendischen Sprache katholischen Dialect's. Von Franz Schneider. Im Selbstverlage. Budissin, 1853. Druck von C. G. Häckel. 301 str. (Č. M. S. II, 1855. str. 91.)
  - 7) 600 serbskich přisłowow a štyri kopy přisłownych prajidmow. Wudał Jakub Buk, sobustaw ryčespytnego wotrjada Maćicy Serbskeje. W Budyšinje 1858. Čišć wot Bjedricha Hiki w Budyšinje. str. 53. (Č. M. S. III, 1862, str. 12.) Wuwzate z Č. M. S. II, 1853—54 str. 31—50; 112—125; 1855 str. 111—119; 1856—57 str. 41—53.
  - 8) 1000 serbskich přisłowow a přisłownych prajidmow. Wudał J. Buk. 1862. (Č. M. S. IV, 1866. str. 374.)
  - 9) Čitanka. Mały wubjerk z narodneho a nowišeho pismowstwa hornjołužiskich Serbow. Ze serbsko-němskim słownikom. Zrjadował Mich. Hórnik. Budyšin 1863;
    - a) Čitanka 98 str.;
    - b) Słownik k Čitancy 58 str.;(Č. M. S. IV, 1866, str. 374).
  - 10) Ležownostne mjena w Serbach. Podawa M. Hórnik; (Wosebity wotčišć z Časopisa Mać. Serbsk. IV. zwj. 1865. str. 336.) Čišćał Monse w Budyšinje 1865.

VIII. Stawizny. Biografie.

- 1) Epitome historiae Rosenthalensis, sive compendiaria narratio de origine, ac cultu pervetustae B. V. Mariae statuae, in pago Rosenthal, Lusatiae superioris; item de beneficiis, ibidem suffragante Deipara, a Deo collatis. Authore Jacobo Ticino Societatis Jesu sacerdote. Pragae, Anno 1692. (Č. M. S. III, 1858, str. 48.) Kniha wot 426 str., ma 4 wobravy přidate.
- 2) Žiwjenja Šwjatych. Po rjedje cyrkwinich stawiznow spisał Handrij Dućman. Z nakładem towarzstwa SS. Cyrilla a Methoda. Ćišć wot Donnerhaka.
  - a) zešiwk I. 1864 str. 1—64.
  - b) zešiwk II. 1865 str. 65—128.
  - c) zešiwk III. 1866 str. 129—192.
  - (Č M. S. IV, 1866 str. 388.)
  - d) zešiwk IV. 1867 str. 193—256.
  - e) zešiwk V. 1867 str. 257—320.

IX. Šulske čitanki.

- 1) Serbske Katholiske A. B. C. Knižki. 1735. Wot Ant. Kiliana. (Č. M. S. III, 1862, str. 17.)
- 2) Serbske Katholiske A. B. C. Knižki. w Budějchne pola Winklera cijichézane 1780. str. 24. S. H. Ł. str. 79. Też knižka III, 5 str. 279 na to spomni.
- 3) Knižki f prénom Lazarowanu w serbskim, němčikim a wačonskim Písine. 1847. Wot Schneidera. str. 116. (S. H. Ł. str. 79.)
- 4) Preňja čitanka za serbske katholiske wuczeřenje w Hornjej Lužicy. Budyschin. 1866, str. 128. Ćišć pola Monse. Naklad konsistoria. Wot M. Hórnicka; němske „Leſestüde“ str. 60—99 wubrane wot Cant. Hoffmanna.

X. Časopisy a protyki.

- 1) *Zutnitska*. (Għabó Nowiné ja podjaniskiħ Serbow.) Kózdy tydżeń listno. Wudawař: J. Kućank. Ćišċ pola Hiki;
  - a) prěni lětnik 1848, wot 11. nazymnika. 8 čisłow; str. 32;
  - b) drugi lětnik: 1849, 52 čisłow, 228 stronow;
  - c) trzeci lětnik 1850, wudawany (redigiowany) wot J. Kućanka a Michała Cyża. 52 čisłow, 340 stronow.
- 2) *Ratholski Posoł*. Cyrkwiński časopis, wudawany wot towarzystwa S.S. Cyrilla a Methoda w Budyschinje. Redaktor: M. Górnik. Ćišċ Donnerhaka;
  - a) prěni lětnik 1863 měsačne junu; 12 čisłow, str. 144;
  - b) drugi lětnik 1864; 12 čisł., str. 152;
  - c) trzeci lětnik 1865, wot julia dwójcy za měsac; 18 čisłow, str. 168;
  - d) szwórty lětnik 1866; 24 čisł., str. 192;
  - e) piaty lětnik 1867; 24 čisł., str. 192;
  - f) szeszyt lětnik 1868; wukhadza po dotalnym rjedzie;

(Č. M. S. IV. 1866 str. 387.)
- 3) *Ratholika protyka za Hornju Łužicu* na l. 1868. Ćišċana pola Donnerhaka w l. 1867. Spisał a nakładał M. Wagner. 40 str.

XI. Zabawne spisy.

- 1) *Zutrowne Jejka*. Z němškoh do serbskoh pjemojene pówiedantisko wot Jakuba Kućjanka. w Budęszhnie 1848. Nakład Mać. serbsk., Ćišċ pola Hiki; str. 71. (S. H. Ł. str. 80. Č. M. S. II, 1855, str. 91.)
- 2) *Król Młudré*, joho Djęczi ha sudsni Pjeczeljo, wot Michała Buła. 1849. str. 133 z nakładom Maćicy serbskeje. (Č. M. S. II, 1855, str. 91.)

- 3) *Kak jo Bohusław z Dubowina Boha luboh Knieza spóznaw.* Do serbskoh pjevojene povedańčko. B(uk) J(akub). W Buděžhini 1849. Z nakładom Macicze serbskeje. Čížčjane pola híki. str. 77. (Č. M. S. II, 1855, str. 91.)
- 4) *Wotroha krala Jana habo zavojeńo čerktwitzki na Lubobórkú.* Powiedańčko za kózdu starobu, wosebe pák za starskich ha džeczi. Z tjeſkoho pjevoji M. (Mikl. Cyž.) w Buděžhine 1851. Z nakładom macicze serbskeje. Čížčjane pola híki. str. 98. (Č. M. S. II, 1855, str. 91.)
- 5) *Genoveſa.* Rjane powiedańčko že staroho časa wot Chrystoſa Schmida. Za serbske macjerje a džeczi přełožil Michał Hórnik. Z wobrazom. W Budyšinje 1861. Z nakładom Macicy Serbskeje. Čížčjáček Monje. str. 122. (Č. M. S. IV, 1866, str. 387.)
- 6) *Sněhovka abo ſtawizna tſjoch kſchějencow.* Naſej lubej młodzinje přełožil Handrij Dučman. W Budyšinje 1863, z nakładom tow. SS. Cyrilla a Methoda. — Čiščał Donnerhak. str. 72. (Č. M. S. IV, 1866, str. 387.)
- 7) *Nawożenia ze ſchyrjomi ſtami.* Powiedańčko že wſy. Z čeſkoho zeserbscził J. Čeſla. W Buděžhинje 1864. Čížčej a naklad L. A. Donnerhaka. str. 42. (Č. M. S. IV, 1866, str. 388.)

XII. Pěsni.

- 1) *Zene cewo nohwo Špewanczko romadu ſestayane wot jenoho Serbském Modem Ludjom iara, derie Snajownoho! Sebastian Michał Lehmann z Prawoćic?* 4 str.
a) 1778, b) 1800, c) 1803, d) 1808.
(S. H. L. str. 88. Č. M. S. III, 1862, str. 17.)
- 2) *Serbſke Pěſnički ſezberane a Serbskim hólcam a holcam k živejeleniu wudate wot Čeſchějaníckich Wičžazec Petra. Jordan,* str. 30. (S. H. L. str. 88.)

- 3) Čtvrté Wencj serbskich Spewow, spewanich 13. Dzien Smajnika 1848 w Kupeli Marinej Studni pola Smětkej. Cijesjane pola Hifi w Budeschini. str. 32. (Č. M. S. II, 1855, str. 91.) Tutón spis so jeno katholskeho prawopisa dla sem lići; přetož wšitke spěwy su wot protestantow.
- 4) Spěwy za pěkne džěci. Čišcane pola K. B. Hiki w Budyšinje. 1850. Wudał K. Wolf. str. 4. (Č. M. S. II, 1855, str. 92.)
- 5) Pěseň wo zwonu wot Bjedricha Schillera. Zeserbscena k Schillerowym stolētnym narodninam wot Handrija Dučmana; w Budyšinje 1859; z nakładom Maćicy Serbskeje. str. 26. Wuwzate z Č. M. S. III, 1859, str. 49—71. (Č. M. S. III, 1862, str. 12.)

XIII. Přiležnostne spisy.

- 1) Tomu Deředostoinomu, wo Bohu Pobožnomu, Bóžofutjenomu Duchownomu Knezei, Knezei Procopiužei, toho hwatoho, ha swobodnoho Čisterskoho Rjada, wo tém wulcę-wožobném Mischanſtrve (Klóschtére), w nowej Čzali ze Slubow-Wuznatomu Rjadníkei; pola toho férz-čensko-Knežniškoho Zanknenſtrwa (Klóschtéra) wot Marije Vézdé Dere postajenomu Rhaplanei, ha teye herbskeje Horno-Wuzižkeje Rétje tak pomenuwanomu Serbskomu Gottschedei, PjeJe, ha spěWa na tón Joho Mena-SWia-Dzien sChItko Wot Wvtrobé pječe zbožne Wěsté Bóž-naté KrajoWnIf. w Marijinej Vézdje 4. juliu. Anno 1771. ? wot Nuka? 4 strony folio. (Č. M. S. III, 1860, str. 47.)
- 2) Pola teho Rabitzan Schowtjicj ha Salez Mónkej twassa cjesche témai pōczivemai ha kressnemai hanſsei Rawoženi ha Rhače Reweſce swoje ſpodobano wopofazacj ha zbožo wot wutrobé pječe Mónkej Wui. 1771. (S. H. L. str. 88.)
- 3) Illustrissimo Episcopo Reverendissimo Capituli Budissinensis Decano ac Loci Ordinario D. Francisco

Georgio Lock Jubilaeum sui presbyteratus celebranti accinunt ad diem 24. Junii 1826. Duce Capituli Seniore Clerus Serbicu cunctique Dioecesani Sorabi. Exc. J. Am. Lehmann. „O žrađuimó ſo Šerbiјa“. ? Tecelin. 4 str. wulk. okt.

- 4) Sensus laetitia et grati animi, Reverendissimo, spectabili ac amplissimo Domino Domino Michaëli Haschke, canonico capitulari Cantori per vetusti Capituli ingenuae et exemptae ecclesiae ad S. Petrum Budissae, Assessori Consistoriali et Examineri Synodali, festo Jubilaeo sacerdotii semi secularis, 29. sept. 1852, ab alumnis Seminarii Lusatici ad S. Petrum Pragae humillime oblati. 6 str. — Serbski spěw „Miłość boża“ wot Hórnika. (Č. M. S. II, 1855, str. 98.)
- 5) Někotre słowa při česnej hosćinje, kotruž měješe na swj. Michała 1852 wysokodostojny knjez Jubilar knjez Michał Haška, can. cantor cap. ad s. Petrum Budissae; nat. 13. sept. 1778, ord. 20. sept. 1802, jubil. 20. sept. 1852; wot serbskeho hosća J. B(uka). 2 str. okt. (Č. M. S. II, 1855 str. 98.)
- 6) Dwaj bjesadnaj spěwaj (wot J. Buka) 18⁹/₁₀ 54 spěwanaj. (Č. M. S. II, 1855, str. 98.)
- 7) Spěw při rozžohnowanju našeho přečela, k. vicedirektora J. Buka z bjesady. 1854. (Wot M. Jacslawka. (Č. M. S. II, 1855, str. 98.)
- 8) Postrowjenje bjesady, džen 12. novembra 1856. Wot Mich. Buka. (Č. M. S. III, 1858, str. 65.)
- 9) Naš posledni fjeńk. 1858. Bjesadny spěw wot J. Buka. (Č. M. S. III, 1862, str. 11.)
- 10) Spomnjeńka na założny swjedzeń Bjesady. 7. febr. 1859. Spěw wot J. Buka. 1 str. (Č. M. S. III, 1862, str. 11.)
- 11) Wysokodostojnemu knjezej knjezej Jakubej Woronačej, fararjej we Wotrowje, kanonikej tachantstwa S. Pětra w Budyšinje, atd. k 25lětnemu farařskemu

jubileju 11. njedželu po swjatkach 1863 najwutrobiňo a najpodwolnišo zbožo přeje wotrowska wosada. 1 str. folio. Ćišć. Monse w Budyšinje. Spěw wot Hórnika. (Č. M. S. IV, 1866, str. 376.)

XIV. Drobnostki.

- 1) Das Wendische A. B. C. 1720. (? Swótlik.) 4 str.
- 2) Krotke Rozwutzeno zatéch, Krotkij czedja do toho Bratſtwa toho Švatoho Rozarija ſtupicj. C. L. O. 1739. 4 str. Drje wot Wjacława Kobalca.
- 3) Krotke Wuznawaňo téte Wére, Nadjene ha Luboſcje, kotrej wſchédnie Rano ha Wézor wobnowecj, yenom fuždom wérnom Kjesthanei yare wujitne yo. Cum Licentia Ordinarii, 1743. 4 str.
- 4) Pobožnoſz Toho Kwalbnoho Arcz-Bratſtwa Švatoho Rozarija, Jézuſa, ha Marije. w Letu 1642 w Kulowę w hornię Wujicjé hořewedzenoho. 4 strony. We wſelakich wudawkach:
  - a. 17.. b. 17.. c. 1845.Cíjczjane w Buduſhnie pola C. G. Hiedli.
- 5) — — Zapisna cedula radworskeho bratrſtwa, 4 strony, a. 1768, b. druhí wudawk 18..

Přisp. Tež je wudawk z němskim tekstem.

- 6) Pobožne Bratſtvo S. Boſtijana Martraia, Kotrez wot Innocentiuſa XII. w Letu 1700, ha net wot Piüs VI. Romſkoho Pamja w Letu 1782 wo tey ſarskej Czérkwi w Krožicjach znova jo wobfrucjene. 1782. 4 str. — Drje wot Jurija Cyža, fararja.
- 7) Modlitwa za wotmowrocjenio teje Drohoté ha Woda-Ružé. 4 str. — Wot Wałdy, wokoło 1785; nimale dosłownje po Wincy 1785 (pod IV, 19.) str. 727—729 wotcišcane.
- 8) Choral-Buch zu dem Allgemeinen, und Vollständigen Neuen, katholischen Oberlausitz-Wendischen Gesang-Buch, so von M. J. Walde Canonicus zu St. Petri in Bu-

dissen zusammengetragen und herausgegeben worden.
Anno 1788. Wot Wałdy. Dołhi quart z němskim
titlom a stronu němskeho předspomnjenja. Potom
10 stronow serbskeho pokazarja khěrlušow. (Hlej
XVI, 16.)

- 9) Jeden bobosne Staré Kerlusč. Sa Sonnuwanno teje
Semje Pawedow. Anton Bensč. 1806. — 4 str.
- 10) a. Pocžinski Bohskich Pócežiwosćow. 4 str. wokoło 1807.
b. Potžinski Bóhskich Pocžiwosćow. 4 str.
- 11) Pocžinski téh Pócežiwosćow. 2 str. spěv: „Bojo
troji, jednitki.“ 2 str.
- 12) Modlitwa k śiatom Schócz-Jandjelej. 2 str.
- 13) Přeprošenjo Serbow k slowjanskemu kongressej w
Prazy. Dr. Jordan 1848. (Č. M. S. II. 1855, str. 101.)
- 14) Ślubó śiv. Skapulier-Bratſtwa w Øſtriczu. 1849. (4 str.,
Kućank. Č. M. S. II. 1855, str. 91.)
- 15) a. Pobójnoſc k Tjesczeniu teje Wutrobu św. Marije. Čijj-
ejane w Buduſhne pola ſiki. (str. 4. wokoło 1849.)
b. Pobojońoſc k tjesczeniu wutrobé św. Marije. Čišćał Don-
nerhak we Budyšinje. 1865. (4 str. Č. M. S.
IV, 1866, str. 388.)
- 16) Katholike Miſionske Towarſtvo. (3 str. wokoło 1852).
- 17) Programm bjesadneho koncerta 6. okt. 1852. (Mich.
Cyž.; Č. M. S. III, 1855, str. 103.)
- 18) Tón zbožné Liſt. 4 str. Wudał Bžedrich z Łazka.
Čišćane pola Krause w Kamjeńcu. ? 1853.
- 19) Duchownéh 7 žanfow. Čiſćejané pola ſiki w Bude-
ſhiňe. ? 1854. 4 str. wudał kubleř Mróz z Ka-
mjeneje. (Č. M. S. III, 1855, str. 91.)
- 20) Zapis sobustawow Maćicy serbskeje wot jutrow 1847
hač do 31. decembra 1856. Wot J. Buka. (Č. M.
S. III, 1858, str. 66.)
- 21) Přidawk k Łužičanej. Pokazka w zjenočenym pra-
wopisu. Genovefa. Čiſćejał Monſe w Buduſhinię.
1861. 4. str. M. Hórnik.

- 22) Pscheoprošenjo katholickim Serbam podate. Čišćejač Donnerhaf w Budyschinje. 1862. 2 str. Hórnik. (Č. M. S. IV, 1866, str. 387.)
- 23) Serbske čitanjo za katholickich Serbow. Pschidate k prěnjomu číštu Katholickoho Pósla 1863. Čišćejač Donnerhaf w Budyschinje. (2 str.)
- 24) Pobožnoćj k wopomniciju wuſtupenja najswiecijšheje duſhe Ježuſa z jeho ſw. cíjewa. Čišćejač Donnerhaf w Budyschinje. 1863. 2 str. Benno Kral. (Č. M. S. IV, 1866, str. 387.)
- 25) Khěrlusich hrěšchnika k swjatej Mariji. Pschidawf k „spěwawej Ježusowej Winicy“ wot M. Wałdy. Znowa wudał Hórnik; čišćał Donnerhak we Budysinje 1865. — 2 str. (Č. M. S. IV, 1866, str. 388.)
- 26) Wopomnječjo ſ. firmowanja. Čišćał Donnerhaf we Budyschinje 1866. 4 str., wudał Hórnik.
- 27) Modlitwa. 1 str.; pola Donnerhaka w Budysinje 1866.
- 28) Germania, zawěſczače towarzisto we Schejeczinje (Stettin). Čišćejač Donnerhaf w Budyschinje 1867. 8 str.; wudał Jakub Kral.
- 29) Po pschejohnowanju. (2 str.; khěrluš wot H. D.) Čišćejač Donnerhaf w Budyschinje 1867. Nakład Pjetaša.
- 30) Wopomnjenka na 1800lětny jubilej martrařstwa swjateju japoštołów Pětra a Pawoła w Romje 29. junija 1867. Přeložk a naklad wot H. Dučmana. Čišć Donnerhaka. 4 str.

XV. Časny přehlad dotalnych spisow.

Předspomjenka. Přehladnosće dla su tudy wšitke prjedy pomjenowane spisy po času wudača zrjadowane. Kóždy, we wšelakich lětach čišćany džél někajkeho spisa, kaž tež kóždy nowy wudawk, ma swoje wosebite číslo. Hwěždka (*) před ličbnikom praji, zo spis sam widział njejsym. Křižik (†) praji, zo je to džél knihi, we tutym

lěče čiščany. Prašak (?) pokazuje na njeznate lěto. — Smužecy (=) jewitaj nowy wudawk. Potom so mjenuje lěto wudača, a město, hdže je spis we přehladu mjeno-wany; najposledy so mjenuje spisačel abo wudawař, tak daloko hač jméno znajemy.

- * 1) 1659: II, 1;
- 2) 1679: VII, 1; Ticin.
- ? * 3) 16 . . : III, 1; Ticin.
- 4) 1690: I, 1; Swětlik.
- 5) 1690: III, 2; Swětlik.
- 6) 1690: IV, 1; Swětlik.
- 7) 1692: VIII, 1; Ticin.
- ? 8) c. 1694: I, 2 a; Swětlik.
- 9) 1696: IV, 2; Swětlik.
- 10) 1700: IV, 3; Swětlik.
- 11) 1700: IV, 4; Swětlik.
- 12) 1705: IV, 5; Swětlik.
- 13) 1705: IV, 6; Swětlik.
- 14) 1716: IV, 7; Swětlik.
- = 15) 1720: I, 2 b; Swětlik.
- 16) 1720: IV, 8; Swětlik.
- 17) 1720: XIV, 1; Swětlik.
- 18) 1721: VII, 2; Swětlik.
- 19) 1735: III, 3 a; Šmid.
- * 20) 1735: IX, 1; Kilian.
- † 21) 1737: IV, 9 a;
- ? † 22) 1738: IV, 9 b;
- † 23) 1739: IV, 9 c;
- 24) 1739: XIV, 2; Kobalc.
- † 25) 1742: IV, 10 c;
- † 26) 1742: IV, 10 d, β, γ;
- = † 27) 1742: IV, 11 e, β;
- 28) 1743: XIV, 3;
- † 29) 1747: IV, 11 a, d;
- † 30) 1747: IV, 12 a. c.; Golian.
- 31) 1748: IV, 12 d; Golian.

- 32) 1750: I, 3; Wóski.
- 33) 1750: III, 4; Wóski.
- † 34) 1750: IV, 13 a, c;
- 35) 1751: V, 1, Wóski.
- † 36) 1752: IV, 13 d;
- 37) 1752: VI, 1; Golian.
- ? 38) c. 175 ..: VI, 2; Golian.
- ? 39) 175 ..: VI, 3; Golian.
- ? 40) 175 ..: VI, 4; Golian.
- ? 41) 175 ..: VI, 5; Golian.
- ? 42) 175 ..: VI, 6; Golian.
- ? 43) 175 ..: VI, 7; Golian.
- = 44) 1758: IV, 13 b;
- † 45) 1758: IV, 13 e;
- 46) 1758: VI, 8; Golian.
- 47) 1758: VI, 9; Golian.
- 48) 1759: II, 2; Wóski.
- † = 49) 1764: IV, 13 c. d. NB;
- † 50) 1764: IV, 19 d;
- ? 51) 17 ..: XIV, 4 a;
- ? 52) 17 ..: XIV, 4 b;
- = 53) 1765: III, 3 b;
- 54) 1765: IV, 14; Hančka.
- 55) 1765: IV, 15; Wałda.
- 56) 1766: IV, 16; Wałda.
- 57) 1767: IV, 17 a; Wałda.
- † 58) 1767: IV, 19 e;
- ? 59) 176 ..: IV, 18; Wałda.
- † 60) 1768: IV, 19 a;
- † ? 61) 17 ..: IV, 19 c;
- 62) 1768: XIV, 5 a; Wałda.
- 63) 1770: IV, 20; Wałda.
- 64) 1771: XIII, 1; Nuk.
- 65) 1771: XIII, 2;
- 66) 1778: XII, 1 a; Więzaz.
- 67) 1780: IX, 2;

- 68) 1782: XIV, 6; Jurij Cyž.
69) 1785: IV, 21; Wałda.
? 70) c. 1785: XIV, 7; Wałda.
71) 1787: IV, 22; Wałda.
72) 1788: XIV, 8; Wałda.
= 73) 1800: XII, 1 b;
= 74) 1803: XII. 1 c;
75) 1806: XIV, 9; Benš.
76) 1807: IV, 23; Čornak.
77) 1807: IV, 24: Čornak.
? 78) c. 18 . . : XIV, 10 a;
? = 79) . . . . : XIV, 10 b;
? 80) . . . . : XIV, 11;
? 81) . . . . : XIV, 12;
= 82) 1808: XII, 1 d;
83) 1809: VI, 10; Mit.
84) 1809: III, 5; Mit.
? = 85) 18 . . : XIV, 5 b.
86) 1814: II, 3; Mit.
87) 1816: IV, 25 a; Mit.
88) 1818: V, 2; Mit.
89) 1822: IV, 26 a; Mit.
90) 1823: VI, 11; Mit.
91) 1826: XIII, 3; Mit.
92) 1829: III, 6; Mit.
93) 1834: VI, 12; Mit.
94) 1836: IV, 27; Sommer.
95) 1841: VII, 3; Jordan.
96) 1845: XII, 2; Jordan.
= 97) 1845: XIV, 4 c;
98) 1846: III, 7; Haška.
99) 1847: IX, 3; Schneider.
100) 1848: I, 4; Haška.
101) 1848: X, 1 a; Kućank.
102) 1848: XI, 1; Kućank.
103) 1848: XII, 3;

- 104) 1848: XIV, 13; Jordan.
- = 105) 1849: IV, 26 b; Wornač.
- 106) 1849: X, 1 b; Kućank.
- 107) 1849: XI, 2; M. Buk.
- 108) 1849: XI, 3; J. Buk.
- 109) 1849: XIV, 14; Kućank.
- ? 110) c. 1849: XIV, 15 a;
- = 111) 1850: IV, 25 b; Ben. Kral.
- 112) 1850: X, 1 c; Kućank.
- 113) 1850: XII, 4: Wolf.
- 114) 1851: VII, 4; J. Buk.
- 115) 1851: XI, 4; M. Cyž.
- = 116) 1852: IV, 17 b; Kućank.
- 117) 1852: IV, 28; Kućank.
- 118) 1852: IV, 29; Kućank.
- 119) 1852: IV, 30; A. Wornat.
- 120) 1852: VII, 5; J. Buk.
- 121) 1852: XIII, 4; Hórnik.
- 122) 1852: XIII, 5; J. Buk.
- 123) 1852: XIV, 17; M. Cyž.
- 124) c. 1852: XIV, 16;
- ? 125) 1853: IV, 31;
- 126) 1853: VII, 6; Schneider.
- 127) c. 1853: XIV, 18;
- ? 128) 1854: XIII, 6; J. Buk.
- 129) 1854: XIII, 7; Jacsławk.
- 130) c. 1854: XIV, 19; Mróz.
- ? 131) 1856: VI, 13; M. Buk.
- 132) 1856: XIII, 8; M. Buk.
- 133) 1856: XIV, 20; J. Buk.
- 134) 1858: VII, 7; J. Buk.
- 135) 1858: XIII, 9; J. Buk.
- 136) 1859: XIII, 10; J. Buk.
- 137) 1859: XII, 5; H. Dučman.
- 138) 1861: II, 4; Hórnik.

- 139) 1861: XI, 5; Hórnik.
- 140) 1861: XIV, 21; Hórnik.
- 141) 1862: I, 5; J. Buk.
- 142) 1862: IV, 32; H. Dučman.
- 143) 1862: VII, 8; J. Buk.
- 144) 1862: XIV, 22; Hórnik.
- 145) 1863: V, 3; Kućank.
- 146) 1863: VI, 14; Angermann.
- 147) 1863: VII, 9; Hórnik.
- 148) 1863: X. 2a; Hórnik.
- 149) 1863: XI, 6; H. Dučman.
- 150) 1863: XIII, 11; Hórnik.
- 151) 1863: XIV, 23; Hórnik.
- 152) 1863: XIV, 24; Ben. Kral.
- 153) 1864: IV, 33; Wagner.
- † 154) 1864: IV, 34a; Wagner.
- 155) 1864: V, 4; Kućank.
- † 156) 1864: VIII, 2a; H. Dučman.
- 157) 1864: X, 2b; Hórnik.
- 158) 1864: XI, 7; Cěsla.
- 159) 1865: IV, 35; Pjetaš.
- 160) 1865: V, 5; Hórnik.
- 161) 1865: V, 6; Kućank.
- † 162) 1865: VIII, 2b; H. Dučman.
- 163) 1865: X, 2c; Hórnik.
- = 164) 1865: XIV, 15b;
- 165) 1865: XIV, 25; Hórnik.
- 166) 1865: VII, 10; Hórnik.
- † 167) 1866: IV, 34b; Wagner.
- 168) 1866: IV, 36; Wagner.
- 169) 1866: IV, 37; Wagner.
- † 170) 1866: VIII, 2c; H. Dučman.
- 171) 1866: IX, 4; Hórnik.
- 172) 1866: X, 2d; Hórnik.
- 173) 1866: XIV, 27.
- 174) 1866: XIV, 26; Hórnik.

- 175) 1867: V, 7; Kućank.
- 176) 1867: V, 8; H. Dučman.
- 177) 1867: V, 9; Hórnik.
- † 178) 1867: VIII, 2d; H. Dučman.
- 179) 1867: X, 2e; Hórnik.
- 180) 1867: XIV, 28; J. Kral.
- 181) 1867: XIV, 29; H. Dučman.
- 182) 1867: XIV, 30; H. Dučman.
- 183) 1867: X, 3; M. Wagner.
- † 184) 1867: VIII, 2e; H. Dučman.
- 185) 1868: X, 2f; M. Hórnik.

XVI. Serbske rukopisy.

Předspomnjenka. Za naše pismowstwo maja starše (a tež někotre nowiše) rukopisy wažnosé. Někotre z nich běchu k čišćej přihotowane; druhe su bôle za potrebu spisowarja spisane. Wšitke pak su wopomniki našeje ryče a pokazuja nam sobu wuwinjenje serbskeho prawopisa. Pomjenuju mi znate. Mnohosć we wselakich knihownjach a archivach zatyknjenych njemóžu dotal wozjewić. Hdžež napis njeje, staju dwě smužcy do předka.

- 1) Juramentum Dotalium Camenensium. 1685. Ђurij Šaujten Šwētlif.
- 2) — — Rozsudk perikopow Swētlikowych (?), k čišćej přihotowanych a censurje podatych. 1689 abo 1690. Spisaćel je njeznaty. Khowa so na tachantstwje w Budyšinje.
- 3) Ordo baptizandi infantem juxta Ritum Misnensem. De licentia RR. DD. Administratoris Ecclesiastici ex Latino in idiom. vulgar. transpositus circa Annum 1697. Swētlik (we farskej knihowni w Radworju).
- 4) Ordo copulandi sponsum et sponsam. Lěto njeznate; pismo a prawopis kaž rozsudk perikopow. (W Radworju.)

- 5) Swate Bibliye, To jo: Tón staré ha nöwe Testament Božoho S. Pisma. z Moholetney Zpraczoſciu ha pilnej Swérnoſciu z Wacjenſkeje na Serbsku Réz pjevožene. Swětlik 1688 — 1707. (W tachantskej knihowni.) (S. H. L. str. 80; — Č. M. S. III, 1859, str. 34.)
- 6) Juramentum judicis et scabinorum Camenensium specialiter 1707. Jurij Haufhtén Swětlik.
- 7) — — Tři předowanja wot Wóski; z létow 1724 a 1725.
- 8) Nucleus Catecheticus, To yo Khatolíkoho Khatechiſ- muša Vadro džerzieje wo ſebi wſchich khatolíkene Weré Artiklow krofke Wuſtwadwaňa. Z wacjenjko na Serbke pjevožene, pjez piſnoſci ha proczu J. J. A. H. Bud- ſchne wo létu toho ſrieza 1735. Wot Hauptmanna; 104 stronow kwart. W knihowni tachantstwa.
- 9) — — Sydom swjedžeňskich a dízeač pohrjebnych předowanjow wot Hauptmanna, z léta 1736, 1737, 1738, 1739.
- 10) — — Wučby, napominanja a próſtwy za khorych. 108 serbskich (a runje telko němskich) stronow oktavných. Wot Hauptmanna. (Knih. tachant.)
- 11) Nednaño Teje Dushe z Bohom hako z Teju Wěčjemu Zbožnoſciu Tehehamene, Pjez pobožne Zdechuwaňa ha Potřínenia těch Theologſkich Pótſciwosciow, Wobhyate wo tom Vadro ſchěch Pacjeřow tém ſwatém Wottzie naſchu. Schitkim ſprawne ha ſpomožne, Wutjownem ha ūewutjowném, ſtrowém ha khorém, za kójdé Tjaž, Rano ha Wetzor, pji Bozej Mſchi, k Spovedzi ha k Wopraveniu, wožobně pak tém Wuměraczem, dež cze Něchtó ſam ſo habé Někoho druhoho k zbožnej Smereči pje- hotuwač. z Němískoho na Serbsku Réz pjevožene. 1736. (236 oktavných stronow.)
- 12) — — Pjatnace předowanjow Wałdowych z lét 1751, 1753 a 1754. (Tach. knih.)
- 13) Novena, to jo: džeweč dnów Pobožnoſci k Tjeſeči Tomu Zbožnomu Narodei Raſchoho Zbožnika Ježuſa Chreſtuſa

ha tež k Čescej Tei Naisswatschei Kniežně Mariji, ha jeje
djewecj Měšacjow, wo kotrej jo wona toho k Čijojekei
worduwanoho Boha wo swojim Švatém Životje no-
řeja. Rano po Jutniach w Radworju djerzana. 1764.
Wałda. 16 str. (W Radworju.)

- 14) Gramatica serbicae linguae composita et conscripta a R. P. Procopio Hantschke, Lusata Radiborensi. 1768. (Na tachantstwje.) (S. H. Ł. str. 88; Č. M. S. III, 1860, str. 45.)
- 15) — Připiski do Swětlikoweho „Vocabularium“ wot Fr. Procop. Hantschke, prof. Neocellae.
- 16) Jubilaeum extraordinarium et universale, ad implorandum Divinum auxilium initio Pontificatus Clementis Papae XIV.; pro salutari Sanctae Ecclesiae Catholicae regimine. Publicatum in Eccl. Parochiali B. M. V. Radiborii Dominica II. Quadragesimae (11. Martii). 1770. Michał Wałda.
- 17) Juramentum judicis et scabinorum Camenensium specialiter. 1774. Michał Wałda.
- 18) — — Jene a dwacyei předowanjow, wot Pětra Dučmana we lětach 1774, 1775, 1776, 1778 dzeržanych.
- 19) Jubilaeum universale sub Pio VI. Pontifice Maximo ad universum Orbem extensem, publicatum in Eccl. Parochiali B. M. V. Radiborii Dominica II. post Pascha (21. Aprilis) 1776. Michał Wałda.
- 20) Vocabularium Germanoserbicum, combinatum a K. Procopio Hantzke anno 1782. Vincentius Buk ejusdem ordinis et monasterii professus nitide describi curavit. (Č. M. S. III, 1860, str. 45.) W knihowni klóštra Mar. Hwězd.)
- 21) Sebastiana Krala joho Domacze Knihe. Šapotžate Anno 1782 tem 27 Decembru. do Jažana zjhotuwane Anno 1784 tem 15 dnu rožovo Měšacza. (900 stro-
now kwart, z naměšanymi němskimi wěcami.)
- 22) 238 hłosow k serbskim khěrlušam z napisom pod XIV, 8 naspomnjenym. Wot Wałdy z lěta 1789.

- 23) Eleezer (spomnjeny w Lausitz. Magazin) wot Waldy. (Łuž. 1865, str. 139.)
- 24) Dwě pěsničcy: „Spěwanc̄sko wot Počti“ a „Na Žonſke“.
- 25) Prědowanja wot Schuberta (72 katechetiskich, 23 swjedžeńskich a něšto pohrjebnych) z lětow 1778—85; 1796 a 1797. (Knih. tach.)
- 26) Praſheňa ha Wotmojenia je Křesćijanſkeje Wuc̄zbo. Wot Schuberta. 33 stronow folio. (Knih. tachant.)
- 27) Prědowanja wot Fulka (65 swjedžeńskich, 68 njedželskich a 11 pohrjebnych) z lětow 1782, 1784—1798, 1805.
- 28) Vocabularium, t. j. Wac̄joniko-Němſko-Serbſki ſwovnai, za Miſtwawſha Hórfu z Křeſćic. 1793. (Knih. tachantstwa w Budyšinje.) Č. M. S. III, 1859, str. 89.
- 29) Prědowanja wot Malachia Krala (176 njedželskich a 130 swjedžeńskich) z lětow 1806—1817.
- 30) Duchowné Rjad cérkwinſkoho Zaſtac̄ja w Radworskej Božadžie Radwořu w Tém 8. Septembru 1806. (Sommer.) 64 stron.
- 31) Duchowne Lékárſtvo za Khorech̄ ha Wumřaczéch̄. w Radwořu v 26. Haperleifskoh Měsac̄za, w Létu 1812. Hanton Hand. Sommer. Kchap. (270 stronow.)
- 32) Prědowanja Tecelina Mita. (W Róžeńce.) S. H. Ł. str. 80.
- 33) Němsko-serbski słownik. Wot P. Tecelina Mita. (W Róžeńce.) S. H. Ł. str. 80; Č. M. S. III, 1859, str. 89.
- 34) Němſko-serbſki ſłownik wot Tadeja Vacaka. 1835. (W Róžeńce.) (Č. M. S. III, 1860, str. 50.)
- 35) K powitanju wysokodostojnoho hnadnomo knjeza J. Dittricha, budyskoho tachanta, hač wón do Prahi pšińdže, zo by biskupsku swjećiznu dóstal. Wot Serbow Łužiskoho seminarja w Prazy 1846. (Spěv drje wot Jacsławka.)

- 36) Bibliske Stawizne staroho ha nowoho Zaſoňa. Troji wudžělk wot knj. Haški, jedyn po rukopisu biskopa Dittricha přełoženy a k číšcej přihotowany.

Přisp. Tež je jedyn, z ťačauskimi pismikami pisany wudžělk noweho zakonja, wot njeznateho spisačela.

- 37) Serbowka. Z wudžělkami Serbow pražskeho seminarja.

- a) lětnik 1846—47 pod staršistwom Jakuba Buka a z nastawkami wot J. Buka, Mikławša Cyža, Michała Haški a Mikławša Jacsławka.
- b) lětnik 1847—48 pod staršistwom J. Buka, z nastawkami wot J. Buka, M. Cyža, M. Haški a Jakuba Wjelsa.
- c) lětn. 1848—49 pod starš. J. Buka, z nastawkami wot J. Buka, M. Cyža, M. Haški, M. Jacsławka, J. Wjelsa a Jakuba Wornarja.
- d) lětn. 1849—50 pod staršistwom J. Buka (hač do jutrow 1850) a (wot jutrow) M. Cyža z nastawkami wot J. Buka, M. Cyža, M. Haški, M. Jacsławka, J. Wjelsa, J. Wornarja a Michała Hórniaka.
- e) lětn. 1850—51 pod staršistwom M. Jacsławka z nastawkami wot M. Jacsławka, J. Wjelsa, J. Wornarja, M. Hórniaka a Jana Nowaka z Prawočic.
- f) lětn. 1851—52 pod staršistwom M. Jacsławka z nastawkami wot M. Jacsławka, J. Wjelsa, J. Wornarja, M. Hórniaka, Jurija Wawrika, J. Nowaka a Jakuba Hermana.
- g) lětn. 1852—53 pod staršistwom M. Hórniaka z nastawkami wot J. Wornarja, M. Hórniaka, Franca Riedla z Kukowa, J. Wawrika, J. Nowaka, J. Hermana, Handrija Dučmana.
- h) lětn. 1853—54 pod staršistwom M. Hórniaka z nastawkami wot M. Hórniaka, J. Wawrika, J. Nowaka, J. Hermana, H. Dučmana, Augusta Kreč-

marja z Kulowa, Pětra Dučmana a Jakuba Buka ze Zyjic.

- i) lětn. 1854—55 pod staršistwom M. Hórniaka z nastawkami wot M. Hórniaka, J. Wawrika, J. Nowaka, J. Hermana, H. Dučmana, A. Krečmarja, P. Dučmana, J. Buka.
- k) lětn. 1855—56 pod staršistwom M. Hórniaka a z nastawkami wot M. Hórniaka, J. Wawrika, J. Nowaka, J. Hermana, H. Dučmana, A. Krečmarja, J. Buka.
- l) lětn. 1856—57 pod staršistwom J. Wawrika z nastawkami wot J. Wawrika, J. Nowaka, J. Hermana, H. Dučmana, P. Dučmana, J. Buka, Jana Fulka ze Židowa.
- m) lětn. 1857—58 pod staršistwom J. Nowaka z nastawkami wot H. Dučmana a Jurija Łusćanskeho.
- n) lětn. 1858—59 pod staršistwom H. Dučmana z nastawkami wot J. Hermana, H. Dučmana, J. Łusćanskeho, Lešawy z Brěmjenja, J. Česle z Boranec, Michała Róla.
- o) lětn. 1859—60 pod staršistwom H. Dučmana z nastawkami wot H. Dučmana, J. Fulka, J. Łusćanskeho, J. Česle, Emila Žura z Budyšina, Jana Haše, M. Lešawy, M. Róla a Lipiča z Libochowa.
- p) lětn. 1860—61 pod staršistwom J. Fulka.
- q) lětn. 1861—62 pod staršistwom J. Łusćanskeho z nastawkami wot J. Łušćanskeho, J. Česle, J. Haše, M. Róla, Lešawy.
- r) lětn. 1862—63 pod staršistwom J. Łusćanskeho.
- s) lětn. 1863—64 pod staršistwom J. Łusćanskeho.
- t) lětn. 1864—65 pod staršistwom J. Łusćanskeho.
- u) lětn. 1865—66 pod staršistwom M. Róla z nastawkami wot M. Róla, Jana Larasa z Lejna, Kubaša, Leidlerja, Jurija Cyža, Pětranca, Škale.

- v) lětn. 1866—67 pod staršistwom M. Róle z na-
stawkami wot M. Róle, J. Larasa, Kubaša, Lei-
dlerja, J. Cyža, Pětranca, Škale a Jakuba Cyža.
38) Serb. (Rukopisna wobrazna nowina Serbow praž-
skeho seminarja we lěće 1861 we 17 čislach pod
redakciu Michała Lešawy, z wudžělkami wot Česle,
Haše, Lešawy, Róle, Lipiča a Krečmarja.)
-

Prěnje pjeć a dwaceći lět našich serbskich Nowinow.

Wopisał **K. A. Jenč.**

Kajku móc k duchownemu pozběhnjenju a rozswět-
lenju jeneho luda nowinařstwo wobsedži a kajki wuliv
na zjawnosć z njego nastawa, je powšitkownje znate.
Z dobrym prawom je so teho dla tež nowinařstwo w
nowišim času „šesta europiska wulkomóc“ mjenować za-
počalo. Duž dha so tež džiwać njemóžemy, zo sebi za-
łožerjo a wodžerjo našeho młodeho Serbstwa hnydom
w přenich lětach swojego skutkowanja na założenie ně-
kajkich serbskich nowinow myslachu, dokelž derje wje-
džachu, zo bjez nich serbski lud z jeho tysaclětneho
spanja wubudzić a z nim na žane prawe wašnje swoje
skutkowanje do zjenočenstwa přinjesé njemóžachu. Ale
čežko to bě, w tamnych časach narodneho spanja serb-
skeho luda serbske nowiny založić. Serbjo njebehu na
tajke zwučeni a nječujachu tež při svojim narodnym
spanju jich potřebnosć. A štó dyrbješe te same redigo-
wać a do nich pisać, hdyž bě samo bjez serbskimi wu-
čenymi mało tajkich, kiž móžachu korrektnje serbscy
pisać? Tež bě z džela bjez serbskim duchownstwom
wěste napřeciwigjenje přečiwo serbskim nowinam, dokelž
so tajke tola zminyé njemóžachu, Serbam tež něšto druhe
k čitanju poskićować, hač jenož nabožne wěcy. Teho dla

zańdzechu dha tež po założenju serbskich towařstwów w Wrótsławje, w Budyšinje a w Lipsku předco hišće někotre lěta, prjedy hač móžeše so horce požadanje młodych Serbow dopjelnić a prjedy hač prěnje serbske nowiny wukhadźeć započachu. Hakle jako bě so w na-spomnjenych towařstwach wjacy młodych mužow wot-čahnyło, kiž běchu zahorjeni za Serbstwo a běchu tež serbscy pisać nawuknyli, džechu tući na wudawanje dawno wotmyslenych nowinow. To sta so w lěće 1842. Prěnje dny wulkeho rózka 1842 wuńdże w pol listnje in 4. po třicecilétnym přetorhnjenju*) zaso prěnje číslo jeneje nowiny, kiž chcyše porjadnje Serbam w jich maćeńnej ryći to a tamne ze staršeho a z nowišeho časa powjedać a za jich powučenje, pozběhnjenje a zabawjenje so na wšě móžne wašnje starać. „Jut’nička, Nowiny za Serbow“ bě napismo tuteho časopisa a Dr. Jan Pětr Jórdan, młody katholski Serb z Čěžkec, kiž so tehdom na słowjansku professuru w Lipsku přihotowaše, wza jich redakciju na so. Serbski lud, hač dotal jenož na němske, w Budyšinje wukhadźace nowiny pokazany a zwučeny, bě so dyrbjał hakle přez tute a přez wosebite němske po Serbach rozpóslane wozjewjenje pod napismom „An-fündigung einer neuen Serbiisch-Wendiſchen Zeitschrift“, na

*) Hižom w lěće 1790 běstaj dwaj serbskaj kandidataj, Šěrach w Budyšinje a Janka w Bukeeac hnydom po wudaću prěnjeho krucha zakazane, hač runje w nim jenož powjedančka stejachu. (Přirunaj: Die Bibliothek der Oberlausitzischen Gesell. der Wissenschaften, alphabetisch verzeichnet. Görlitz 1819. Zweiter Theil, Seite 51). Wjele lepjje njeńdzeše so druhim serbskim nowinam, kotrež znaty serbski literat Jan Döka w Budyšinje pod napismom: „Serski Powedar a Kurier“ w lětach 1809—1812 měsačne wudawaše. W nich powjedaše Döka tež wo tehdomnišich politiskich podawkach a wójnach. Wone džeržachu so hač do hapryla 1812 a buchu tehdom, kaž to Döka pozdžišo sam powjedaše, zakazane. (Přirunaj tež: Rys dziejów Serbo-Łużyckich przez W. Boguslawskiego. 1861, str. 257.)

wukhadženje Jutnički kedźbliwy sčinić. Nakład a předawanie teje sameje wza němski knihikupc G. Schlüssel (Wellerec knihaŕnja) w Budyšinje na so. Też čišć sta so w Budyšinje pola Hiki. Jórdanowi sobudžělačerjo běchu duch. Seileř we Łazu, direktor Buk w Budyšinje, wučeř Melda we Wulkim Dažinje a študentojo Pful, Mosig Kłosopólski, Domaška, Smoleř a Cyž. Jako Jutnička w prěnim čisle wuńdže, bu wot njeje na 1000 exemplarow rozprědatych. Z wjeselosću džechu teho dla jejni spisowarjo a nakładnik na dališe wudawanje teje sameje. Ale po krótkim času wopokaza so hižom, zo běchu Jutničyne dny ličene. Ličba jejnych woteběrarjow spadny nahle. Na tym njebě pak něhdže jejne wopřijeće, kiž njemóžeše lěpše być, ale jejny prawopis wina. Do tuteho so nichtó prawje namakać njemóžeše a njechaše. Jórdan nałożowaše mjenujcy w swojej Jutničcy prawopis, kiž bě z evangelskeho, z katholskeho a z noweho analogiskeho prawopisa hromaduzestajany. To činješe tak derje evangeliskim, kaž tež katholskim Serbam čitanje Jutnički jara čežke a njelubješe so nikomu. Haj tež młodži Serbjo, kiž běchu so hižom z nowym analogiskim prawopisom znaći sčinili, běchu njespokojni a teho dla woteběrachu čitarjo Jutnički hladajcy a jej samej njewosta ničo druhe wyše, hač ze 26. číšlom 25. junija 1842 zastać. Jórdan poča na to drje swoju Jutničku sam na swoju ruku w cyle přeměnjenej dobje a w cyle nowym prawopisu měsačnje w Lipsku dale wudawać, ale tež wot tuteje jeho noweje Jutnički wuńdzeštaj jenož dwaj zešiwkaj, dokelž bě tajkich, kiž budzichu nowy serbski prawopis čitać móhli a so za wučene nastawki, za kotrež bě Jórdan swoju nowu Jutničku postajił, interessowali, tehdom tola hišće woprawdze jara mało. Teho dla widžeše so Jórdan k swojej škodže nuzowany, tež z wudawanjom swojeje noweje Jutnički zastać a wotrjekny so na to cyle serbskeho pismowstwa.

Zańdżenje Jutnički budžiše za serbske nowinaŕstwo k wulkej škodže bylo, njebudžiše so hižom w tych dnjach, w kotrychž Jórdanowa prěnja Jutnička k swojemu kóncej khwataše, naš Seileř na próstwu wjele młodych Serbow a dotalnego nakładnika Jutnički, kniharja G. Schlüssela w Budyšinje, nawabić dał, to same dale wjesć. Zo so teho dla w nim njeby žane přetorhnjenje stało, dha wuda wón, abo wjele bóle přez njeho knihař Schlüssel w Budyšinje, hnydom po wobzanknjenju poslenjeho čišla prěnjeje Jutnički, prěnje čišlo našich nětka hišće wobstejacych serbskich nowinow. To sta so 2. julija 1842. Naše serbske nowiny wuńdzechu tehdom (poł listna w 4.) pod napismom: „*Tydženska Nowina, aby ſerſke Poweſſje ſa horných Lufiçjanow*“. Hižom tuto napismo pokaže, zo dyrbjachu nowe nowiny, kiž na město Jutnički stupichu, w evangelskim prawopisu, w kotrymž bě najwjacy serbskich knihow hač dotal čišcanych a na kotryž bě najwjetši džél serbskeho luda zwučeny, dale wukhadźeć. A na to spomni tež prjedyryč prěnjeho čišla tydženſkeje nowiny, w kotrejž Seileř bjeze wſeje polemiki přeciwo Jórdanej praji: „ja pak při tutej skladnosći pójznaju, zo kcěw budyskeho ryče waſnja evangelskich Serbow po tym hewajšim a zwučenym pisanja a čiſcenja waſnju, kaž so w evangelskej bibliji, spěwařskich a t. d. namaka, zakhować a w móznej ryče čistosći a zrozumliwości jón pozběhnyć a rozšerić pytać budu.“ To je jemu Jórdan pozdžišo za zło wzał a wupraji so přeciwo temu w swojej měsačnej Jutničcy *), kaž tež w swojich lěto pozdžišo w Lipsku założenych słowjanskich lětnikach **). Ale zhonjenje zańdżenych 25 lět je wučilo, zo je naš Seileř tehdom, jako na město Jutnički nowe

*) Přirunaj: Serbska Jutnička wot Jórdana. 1. zwjazk. Předslово — što abo kak?

**) Přirunaj: Jahrbücher für slavische Literatur, Kunst und Wissenschaft von Dr. Jordan. 1845. str. 209: „Die neueste Laufiſiſche Wendische Literatur.“

nowiny w evangelskim prawopisu wudawać započa, tola prawy puć nastupił. Tež za katholskich Serbow bě mjenujcy evangelski prawopis předco hišće lóžši, hač tamny, kotryž Jórdan w swojej prěnjej Jutničcy nałożowaše a teho dla je drje tež tych woteběrarjow, kotrychž Jutnička bjez katholskimi Serbami měješe, jara mało wotskočilo, jako na jeje město tydžeńska Nowina wukhadźeć započa. Wjele bóle hodži so dopokazać, zo ſu tydžeńskim Nowinam tež či sami katholscy čitarjo a spisowarjo swěrni wostali, kotrychž Jutnička měješe. A štož tón porok nastupa, zo serbska Nowina, w starym (evangelskim abo katholskim) prawopisu wudawana, rozſerjenje noweho prawopisa zadžewa, dha je tež tutón jako njewérny so wopokazał. K najmjeňšemu njebudžiše jón tež Jórdanowa Jutnička, budžiše-li tež dale w swoim wosebitym prawopisu wukhadžała, skerje bjez lud přinjesła, hač tydžeńska Nowina, kiž so z woprědka jenož w evangelskim prawopisu čišćeše. Zo pak wona na tutym, dokelž tón samy tež za našu serbsku ryč najsprawniši njeje, tak jara twjerdze njewisaše, ale bě wot wše豪 započatka sem na wuporjedzenje serbskeho prawopisa zmyslena, to wopokazaja hnydom jejne prěnje čišla. W nich namaka so hižom wjele korrektniši serbski prawopis, hač w bibliji a druhich prjedy lěta 1842 wudanych serbskich evangelskich knihach. Tež rozdžela tydžeńska Nowina wot wše豪 spočatka sem „cž“ a „čž“, štož je w předadwých evang. pismach jedyn a tón samy pismik. Po formáce a po wopřjeću wosta tydžeńska Nowina zańdženej Jutničcy runa. W prěnich lětnikach teje sameje namakamy teho dla tež, kaž w Jutničcy, z wjetša powjedančka, wšelake khěrluše, spěwy a nowiše pěsnje, basnje a powjesče ze serbskeho kraja. Z politiku njemějachu prěnje lětniki tydžeńskeje Nowiny ničo činić. Za to namakamy pak z wjetša w kóždym čisle pod napismom: „što so w swěće podawa“ dlěši artikl, ke kotremuž je thema z běžacych prašenjow časa a t. d.

wuzwolene a na wobstejenja wótceho kraja a serbskeho luda a jeho potrjebnosća a t. d. nałożene. Też wšelake zrudne podawki, kiž běchu so w Serbach podałe, su w kóždym čisle sobudzélene. Při tym njepobrachuja tež powučace nastawki za wšedne žiwjenje a hospodařstwo. Zo móžeše tydzeńska Nowina wot wšeho započatka z tajkej wšelakosću rjanych nastawkow wustupić, to příndže z wulkeho džela z teho, zo bě Seileř za nju wšelakich dobrých a pilnych a na pisanje so wustejacych sobudzělačerjow dostał, kiž jemu swěru při wudawanju Nowinow pomhachu. Tajcy sobudzělačerjo w prěnich lětach wobstača našich Nowinow běchu wosebje wučeř Kulman w Delnym Wujezdže, kandidat Haas, tehdom w Łazu, farař Kanig w Klukšu, wučeř Smoleř w Łazu, wučeř Wehla (Mrowjan) w Bórku, wučeř Mučink (Horisław), wučeř Bjar w Łupoj, wučeř Rjelka w Khołmje, kandidat Krušwica, wrótslawscy študenći Smoleř, Wařko, Räda, Wjelan a wšelacy druzy, kiž swoje mjeno pod swoje nastawki podpisali njejsu. Korrekturu wobstarachu w tamnym času z wjetša sobustawy serbskeho gymnasjalnego towařstwa w Budyšinje. Dokelž dha so na redakcji tydzeńskeje Nowiny tak wjele rjanych mocow wobdzeli, dha móžeše wona swojim čitarjam tež něsto hódne a dobre poskićować a je to tež w połnej mérje činiła. Při tym bě tež w dobrym narodnym duchu wjedžena a prócowaše so swěru, Serbow za maćeřnu ryč a za Serbstwo zahorić a serbsku ryč na wyšsi skhodźeňk zdzělanosće pozběhnyć a wot němskich wurazow wučisćić. Teho dla wuprajichu so tež wšitke recensije, kiž tehdom w němskich a w słowjanskich časopisach*) wuńdzechu, jenož khwalobnje wo njej. A tola njemóžeše sebi tydzeńska Nowina hač do lěta 1848 žane wulke čitařstwo bjez serbskim ludom dobyc. Jejni wobstajni čitarjo

*) Přirunaj: Lausitz. Magazin 1842. Seite 361. — Časopis českého Museum 1845, zešiwk 3: o postupu národnosti Srbůw lužických.

běchu a wostachu doře lěta jenož někotři duchowni, wučerjo, kandidaci, študenci, gymnasijastojo a t. d. a do luda sameho přecišća so jenož mało exemplarow. Jejny cyły nakład njeje drje tež w lětech 1842—47 wjetši był, hač něhdže w 200 exemplarach, wot kotrychž so hišće džensniši džeń jich wjele pola tehdomnišeho nakladnika G. Schlüssela w Budyšinje namaka. Bě na tym Nowina sama we winje? Wěscé nic, ale čas bě na tym wina a wobstejenja tehdomnišeho serbskeho luda. Serbjo tehdom hišće ničo druhe nječitachu, hač nabožne knihi a štóż wot nich něšto wjacy čitaše, čitaše němske pisma a bě na tajke zwučeny. Tež njepodachu so tehdom tak wulcy wažne podawki, zo budžichu Serbow snadno wubudžić a wcipnych sčinić mohłe a teho dla namaka tež naša serbska abo, kaž so hišće mjenowaše, tydžeńska Nowina, tak rjenje a derje hač tež bě redigowana, tola jenož mało připada pola swojeho luda, za kotryž bě pisana. A k temu přińdže hišće to, zo bě jej tehdom čišćowych zakonjow dla kaž politiske nowinki, tak tež nawěštki přinjesć zakazane (budyske němske mějachu privilegium) a dyrbješe teho dla jeničcy belletristiske a powučace ludowe žopjeno zawostać.

To wšo přewobroci so z lětom 1848 a z politiskimi podawkami tuteho lěta. Hižom februara tuteho lěta stupichu w Budyšinje, zo bychu tydžeńskej Nowinje hišće bóle na nohi spomhali a jej wjetše čitařstwo dobyli, někotři horliwi wótčincojo na nawabjenje tehdomnišeho kand. Imiša hromadu a wobzankných redakciju teje sameje dale wobstarać, so dla jejneho powjetšenja z do-talnym nakladnikom G. Schlüsselom zjenoćić a so na wšo móžne wašnje za jejne lěpše rozpóslanje po Serbach starać. Na dobo namakamy nětko w tydžeńskej Nowinje wjetšu wšelakosć a nowych sobudžělačerjow. Doře powjedančka, kiž běchu poslenje čisla teje sameje pjelnile, přestachu a na jich město stupi wosebje wot měrca 1848 sem krótka rozprawa wo politiskich podawkach tamneho

njeměra połneho časa. Tež podawkam, kiž so w Serbach samych stachu, bu nětko zaso wjetša kedźbliwosć při-wobročena a za nje wosebita rubrika pod napisom: „zběrki z wótceho kraja“ wustajena, kiž pak so bórzy na to hižom do hišće nětko wobstejaceje z napisom „ze Serbow“ přewobroči. Jako bě bórzy po tym w Sakskej censura spadnyła a swobodniši čišćowy zakoń wušoł, kročeše tydžeńska Nowina hladajcy do předka a přewobroči so nětko předco bóle a bóle do politiskeho časopisa. Přez to dobu tež předco wjacy a wjacy woteběrarjow a z teho přińdže, zo móžeše hižom wot 13. čísla 1848 sem nimale kózdy tydžeń w cylym listnje wukhadźeć, bjez teho zo budžiše so přez to jejna pła-čizna powyšiła. K wulkemu zbožu za nju sta so, zo so swyatki teho sameho lěta naš Smoleř, kiž bě poslenši čas dla wudawanja słowjanskich lětopisow w Lipsku přebywał, do Łužicy wróci a so w Budyšinje zasydli. To bě za Nowinu prawy redaktor, kajkehož wona potrje-baše, jeli dyrbješe so ze swojimi němskimi konkurren-tami na to same stejnišće pozběhnyc. Smoleř wza tež jeje redakciju, kotruž běstaj w poslenšim času wosebje kandidataj Wanak a Imiš, měščanskaj wučerzej w Budy-šinje, dobrowólnje a bjez wše豪 zarunanja wobstaraloj, hnydom po swojim přesydlenu do Budyšina wot 25. čísla 1848 sem na so a je tu samu tež hač dotal ze zbožom a ze wšej wušiknosću dale wjedł. Pod jeho redakciju přispori so črjódka abonentow hladajcy. Njeměrny čas lěta 1848 bě tež Serbow mócnje z jich dotalneho spanja wubudžił a kózdy, kiž chcyše něsto noweho zhonić, přimaše za Nowinu, dokelž wona z kóždym číslom najno-wiše śwětne podawki přinošowaše. K temu přińdže hišće, zo běchu w Serbach wšudžom burske towařstwa *)

*) Tajkich serbskich burskich towařstw, na kotrychž hlowje serbske ryčenjske towařstwo w Budyšinje steješe, bě w Sakskej 23 a w Pruskej, jeli so njemylimy, 3. Wšitke po lěće 1850 zaso zastachu.

nastałe, kiž běchu tydžeňsku Nowinu k swojemu organej sciniłe, w kotrejž swoje posedženja wozjewjachu a rozprawy wo nich podawachu. Přez nje bu Nowina po cyłych Serbach znata a rozšerjena. Přez nje scini so tež započatk k wozjewjenju wšelakich nawěštkow přez Nowinu, kiž jejne poslenje strony wosebje wot lěta 1849 pjelnić počachu. Běchu tajke nawěštki z woprjedka drje z wjetša jenož kleski, kotrymž je Nowina pozdžišo z dobrym prawom zaso wotcišćenie zapowjedžila. Jako pak bě čas tutych zaso nimo a na město powšitkownnego mučenja zaso měr a porjadnosé so do wšěch wobstejenjow wróciła, stupichu tež w nawěštniku serbskich Nowinow na město dotalnych kleskow woprawdžite za burskeho muža a za rjemjeslnika, překupca a t. d. nuzne nawěštki, kajkež je hišće džensniši džeń w našich Nowinach namakamy.

Z lětom 1849 přeměni redaktor Smoleř dotalny titul swoje nowiny a njemjenowaše ju wjacy, kaž hač dotal, tydžeňsku Nowinu, ale „Tydžeňske Nowiny“ a přistaji na titul tež swoje mjeno jako zamolwity redaktor. Tež dotalny prawopis bu kusk porjedženy a na město, zo běchu so hač dotal mjena wěcownikow po němskim wulke pisałe, pisaše Smoleř w swojich nowinach tež tute nětka małe. Dokelž so za tydžeňske Nowiny předco wjacy dopisow ze wšelakich stronow nutř sceleše, dha započa so tym samym w spomnjenym lěče tež kóždej dwě njedželi wosebita příloha přidawać, kiž pak so po połlětnym wobstaču zaso zhobi. Jako nowa rubrika wotewri so w lěce 1849 w tydžeňskich Nowinach „přílopk“, kiž Serbam hišće džensniši džeń wšelake interessantne swětne podawki a směšne kuski sobudžěli. Tež ze slowjanstwa počachu tydžeňske Nowiny wot lěta 1849 sem wšelake „slowjanske nowinki“ powjedać.

Lěto 1850 bě za tydžeňske Nowiny wažne, dokelž wone ze 16. číslom tuteho lěta z rukow jich dotalnego nakładnika, kniharja G. Schlüssela w Budyšinje, cyle

do wobsedzeństwa redaktora Smolerja přeńdzechu. Jich rozpředawanie wobstarachu na to khwilu knihiwazarjo w Budyšinje, doniž Smoleř sam srjedz města klamy za jich rozpředawanie a serbsku knihařnju njewotewri, štož so hišće nazymu teho sameho lěta sta. Štož hewak zwonkownosć a wopřijeće tydžeňskich Nowinow nastupa, dha wostachu wone w lětach 1850 a 1851 tež w Smolerjowym nakładže njepřeměnjene. Wjele nowych přečelov a čitarjow dobychu sebi te same wot oktobra 1850 sem přez humoristiske powjedančko we wobrazach a podpismach: „knjez Wjesela na swojim kuble, abo radosće wonkowskeho žiwjenja.“ Tuto powjedančko skónči so hakle meje 1851 a njeje bjez Serbami hišće džensniši džeń cyle zabyte. Dokelž bu w lěče 1851 nowy čišćowy zakoń wudaty, po kotrymž měješe so wot wšitkich politiskich nowinow wěsta pjenježna kaucija zložić, dyrbješe so tajka tež za tydžeňske Nowiny wobstarać. Redakcija pomhaše sebi k njej přez wudače wosebitych pjećtoleřskich akcijow, kiž buchu wot wšelakich serbskich horliwych wótčincow pokupjene.

Z přením číslom lěta 1852 powjetšichu tydžeňske Nowiny přeni króć swój dotalny format, kotryž běchu wot swojeho započatka měle, a zapokazachu z tym samym číslom tež přeni króć nětko po wšech Serbach derje znateju pryzlakow Hansa Deplu a Motsa Tunku, kiž buštaj k temu po předznamjenjenju našeho Wjelana w Lipsku do drjewa wurězanaj. Hewak wostachu Nowiny te same, kotrež a kajkež běchu hać dotal byle a jenož to ma so přispomnić, zo wone předco wjacy dopisowrjow dostachu, kiž wosebje podawki ze Serbow do nich scelechu. Tež k wozjewjenju wšelakich nawěštkow buchu te same wosebje wot lěta 1852 sem předco bóle a bóle trjebane a samo Němcy počachu wot tuteho časa přez nje swoje nawěštki wozjewjowac.

Z lětom 1854 dostachu naše Nowiny napismo „serbske Nowiny“, z kotrymž hišće džensniši djeń wukhadžeja.

Bjez woběmaj słowomaj titula steji ťužiski wopon. Hišće k wjetšemu rozprestrjenju bjez serbskim ludom dopomha jim w tym samym lěče wójna bjez Rusami a Francowzami, kiž so wosebje na połkupje Krymje wjedžeše. Tež Serbjo běchu wčipni, zhonić, kak tuta wójna wupadnje a zwučichu so při tym předco bóle na čitanje serbskich Nowinow.

Scěhowace lětniki serbskich Nowinow wuznamjeňjachu so přez khwalobnu wšelakosć woprijeća, přez zabawne dopisy Serbow w czubje a wosebje tež přez powučace prawizniske a nationaloekonomiske nastawki referendara Wehle, kotrež tutón w lětach 1856—59 za naše Nowiny pisaše. Z lětom 1858 dostachu wonie „měsačny přidawk“ w nowym prawopisu (kóždy měsac poł listna w formacie Nowinow). Tajki měsačny přidawk bu z podpjeranjom nowozałożeneho belletristiskeho wotrjada Maćicy serbskeje pod redakciju kapłana Hórnika (Horjanskeho) w Budyšinje wudawany a dostawachu tón samy abonnentojo serbskich Nowinow darmo, bjez tym zo dyrbjachu druzy, kiž Nowiny po jednotliwych čisłach kupowachu, wosebje kóžde číslo z krošikom zaplaćić. Woprijeće tuteho měsačnego přidawka běchu powjedančka, spěwy, historiske a přirodopisne nastawki, slowjanske nowinki a t. d. Wjetše abo mjeńše nastawki podachu wyše redaktora: Milčan (stud. theol Wawrik z Miłocic), M. Rostok, Wólšinski (H. Dučman), Fiedler, J. Wjelan, Horisław (Mučink), H. Seiler a Dr. Pful. Jeho wotpohladanje bě wosebje, serbski lud z nowym prawopisom bóle znaty sčinić, hač bě to přez Nowiny same móžno. Hač runje so mjenujcy tež w Nowinach wot někotrych lět sem pak wjetše, pak mjeńše nastawki w nowym prawopisu sobu wotcišćowachu, dha dyrbješe tola w nich předco stary prawopis hišće wulku přewahu wobkhować, dokelž so nowy prawopis hišće do luda přečišćał njebě. Spomnjeny měsačny přidawk wudawaše so w lětomaj 1858 a 59, potom pak zasta a na jeho

město stupi julija 1860 wosebity nowy časopis „Łužičan“, kiž hišće džensa wobsteji a so po tym samym program-mje dale wjedže, po kotrymž bu w swojim času měsačny přidawk k serbskim Nowinam założeny.

Z prěním čísłom lěta 1860 powjetšichu so serbske Nowiny druhi króć wo mały kusk po formaće a dostachu z tym tu wulkosć, w kotrejž hišće džensniši džeń wukhadžeja. Jich nakhwilny redaktor běše tehdom nimale lěto doļho kapłan Hórnik w Budyšinje, dokelž bě so Smoleř do Rusowskeje podał. Tež seminarski wučeř Fiedler a referendar Wehla wobdželištaj so tehdom swěru na redakcji sobu. Spytančko, kiž so w tutym času sta, nowy prawopis w serbskich Nowinach přez pisanje jednotliwych nastawkowych napismow w nim bóle do luda přinjesć, njechaše so tak prawje lubić a teho dla wróćichu so Nowiny hižom junija teho sameho lěta zaso k prjedawšemu wašnju pisanja. Na te město zawjedze pak Smoleř wokoło jutrow 1862 druhu prawopisnu reformu w swojich Nowinach, mjenujcy tu, zo w nich poča „ě“ (w němskim pismje najprjedy w knižcy: „Krótke stawizny nabožnistwa“ w l. 1861 nałożene) a „je“ rozdželować a „j“ pisać tež tam, hdžež so hewak w starym evang. prawopisu njepiše, hač runje so při ryčenju slyšeć da. Zo bě tuta reforma nuzna a dobra, dyrbi kóždy přidać, kiž ma jenož kusk wědomnosće wo serbskim prawopisu a kiž je sebi hdy kusk za tym myslíł, kak njelépe a hlupe a čitanje mylace to je, hdyž dyrbi so „je“ pak = „je“, pak = „ě“ čitać, kaž so to w starym prawopisu stanje. Samo Delnjołužičenjo su w tutym nastupanju, hač runje tež z němskimi pismikami serbscy pisaja, rozomniši byli a maja hižom w starych knihach „ě“, na příklad w bibliji. Tež na město dotalneho „z“ w starym prawopisu poča Smoleř w tym samym času z khwilemi „c“ pisać, wostaji so pak teho pozdžišo zaso, dokelž bě lud hišće přemało na tajke přeměnjenje zwučeny. Tola rozdželowanje bjez „je“ a „ě“ a pisanje pi-

smika „j“, hdžež je to same nuzne (a hižo we starym kath. prawopisu wot spočatka woznamjenjene), je so w serbskich Nowinach hač dotal wobkhowało a je z tym zaso wulka kročel do prědka sčinjena, kaž tež k zjednočenju Serbow w jenym prawopisu.

W tym samym lěće 1862 skónči so tež prěni čišćowy process, kotryž bě so serbskim Nowinam na šiju zwalił a to z dobycōm za serbske Nowiny a jich redaktora. Serbske Nowiny běchu so wot statneho ryčnistwa dla jeneho nastawka, w kotrymž so na njezdobne zadžerženje němskeho budyskeho ev. pětrowskeho duchownstwa a kollatorstwa přečiwo budyskim Serbam pokazuje *), wobskoržiłe, jako bychu radže a němskemu duchownstwu w Budyšinje njehorne poroki činiše. Wyšsi appellacijonski sud w Dreždžanach spózna pak serbske Nowiny za njewinowate, dokelž bě wěrnost spomnjenych porokow w aktach dopokazana.

Ze scěhowacych lětow našich serbskich Nowinow hač do 2. julija 1867, na kotrymž wone 25. lěto swojego wobstača dopjelnichu, mamy jenož hišće mało sobudželić. Wone wukhadžachu porjadnje **) a zdžeržachu so w tej dobje a na tym stejnišču, ku kotremuž běchu so w běhu časa pozběhnyłe a jenož to mamy hišće přispomnić, zo w lěće 1863 na serbskim kniharju Pjechu (rodž. z Wuric), kiž bě so ze Smolerjom zjenoćił, noweho sobunakladnika dostachu a zo jich redakciju w lěće 1867, jako bě Smoler na ethnographisku wustajencu w Moskwje wotjěł, z nowa kapłan Hórnik a potom seminarski wučeř Fiedleř w Budyšinje někotre měsacy doňho dobrowolnje wobstaraštaj.

*) Tutón nastawk namaka so w čislach 4. 12. a 13. lěta 1861.

**) W cylych 25 lětach njejsu naše Nowiny žanu jeničku sobotu wukhadžać skomdzile a samo 23. junija 1866, jako bě Budyšin wot pruskeho wójska wobsadženy a wšo nowinařstwo wotpočowaše, wuńdže wot nich k najmjeňemu pol listna.

Štož naposledku hišće čišćeřnu nastupa, w kotrejž su so naše serbske Nowiny čišćaže, dha je tuta wot lěta 1842 sem jena a ta sama byla, je pak w tych pjeć a dwaceci lětach třoch wobsedžerjow měla, mjenujcy K. B. Hiku, jeho bratra Bjedricha Hiku a nětčišeho L. A. Donnerhaka. Bjez jejnymi stajerjemi su tež Serbjo byli.

Wyše wostanje nam nětko hišće, někotre słowa wo tym prajić, kak su so naše serbske Nowiny hač dotal redigowałe a kajki wužitk su hač dotal přinjesle. W tutym nastupanju njemóžemy hinak, hač z najwjeteſej spokojnosću na jich zańdżene 25 lět do zady pohladać. Tak wjele hač su tež naše serbske Nowiny w tych zańdżenych 25 lět redaktorow měle, wšitcy su wopokazali, zo potrěbnosće serbskeho luda znajachu a zo swoju wěc derje wuwjesć wjedžachu. Teho dla su so pak tež z božej pomocu naše serbske Nowiny tak doňho zdžeržałe a su so w času swojego wobstaća předco bóle a bóle pozběhnyłe a přez serbski kraj rozpřestrěłe. A kak wjele žohnowanja za naše narodne prócowanja smy přez nje w tych 25 lětach měli! Serbskim Nowinam ma so z wulkeho džela sobu džakować, zo su Serbjo zaso jako tajcy so začuć započeli, zo su woni ze swojego tysac-lětnego narodnego spanja zaso wotučili, a zo je serbska narodnosć a serbska ryč zaso bóle k česci přišla a zo je posleniša tež so wučisćiła wot wšelakich cuzych wurazow, kiž běchu so do njeje w času narodnego spanja našeho luda nutř zacišćaže. Přez te wšelake rjane a prostonarodne nastawki, kotrež přez wšitke lětniki serbskich Nowinow rozpróšene namakamy, je naš lud tež zhonił, zo je wotnoha wulkeho słowjanskeho luda a što ma jako tajki činić a kak ma sebi to swjate herbstwo swojich wótcow, swoju ryč a narodnosć čescić. Přez serbske Nowiny je tež nowy prawopis a lěpše pisanja wašnje so znate sčiniło po wšěch Serbach, tak zo so we wšém nastupanju prajić hodži, zo bjez nich ženje njebychmy z našimi narodnymi prócowanjemi tak daloko

přišli, kaž smy z jich pomocu te zańdżene 25 lét přišli. Serbske Nowiny su tež wšitkim druhim serbskim časopisam, kiž su po nich*) nastale, puć wurubaše a čitajrow dobyłe a přihotowaše. A kak wažne njeje wobogaćenje serbskeje literatury, kiž je so přez serbske Nowiny stało! W njej namakamy woprawdžite pokłady serbskich spěwow a khěrlušow a wšelakich krasnych nastawkow, kiž serbsku ryč, ludowe wašnja, powjesće z ludoweho rta, lužisku historiju a přirodopis, nationalnu oekonomiju a hospodařstwo nastupaja. Serbske Nowiny njejsu teho dla te zańdżene 25 lét naš lud jenož zabawić,

---

*) Po serbskich Nowinach nastachu hišće sčehowace serbske časopisy: 1) Missionske powjesće, redigowane wot fararja Seilerja 1844—49. 2) Serbski nowinkař, redigowany wot wučerjow Wehle a Bartki 1848. Přesta hižom zaso z 21. číslom prěnjeho lětnika. 3. Časopis towarzystwa Maćicy serbskeje, redigowany wot Smolerja (10 zešikow) a potom wot Buka (26 zešikow). Wukhadža wot 1848 sem porjadnje. 4) Jutnitžka (nowiny za podjanskich Serbow), redigowane wot kaplana Kućanka a notara Cyža 1848—50. 5) Zernička, redigowana wot kand. Imiša 1849—1852. 6) Missionski posoł, redigowany wot fararja Rychtarja w Kotecach wot 1854 hač dotal. 7) Lužičan, časopis za zabawu a powučenje, redigowany wot 1860 po rjedu wot Hórnika (4 lěta), Smolerja (2 lěće) a nětko wot Fiedlerja. 8) Katholski posoł, cyrkwiński časopis towarzystwa SS. Cyrilla a Methoda, redigowany wot 1863 hač dotal wot kaplana Hórnika. — Wotličimy wot tuthyč časopisow č. 1., 2., 4. a 5., kiž su zaso zaše, dha widžimy, zo maja hornjolužiscey Serbjo tu khwilu wyše serbskich Nowinow hišće štyri druhe, wot kotrychž č. 6. a 7. měšačenje, č. 8. polměšačenje a č. 3. pollětnje wukhadžeja. Najstarše pismo po serbskich Nowinach je časopis Maćicy serbskeje, jenož 6 lét mlodší, hač Nowiny. Runje tak stare, kaž Časopis Maćicy serbskeje, su tež delnjołužiske serbske nowiny „Bramborski serbski Casnik“, kiž wot lěta 1848 sem z krótkim přetorhnjenjom w lěće 1852 w Khočebuzu wukhadžeja, po rjedu redigowane wot fararjow Nowki, Panka a nětko wot wučerja Šwjèle. Přiličimy nětko tež bramborski serbski Casnik a předy pomjenowane wósom wšelake serbske časopisy k serbskim Nowinam a přiwozmjemy k dostatej ličbje hišće štyri serbske časopisy, kiž su předy tydžieńskich Nowinow wušle, dha zhonimy, zo su Serbjo wot lěta 1790 sem hižom 14 wšelakich časopisow měli, wot kotrychž tu khwilu hišće šesć wobsteji.

ale tež rozwući a duchownje pozběhnyć pytałe. A hač je so jim to poradžiło? My sebi to myslimy, hdyž na to spomnimy, kak wjele wjesela su nam samym, kiž njej-smy na nje runje jako na našu jeničku lekturu pokazani, naše serbske Nowiny přihotowałe, kak smy husto na nje z požadanjom čakali a so z nich tež w tym a tamnym nastupanju powučili. A tež to je něšto, štož našim serbskim Nowinam wěstu ważnosć spožci, zo wone tak swěru podawki ze serbskeho kraja a luda a žiwjenja hromadža a te same tak drobniye, hač móžno, wopisuja. Přez to su so wone tež sobu khrónika serbskich wsow a swójbow, haj cyłego Serbowstwa sčiniše a budža jako tajka něhdy hišće swoju wulku ważnosć měć a pytane, hdyž budža druhe knihi, kiž su z nimi w jenym a tym samym času na swětło přišle, dawno zabyte. Jich zběrki ze Serbow su teho dla tež hižom wot wjele lět sem za wšelake po Sakskej a snadno tež druhdže wukhadžowace němske Nowiny dobre a witane žórło, z kotrehož tute swoje drobniše powjesće a provincialne korrespondency čerpaju. Tajke ze serbskich Nowinow wuwzate dopisy njenama-kaku so jenož w budyskich, lubijskich, žitawskich, biskopskich a wojerowskich němskich nowinach, ale husto dosć tež w Constitutionalnej, w dreždžanskim Journalu a druhich wjetšich němskich łopjenach. A tež słowjanske časopisy w Čechach, Rusowskej a t. d. džěla swojim čitarjam husto dosć to a tamne z našich serbskich Nowinow sobu.

Smy tak rozpomnili, kak khwalobnje su so naše serbske Nowiny hač dotal redigowałe a kąjku ważnosć su sebi přez to wudobyłe, dha njezamjelćmy na posledku tola tež to, štož bychmy sebi snadno hišće k jich wjetšemu wudokonjenju a pozběhnjenju žadali. Je to wosębje troje. Najprjedy by k přeču bylo, zo bychu so w nich tež zaso, kaž w staršim času, huscišo powučowace nastawki z historije, ze zemjepisa, z hospodařstwa, z ličby nowych wunamakanjow a t. d. podawałe, za čož

bychu so lohcy dopisowarjo bjez młodymi Serbami namsakać dali. Zo měle tajke powučowace nastawki rum, dha dyrbjał so wulki dźěl nětčišich nawěštkow, kiž husto dosć połoju cyłeje Nowiny wupjelnja, do wosebitezje přílohi, kaž pola němskich budyskich Nowinow, wupokazać. Za nawěštki, a to je to druhe, štož bychmy sebi přeli, njesmělo so wot Nowiny sameje wjacy ruma prječwzać, hač něhdze jena abo dwě poslenjej stronje, a su serbske Nowiny, na čimž so jenož wjeselimi, w najnowišim času za wozjewjenje najwšelakšich nawěštkow předco bóle a bóle pytane, dha hodži so tež płacizna za tute lohcy tak powyśić, zo so, hdźż nuzne je, wossebita příloha zaruna. Třeće, štož bychmy hišće rady wzali a štož je so tež w najnowišim času hižom khětro porjedžiło, je to, zo bychu so postajene rubriki pěknje za sobu wotcišowałe, tak zo njeby pak tu a pak zaso tam kruch nawěštkow, swětnych podawkow a t. d. k pytanju był, ale zo by wšitko prawje za sobu šlo. Cheyla česćena redakcija tajke naše přeća přećelniwje wobkedžbować, dha by wšeće kóždy porok spadnył, kiž so snadno hišće serbskim Nowinam ćinić hodži, a připóznaće a džak wšitkich čitarjow by jim wšeće wěsty był.

Na kóncu našeho nastawka přiwobroćimy so hišće k dotalnym dopisowarjam serbskich Nowinow, bjez kotrechž te same njebychu wobstać abo so tola ženje na tón skhodžeńk njebudžichu pozběhnyć mohłe, na kotryž su so za 25 lět pozběhnyłe. A tu widźimy něsto, štož dyrbi nas woprawdże wulcyšnje zwjeselić, kak su sebi mjenujcy wot wšeho spočatka serbscy wótčincojo kóždeho stawa a powołania mohł rjec ruki zawiadali, serbske Nowiny zajimawe sčinić, jim předco dale do předka dopomhać a je z wudžělkami a z dopisami wobohacić. Skoro hodži so prajić, zo štož jenož serbscy někak pisać rozymi, je tež sobu do serbskich Nowinow pisał. Starych a młodych, wučenych a njewučenych, evangelskich a katholskich Serbow, duchownych, prawiznikow, lěkarjow,

wučerjow, kandidatow, študentow, gymnasijastow, seminaristow, zastojnikow, wojakow, rjemjeslnikow, burow a t. d., haj samo někotre knježny — wšěch namakamý za-stupjenych bjez dopisowarjemi serbskich Nowinow. Krótki zapis dotalnych dopisowarjow to dopokaza. My pomje-nujemy jenož tych, kiž su wjetše nastawki, abo dlěši čas do serbskich Nowinow spisowali. Su to po alfabeće něhdže scěhowacy knježa (a knježny): Bałtko, wučeř w Nosaćicach, Bjar, něhdy wučeř we Łupoj, Bjar, stud. w Lipsku †, Bórš, wučeř w Bórkú, Buk, direktař w Budyšinje †, Bróska, duch. w Budystecach, Bróska, duch. w Krišowje, Brühl, něhdy wučeř w Hodžiju, Brühl, wučeř w Mochołcu, Běrka, žiwnosćeř w Šekecach, Cyž, ryčenik w Kamjencu †, Cyž, vikar w Budyšinje †, Cyž, sejmski zapóslanc z Nowoslic, Domaška, duch. w Nosaćicach, Dučman, kapłan w Radworju, Ebert, duch. w Hrodžišču, Fiedler, wučeř w Budyšinje, Haas, něhdy kand. duch. w Łazu, knježna Herta z Budyšina, Hicka, wučeř w Ralbicach, Hórnik, kapłan w Budyšinje, Jakub, duch. w Budyšinje †, Jacsławk, kapłan w Njebelčicach †, Jawrich, wučeř w Radebergu, Jenč, duch. w Palowje, Jórdan, wučeř w Hermanecach, Imiš, duch. w Hodžiju, Kanig, duch. w Klukšu, Keřk, bur w Rodecach, Kilian, nětko duch. w Texasu, Kocor, wučeř w Ketlicach, Dr. Klin, radny knjez w Budyšinje †, Kokula, wučeř †, Krušwica, duch. w Boršći, Kral, wučeř w Radworju, Kulman, wučeř w Delnym Wujedźe, Łahoda, duch. w Khołmje, Łusćanski, kapłan w Ralbicach, knježna Marja, Marčka, duch. w Wósporku, Melda, něhdy wučeř w Dažinje, Mjeŕwa, něhdy duch. w Hóznicy, Mikanja, wojak z Hrodžišča, J. Mlonk, tyšeř w Zaryču, P. Mlonk, žiwnosćeř w Džiwoćicach, Kh. Mlonk, wojak †, Mróz, diak. w Budyšinje, Mrózak, wučeř w Zdżarach, Mučink, wučeř w Zemicach, Pencig, kand. duch. z Bělčec (redigowaše tež 1847 khwilu serbske Nowiny) †, Pjekař, wučeř w Budyšinje, Dr. Pful, prof. w Dreždžanach, Pohonč, wučeř w Połpicy,

Räda, duch. w Barće, Rachlowc, murjeř z Hućiny, Rjelka, wučeř w Kholmje, Rostok, wučeř w Drječinje, Rybak, kand. prawa, Šała, wučeř w Johnsdorfje, Seileř, duch. w Łazu, Simon, něhdy wučeř w Klętnom, Dr. Sommer, kand. duch. ze Židowa, Šołta, rektař w Wósporku †, Smoleř, wučeř w Łazu †, Smoleř, knihikupc a redaktor w Budyšinje, Symank, kand. duch. z Cytowa, Wanak, duch. w Wóslinku, Wagner, wučeř w Bukecach, Warčko, duch. w Jabłoncu †, Wjelan, duch. w Slepom, Wehla, wučeř na Židowje a Wehla, referendar w Budyšinje.

Hač runje je tutón zapis sobudžělačerjow a dopisowarjow, kiž su zańdżene 25 lét wudawanje našich serbskich Nowinow spomožowali, hižom khětro nahladny, dha njehodži so tola prajić, zo by cyle dospołny był, přetož štó móhł wot kózdeho nastawka abo dopisa, kiž je hdy w Nowinach wotciščany był, wjedžeć, štó je jón spisał, abo koho te jednotliwe pismiki a znamješka, kiž spody dopisa steja, woznamjenja? Khroble hodži so teho dla tež prajić, zo su naše Nowiny w prěnich 25 lětach swojeho wobstaća hišće wjely dopisowarjow měle, hač smy jich tudy pomjenować móhli. A to wšitko da nam drje prawo, z wjeselými nadžijemi dališemu přichodej našich serbskich Nowinow napřečiwo hladać a přeswědčeni wo tym, zo budža so po času tež dopjelníć, tudy přeća wuprajić: zo chcyło so jim zbožownje poradžić, so tež dale při wšěch přeměnjenjach časow a podeňdzenjow při žiwjenju zdžeržeć, Serbam k powučenju a k wokřewjenju služić, jich za Serbstwo předco dale a bóle zahorić a sebi samym nic jenož předco wjacy dopisowarjow, ale tež čitarjow a podpjærarjow dobyć, tak zo móhle po nowych 25 lětach nic wjacy, kaž tu khwilu w 12—1400 exemplarach, ale w runje tak wjely tysacach tydženjscy, haj hišće huscišo wukhadžeć.

Dodawek k chemiskim wurazam.

Wot M. Rostoka.

Při číšcu mojich chemickich wurazow we 32. zešiwku časopisa je so něhdze listno rukopisa wuwostajiło. Tu-tón kruch smy pozdžišo začisnyli. Dokelž je pak kóždemu, kiž je tute wurazy za přehladanja hódne dzeržał, nadpanyc dyrbjało, zo něšto pobrachuje, dha chcu spytać, zo bych tutu džéru někak zapłatał. Wuwostajenka słuša na stronu 322 a tam zady „Quintijsulfuret. KS⁵.“

Zjenoći so žiwjel ze žiwjelom, dha zastanu přez to pak zasady, pak kisaliny. Tajke zjenočenki mjenujemy zjenočenki přenjeje rjadownje. K poznamjenjenju tych samych wutworimy mjeno po jenym žiwjelu z wukónčenjom na -ičnik, a wukónčenie druheho na -naty, -ity, -owy atd. poznamjenja wjetšu abo mjeňšu mnohosć přenšeho, n. př. zjenoći so selik (Chlor) z jéríkom (Mangan), dha mjenujemy tutu zjenočenku pak seličnik jéričnaty Mangandchlorür. MgCl, pak seličnik jéričity, Mangandchlorid. Mg²Cl³. Syričnik koscičnaty je Phosphorsulfuret. P²S. Syričnik koscičity je Phosphorulfid. PS³. Syričnik koscikowy (= nadsyričnik koscičity = syričnik nadkoscičity) je Phosphorjupersulfid. PS⁵. Syričnik mjeđnaty je Kupfersulfuret. CuS. Syričnik podmjeđnaty (= podsyričnik mjeđnaty) je Kupferjubulfuret. Cu²S. Syričnik zoličnaty je Natriumjulfuret. NaS. Syričnik nadzoličnaty (nadsyričnik zoličnaty) je Natriumjupersulfuret. NaS² — NaS⁵. Pječsyričnik zoličnaty je Natriumquintijsulfuret. NaS⁵.

Hdyž teho dla we mojich hižom wotčiščanych chemickich wurazach rěka: syričnik zoličity, Natriumjulfuret a syričnik zolikowy, Natriumjupersulfuret, dha je to zmylka; přetož po našim prawidle by to rěkalo: Natriumjulfid a Natriumjupersulfid. Wšudžom teho dla, hdžež Sulfuret steji, ma so na -naty a hdžež Sulfid steji, na -ity wukónčować. Super-sulfid wukónčujemy na -owy; pola Subsulfuret předstajimy zlöžku pod-. Suborýd je podkisličnik, Superorýd nadkisličnik.

Zjenoča so zasady z kisalinami, dha nastanu přez to sele. Tajke zjenočenki mjenujemy zjenočenki druheje rjadownje a tudy wukónčujemy pak na -natan, pak na -itan, n. př. syričnatan drasličity, schwefelsaures Kali. KO + SO³; syričitan zoličity, schwefligsaures Natron. NaO + SO²; dusyč-

natan železyčnatý, salpetersaures Eisenoxydul. FO , NO^5 ; syričnatan železyčitý, schwefelsaures Eisenoxyd. F^2O^3 , SO^3 . Seličnatan drasličitý je chlorfaures Kali. KO^6 , ClO^5 , selan drasličitý pak salzsauers Kali. KO , HCl .

Dokelž pola někotrych tajkých zjenočenkow poznamjenja z wukónčenjom na -itan a -natan njedosahaja, přiwoznmjemy hišće zlózki pod- a nad-, potom dosahamy, n. př. unterchlorigsaurer Kalk je podseličitan wapničity. CaO , ClO . Zjenočenka podslikoweje kisaliny (Unterchlorsäure, ClO^4) z někajkej zasadu rěka podseličnatan. Nadseličnatan je kisalina nadslikowa (Überchlorsäure, ClO^7) z jenej zasadu.

Zjenoča so zjenočenki druheje rjadoweje mjez sobu, dha nastanu podwójne sele (Doppelsalze). Tajke zjenočenki mjenujemy zjenočenki třečeje rjadoweje, n. př. zjenočeny syričnatan drasličitý a syričnatan bliničitý rěka nětk: syričnatan draslo-bliničitý, schwefelsaure Kali-Thonerde (Kali-Alaun). KO , $\text{SO}^3 + \text{Al}^2\text{O}^3 + \text{SiO}^3$. Dwój-, poł-, połdra- atd. woznamjenja wěste džéle abo džélki žiwjela abo kisaliny, n. př. dwójsyričnik tučeličnaty je Iridiumbifulfuret. JrS^2 ; połdrakisličnik tučeličnaty je Iridiumsesquioxydul. Jr^2O^3 ; dwójkřemičnatan drasličitý je saures fieselsaures Kali = Doppelkieselsaures Kali. KO , SiO^3 ; połkřemičnatan hóřčičity je halbkieselsaure Magnesia. Mg^2O , SiO^3 .

Šafařík we swojej české chemiji poznamjenja tak:

$A^2 + B =$ — ičnatý, n. př. kysličník mědičnatý, Kupferoxydul.
 Cu^2O . = kisličník mjjedžičnatý.

$A + B =$ — natý, n. př. kysličník mědnatý, Kupferoxyd. CuO .
= kisličník mjjedžitý.

$A^2 + B^3 =$ — itý, n. př. kysličník železitý, Eisenoxyd. Fe^2O^3 .
= kisličník železyčitý.

$A + B^2 =$ — ičitý, n. př. kyselina siričitá, schwefelige Säure.
 SO^2 . = kisalina syričita.

$A + B^3 =$ — ový, n. př. kyselina dusíková, salpeterige Säure.
 NO^3 . = kisalina dusyčita.

$A + B^4 =$ — ičely, n. př. kyselina osmičelá, Dēmiumsäure.
 OsO^4 . = kisalina wónikowa.

$A + B^5 =$ — ičný, n. př. kyselina bromična, Bromsäure. BrO^5 .
= kisalina bromikowa.

$A + B^7 =$ — istý, n. př. kyselina chlóristá, Chlorsäure.
 ClO^7 . = kisalina nadslikowa.

Kyselina sirnatá, unterschwefelige Säure. S^2O^2 = kisalina podsyríčita.

Kyselina podsiričná, Unterschwefelsäure. S^2O^5 = kisalina podsyrıkowa.

Kyselina nadmanganová, Uebermanganfsäure. Mn^2O^7 . = kisalina nadjérikowa.

Siran železnaty, schwefelsaures Eisenoxydul = syričnatan železyčnaty.

Sirnatan sodnaty, untermchwefligsaures Natron. $NaO + S^2O^2$. = podsiričitan zoličity.

Uhličitan draselnaty, Kohlensaures Kali = wuhličnatan drasličity. Chloristan draselnaty, oxychlorfsaures Kali = nadseličnatan drasličity.

Tute poznamjenjenja su drje cyle wótre a přetrjehja němske pomjenowanja. Dokelž pak Serbjo te same a tak wjele twórbow nimaja, dha so serbska chemiska terminologija českéj cyle runać njemóže. Naše serbske chemiske wurazy wukhadžeja drje z českoho, su pak bóle k wurazam Němcow připrawjene, n. p. kyselina ubličnatá č. = kisalina wuhlikowa, Kohlenfsäure; kyselina osmičlá č. = kisalina wónikowa, Dēniunijsäure; kyselina dusiková č. = kisalina dusyčita, salpeterige Säure.

Kisličnik dusyčnati, Stichoxydul, Luftgas. NO. Kisličnik dusyčity, Stichoxyd. NO^2 . Kisalina dusyčita, salpetrige Säure. NO^3 . K. poddusykowa, Untersalpetersäure. NO^4 . K. dusyčkowa, dusowka, Salpetersäure. NO^5 . K. tuehorikowa, tuehorka, Bromfsäure. BrO^5 . Kisličnik wuhličity, Kohlenoxyd. CO. Kisalina wuhlikowa, Kohlenfsäure. CO^2 . K. rjasykowa, Jodfsäure. JO^5 . K. nadrjasykowa, Oxyjodsäure = Ueberjodsäure. JO^7 . K. borikowa, Borfsäure. BO^3 . K. luničita, selenige Säure. SeO^2 . K. luňikowa, Selensäure. SeO^3 . K. jenosyrkowna, Monothionsäure. a) K. syričita, schwefelige Säure. SO^2 . b) K. syrkowa, syrowka, Schwefelsäure. SO^3 . K. dwojsyrkowna, Dithionsäure. a) K. syričnata, unterschwefelige Säure, dithionige Säure. S^2O^2 . b) K. podsyrıkowa, Unterschweflige Säure, Dithionsäure. S^2O^5 . K. trisyrkowna, Trithionsäure. S^3O^5 . K. štyrisyrkowna, Tetrathionsäure. S^4O^5 . K. pjećsyrkowna, Pentathionsäure. S^5O^5 .

Kisličnik poddrasličity, Kaliumsuboxyd. K^2O . K. drasličity, draslo, Kaliumoxyd, Kali. KO. K. naddrasličity, Ka-

liumsuperoryd. KO³. K. zoličity, zoło. Natriumoryd, Natron. NaO. K. nadzoličity, Natriumsuperoryd. Na²O³. K. japčičity, Lithiumoryd, Lithion. LiO. K. mjeročičity, Bariumoryd, Baryt. BaO. K. nadmjeročičity, Bariumsuperoryd. BaO². K. stróničičity, Strontiumoryd, Strontian. SrO. K. wapničity, wapno, Calciumoryd, Kalf. CaO. K. hófčičity, hórcina, Magnesia, Bittererde, Talererde. MgO. K. bliničity, bliničina, Aluminumoryd, Thonerde. Al²O³. K. berylličity, berylličina, Berylliumoryd, Beryllerde. Be²O³. K. donaričity, Donariumoryd. DoO³. K. jitričity, Uttererde, Uttria. YO³. K. cyrkonicičity, Žirkonerde, Žirkonia. Zr²O³. K. tarpičity, Terbinerde. TrO. K. erbičity, Erbinerde. EO. K. toričity, Thorerde. ThO. K. noričity, Noriumoryd. NoO. K. křemičity = kisalina křemikowa, Kieselsäure. Kieselerde = křemičina, křemjowka. K. žiwjeničnaty, Cerorydul. CeO. K. žiwjeničity, Ceroryd. Ce²O². K. landžičity, Lanthánoryd. LaO. K. njebjesničity, Uranoryd, Uransäure. U²O³. K. njebjesničnaty Uranorydul. UO. K. želeyčenaty, Eisenorydul. FeO. K. želeyčity, Eisenoryd. Fe²O³. K. želeyčnato-želeyčity, Eisenoryduloryd. FeO + Fe²O³. K. železowa, Eisensäure. FeO³. K. djasyčnaty, Kobaltořydul. CoO. K. djasyčity, Kobaltořyd. Co²O³. K. broničnaty, Nicelorejdydul. NiO. K. nadbroničity, Nickeluperoryd, Nickeloryd. Ni²O³. K. cynčity, Žincořyd. ZnO. K. ladyčity, Kadmiumporyd. CdO. K. podwołojity, Bleisuboryd. Pl²O. K. wołojity, Bleioryd. Pl²O. K. nadwołojity, Bleisuperoryd. PlO². K. kaličity, Wiemuthoryd. Bi²O³. K. miedźnaty, Kupferorydul. Cu²O. K. miedźity, Kupferoryd. CuO. K. slěbority, Silberoryd. AgO. K. mudrjeničnaty, Palladiumorydul. PdO. K. mudrjeničity, Palladiumoryd. PdO². K. rusničnaty, Ruthenorejdydul. RuO. Połdrak. rusničnaty, Ruthensesquiorydul. Ru²O³. K. rusničity, Ruthenoryd. RuO². Kisalina rusnikowa, Ruthensäure. RuO³. Kisličnik rumjeničnaty, Rhodiumorydul. RhO. Połdrak. rumjeničnaty, Rhodiumsesquiorydul. Rh²O³. Kisličnik rumjeničity, Rhodiumoryd. RhO². K. wóničnaty, Dēmiumorydul. OsO. Połdrakisličnik wóničnaty, Dēmiumsesquiorydul. Os²O³. Kisličnik wóničity, Dēmiumoryd. OsO⁴. Kisličnik cynity = kisalina cynowa, Žinnoryd, Žinnsäure. SnO². K. tručičnaty, Quecksilberorydul. Hg²O. K. tručičity, Quecksilberoryd. HgO. K. złotnaty, Goldorydul. AuO. K. złoćity, Goldoryd. Au²O³. K. tučeličnaty, Iridiumorydul. JrO. Połdrak. tučeličnaty,

Iridiumſequiořidul. Jr^2O^3 . Kisličnik tučeličity, Iridiumořid. JrO^2 . Połdrak. tučeličity, Iridiumſequiořid. JrO^3 . Kisličnik bělozlótnaty, Platinořidul. PtO. K. bělozłoćity, Platinořid. Pt^2O^3 . Kisalina tantalikowa a t. d.

— 66 ◇ 38 —

Powjesće ze serbskeho kraja a luda II.

Wot *Handrija Seilerja*.

1. Hanka Hulic a jejny karan.

Poł so rozměřil džeň běše,
Pođnjo zwoni z pola dom,
Z dwora Hanka Hulic džěše
Z hrabjemi a z karanom;
Zetkachu ju Ždžarkowčenjo,
Dobri, lubi susodženjo:
Hanka, trašnej připołdnicy
Wulcy bojimy so wšitcy,
Hanka, njebojiš so ty?
Wostaj syno na łucy!

Žabka prjedy hrabi skaka,
Hanka syno wobroća;
Zady žitnych murjow łaka
Připołdnica nazdala;
Džěchu nimo Kobjelnjenjo,
Dobri, lubi susodženjo:
Hanka, trašnej připołdnicy
Wulcy bojimy so wšitcy,
Hanka, njebojiš so ty?
Přestań hrabać na łucy!

Hula praji: što so khowa
Splošeny džens hołbik mój?
Što so tam tak zrudnje woła!?
Džeše mać, pój, pos'chać pój.

Słyša hłós tež Lichańčenjo,
Dobri, lubi susodženjo:
Wšitko leći tam na łuki
Wumóc Hanku ze złej ruki,
Mać tam prěnja dopadže,
Płačo rucy łamaše.

W Klukšu zrudny „jenu“ bije
Zwón we dołhim brinčenju,
Maćeri přez dušu drěje
So mječ z hórkej bolosću.
Jako rjeńśich kwětkow jena
Hanka bě tež posyčena,
A swój karan dzeržo w rucy
Jako běla lil'ja spjucy
Na wutrobje maćeri
Wóčko blěda zandželi!

* * *

Přilećichu na lučku jandželjo třjo:
Prěni tu maćeńku potroštujo,
Karan Hancyny druhi tam zahrjeba,
Studničku „Zeleńku“ *) wudžela,
Třeći, ze złotymaj křidleškomaj,
Njese jej' dušu dom w njebjeski raj!

2. Kozy a holcy paseňje.

Trypty trapy běžachu
Štyri kozy na lučku:
Žaba na nje zarjechta,
Hop hop du zas do dwora.

*) „Zeleńka“ je wuwołana žiwa studnička ze strowej wodu, srjedź Ždžarkow a Lichanja.

Aj, ty stara maćefka,
Pas te twoje holčata,
Te tak njejsu bojazne,
Hdyž hdže něšto zrjapoce.

Hdyž so na wsy zaspěwa,
Truna, piščel zadžela:
Hladaj pěknje, hdže je maš,
Zanu w dworje njeskhowaš!

3. Prošeř w Drobach na dworje.

Hlód, lubša złota hetmanka,
Hlód honi mje — duž prošu;
Mje nuza jima žałosna,
Kiž po domje tež nošu;
Ach, njepušće mje prózneho,
Na sedmich džécoch smilée so
A žonje, kiž je khora —
K wam příndu, k wam do dwora.

Tak něhdy w wulkej drohoći,
Kiž přez kraj serbski džéše,
Z tej próstwu na dwór drobjanski
Muž prošeř stupił běše;
„Sy ty to“? spłakny hetmanka
A swojoh' muža zawała:
„Pój! — něhduši srěnk tudy
Je přišoł hlódny, khudy.“

A hetman dóndže, měnješe:
Što dyrbju, wbohi, z tobu?
Hroch jenož mam, na łubi je,
Chceš ticho, dha pój sobu.
Wón k měrjenju so nastaji,
Znak łopatku pak wobroči,
Duž hróšatka na łubi
Wón wšě zas ducy zhubi.

Ach, luby stary hetmano,
Duž rjekny prošeř płačo,
Tak měříć hroch je podarmo,
So njeprócujće radšo. —
Mój srěńko, hetman wotmolwi,
To na čas njech ée dopomni,
Hdžež něhdy naš hroch słodny
Či k jědži njebě hódny.

Sy ze šklě, do šklě łžicu tak
Čas twojej stužby tudy
Kaž łopatku ja wodžil znak,
Smjerć hněwał sy mje druhdy;
Zò njetraš prózny domoj hić,
Hlaj, nětk cheu łopač wobroćić;
Maš! zo by žiwy wostał — —
Twój hrěch je Bóh sam khostał!

Přinoški maćičnych sobustawow.

W běhu lěta 1867 su tute sobustawy Maćicy Serbskeje swój přinošk zaplaćile:

A. Sobustawy I. rjadownje.

Na lěto 1868: k. farař Wjelan w Slepom.

Na lěto 1867: k. wučeř Kocor z Ketlic; k. wučeř Jordan z Hermanec; k. wučeř Rostok z Drječina; k. farař Kanig z Jabłońca; k. farař Bróska z Budestec; k. farař Jenč z Palowa; k. wučeř Wagner z Bukec; k. farař Ryčeř z Delnjeho Wujezda; k. stud. theol. Laras w Prazy; k. kapłan Hórnik z Budyšina; k. kublef Bjar z Brězy; k. kanonik kap. senior Pjech z Budyšina; k. farař Jarš z Hubertusburga; k. mukokupe Kapleř z Budyšina; k. wučeř Kral z Ketlic; k. kand. theol. Róla w Koelnje nad Rajnom; serbski seminar w Prazy; k. professor Kouba z Prahi; k. kublef Rabowski z Pomorec; k. hajnik Wjenka z Wysokeje; k. seminarski wučeř Fiedleř z Budyšina; k. ryčník

Rychtař z Budyšina; k. knihikupe Pjech z Budyšina; k. farař Lahoda z Khołmea; k. farař Imiš z Hodžíja; k. farař Nowak z Radworja; k. professor Dr. Pful z Draždžan; k. farař Mróz z Grunawy; k. progymnasialny direktor Buk z Draždžan; k. farař Seileř z Łaza; k. Dr. med. Dučman z Budyšina; k. wučeř Wańko z Dżewina; k. rentier Lukaš z Budyšina; k. kapłan P. Innocenc Jawork z klóštra Marijneje Hwézdy; k. kapłan Dučman z Radworja.

Na lěto 1866: k. assistent w knihowni českoho musea Patera; k. překupe Hórnik z Khrósćic; k. wučeř Kral z Radworja; k. farař Sykora ze Smilnej; k. wučeř Wagner z Bukec; k. farař Kordina z Minakała; k. kapłan Wornař z Khrósćic; k. knihikupe Pjech z Budyšina; k. Dr. med. Dučman z Budyšina.

Na lěto 1865: k. assistent Patera z Prahi; k. wučeř Kürschner z Bukec; k. Dr. phil. Lotze z Lipska; k. kapłan Wornař z Khrósćic; k. farař Bergan z Wulkich Zdžar; k. Dr. Dučman z Budyšina.

Na lěto 1864: k. katechet Fischer z Plznje; k. assistent Patera w Prazy; k. wučeř Kürschner z Bukec; k. Dr. Lotze z Lipska; k. kapłan Wornař z Khrósćie; k. Dr. Dučman z Budyšina.

Na lěto 1863: k. Fischer z Plznje; k. Patera z Prahi; k. Kürschner z Bukec; k. Dr. Lotze z Lipska.

Na lěto 1862: k. Fischer z Plznje; k. Patera z Prahi; k. Dr. Lotze z Lipska.

Na lěto 1861: k. Fischer z Plznje.

B. Sobuslawy II. rjadownje.

Vacat.

Zapis sobustawow M. S.

wet 1. januara 1857 hač do 31. decembra 1867.

(* znamjenja, zo je něchtó wot założenja Maćicy hač do lěta 1867
abo hač do swojeje smjerće plaćil.)

Askenasy Moric, Dr. med. a dwórski radžícel w Draždžanach. 1857—59. †

Bartko Jan, kantor w Nosaćicach. 1857—59.

Bergan Bjedr., farař we Wulkich Zdžarach. 1857—66.

- Beyer Handrij, kantor w Hučinje. 1857—58.
Bjar Handrij, kubleř w Brězy. 1861—67.
Bjarnat Jan Khorla, druhi wučeř w Minakale. 1862—65.
Błažik Jakub, kubleř w Ralbicach. 1857—59. †
Błažik Michał, lěkař w Rakecach. 1861—65.
Blažek Gilbert, duch. z rjada Piaristow w Lipniku na Morawje. 1859.
*Brězan Pětr, farař w Ralbicach. 1857—60. †
*Bróska Handrij, farař w Budestecach. 1857—67.
Brósk Moric Jurij, farař w Křišovje. 1860—67.
*Buk Jakub, kral. kaplán a pro gymnasialny direktor w Draždžanach. 1857—67.
Buk Jakub, kubleř w Zyjicach. 1857—1864.
*Buk Michał, can. scholasticus w Budyšinje. 1857—64. †
Buhl Jurij, kubleř we Wulkich Zdžarach. 1865—66.
Bulič, professor w Kazanju. 1857.
Caf, kaplán w Frauheimje w Štýrskej. 1857—63.
Cyž Michał, ryčník w Kamjencu. 1858—59. †
Cyž Jurij z Nowoslic, gymnasijast w Prazy. 1864—67.
Chlumský Vincenc, bohosłowiec w Kralohródeču w Čechach, 1858—60.
Chociszewski Josef, pólski spisowař w Cieszynje. 1862.
Čabran Jan, zastojník při železnici w Draždžanach. 1858—65.
Černý Jan, gymnasijast w Jičinje w Čechach. 1858—59.
Daněk Josef, piwarc w Chlumcu w Čechach. Sobustaw na čas žiwjenja.
Domaška Michał, farař w Nosačicach. 1858—59.
Domaška Jan, kubleř w Komorowje. 1857—61.
Doubek Josef, posluchař chemije w Prazy. 1858.
Dučman Handrij, kaplán w Radworju. 1857—67.
Dučman Pětr, Dr. med. w Budyšinje. 1863—67.
Erben Jaroměr, městski archivar w Prazy. 1864—65.
Falten Bohuwěr, khěžeř na Židowje, 1857—58.
Felfel Adolf, wyšsi hajnik w Bělém Khołmcu. 1862.
Fischer Franc, katechet w Plzni w Českéj. 1858—64.

- Fiedle ľ Kh. Awg., semin. wučeř w Budyšinje. 1857—67.
Gagarin Alexander, wjeŕch z Ruskeje. 1863.
Garbař Jan, kantor w Minakale. 1857—64.
Golč Hermann Julius, farař w Rakecach. 1857—66.
Góślaw Wilh., farař w Malinje w Delnej Łužicy. 1857—61.
Grund Jan Kh. Aug., pomocny wučeř w Bukecach. 1859. †
Guda Pětr, farař w Minakale. 1858—63. †
Guda Ernst Bohabój z Komorowa, gymnas. w Budyšinje. 1861.
Gusew Matej Mat., druhi direktor astronom. observatoria z Wilny. 1858.
Hátle Wjacław, gymnas. w Jičinje w Čechach. 1858.
Hawš Jurij, z Noweje Wsy pola Njeswačidla 1864.
Henč Jan Bohuwěr, kassirař při krajské direkcji w Budyšinje. 1858—63.
Herrmann Jakub, tachantski vikar a ryčeř albrechtoweho rjada w Budyšinje. 1860—62.
Hicka Miklawš, wučeř w Ralbicach. 1857—62.
Hilbrig Kh. Bjedr. Aug., farař w Hrodžišeu. 1857—59. †
Hórnič Michał, překupc w Khrósticach. 1864—66.
Hórnik Michał, přeni kapłan a tachantski vikar w Budyšinje 1857—67.
*Hrabieta Jan, kral. kapłan a progymnasij. direktor w Draždžanach. 1857—59. †
*Imiš Bjedr. Hendr., farař w Hodžiju. 1857—67.
Imiš Ota, wučeř w Stróži. 1858—63.
Imiš Rob., gymnas. a realny wučeř w Žitawje. 1861—64.
Jacław k Miklawš, kapłan w Njebjelčicach. 1857—59. †
Jakub Wylem, překupc w Budyšinje. 1859—67.
Jakub E. Jan Jurij, kand. duch. a wučeř na realcy w Žitawje. 1862—65.
Janáš, kubleř w Mješicach. 1860—62.
Jarš K., farař w Hubertusburgu. 1867.
Jawork Innoc., kapłan w klóštrje Marijnej Hwězdze. 1867.
Jawrich Awgust Khorla z Wujezda, seminarist w Budyšinje. 1861.

- *Jeněš Khorla Awgust, farař w Palowje. 1857—67.
Jórdan H., wučer w Hermanecach. 1866—67.
Jurk Handrij, kantor w Łazu. 1865.
Kalich Khorla Awgust z Lutyjec, štud. duch. w Lipsku.
1865—66.
Kanig, farař w Jabłońcu. 1867.
Kaplef Pětr, mlynk w Budyšinje. 1866—67.
Karas Křesć. Wilhelm, superintendent a past. prim.
we Wojerecach. 1866—67.
Keňk Handrij, kublef w Rodecach. 1857—65.
Kiršnař Khorla Bjedr., kantor w Bukecach. 1857—65.
Khěžník Jan, kublef w Budyšinje. 1862.
*Kocor K. Awgust, kantor w Ketlicach. 1857—67.
Kokla Michał, farař w Wostrowcu. 1857—66.
Kolář Josef, professor w Prazy. 1864.
Kouba Josef, prof. českéje ryče w Prazy. 1857—1867.
Kopf Hendr., wučer w Lutolu w Deln. Łužicy. 1860—62.
Kordiná Josef Prawoślaw, farař w Minakale. 1858—67.
*Kral Handrij, druhi wučer w Ketlicach. 1857—67.
Kral Michał Awgust, wučer na Sokolcy. 1861—66.
Kral Jakub, druhi wučer w Radworju. 1864—66.
Krečmař Awgust, wyšsi wučer w Budyšinje. 1857—66.
Kučera Jarosław, póstski zastojnik w Pardubicach.
1863—66.
Kućank Jakub, serbski farař w Budyšinje. 1858—62.
*Kulman Jan, wučer a wobsedzér knihičceřnje we
Wojerecach. 1857—67.
Kumer Michał, mlynk we Łazku. 1857—61.
Łahoda Jan, farař w Khołmje. 1857—67.
Łahoda Pětr, serbski prědař w Lubiju. 1857—58.
Łamanskij Wladimir Iwanovič, professor w Pětro-
hrodze. 1862—63.
Łusćanski Jurij, kaplan w Ralbicach. 1858—63.
Laras Jan z Lejna, štud. duch. w Prazy. 1864—67.
Lernet Josef, lěkařník w Pardubicach. 1861—64.

- Libša Handr., póstski sekret. w Draždžanach. 1857—61.
Libša Jan Bohuwér, druhi wučeř w Budestecach.
1857—63.
Lipič Michał, młynk w Sernjanach. 1864.
* Lóca Hermann, Dr. phil. a präses serbskeho towarzstwa
w Lipsku. 1857—65.
Lubomirski Jurij, wjeřch ze Přeworska. 1857—59.
Lukaš Jakub, rentier w Budyšinie. 1867.
Malinowski Ks. Fr. Xawer, farař w Komornikach pod
Poznanjom. 1862—63.
Marčka Kh. Awgust, rektor we Wósporku. 1859—62.
Mašek Josef, spisował w Prazy. 1860.
Matijca Matej, kubleť w Lubušu. 1862—63.
Mättig E. W., z Wujezda, štud. duch. w Lipsku. 1862—64.
Melda Jan, wučeř w Wulkim Dažinje. 1861—62.
Michałk Jan Bohuwér, kantor w Kotecach. 1857—65.
Mikel Pawoł, překupski w Budyšinie. 1862—63.
* Młynek Jan, tyšeřski mištr w Zarěču. 1857—66.
Młynek Jurij, wučeř w Wolešnicy pola Lubija. 1861. †
* Mosig z Aehrenfelda Awg., ryčník w Lubiju.
1857—66.
Möhn Michał, farař a ryčíř w Bukecach. 1859—65.
Mróz Jakub, farař w Grunawje. 1857—67.
Mróz Jan Khorla, diaconus při michálskej cyrkwi w
Budyšinie. 1857—60.
Mrózak Jan, kantor we Wulkich Zdžarach. 1862—63.
* Mučink Bohuwér, wučeř w Zemicach. 1857—67.
Nächster Křesć. Moric, kand. duch. a domjacy wučeř
w Žičenku. 1866.
Náprstek Wójcěch, měščan w Prazy. 1861—65.
Nittinger Robert, štud. juris w Prazy. 1857—58.
* Nowak Jakub, farař w Radworju. 1857—67.
Nowak, Jakub Bohuwér, farař w Klětnom. 1857—58.
Nowak Jan, druhi kapłan w Khróscicach. 1864—66.
Papłoński, statny radžicel a visitator šulow we War-
śawje. 1862.

- Patera Adolf, assistent knihownje w Prazy. 1857—67.
Paulinus Jan, kantor w Protycach. 1857—58.
*Pful Dr. Křesć. Bohuwěr, professor na Vitzthumskim
gymnasiju a ryčeř w Draždžanach. 1857—68.
(Čestny sobustaw Maćicy wot jutrow 1866.)
*Pjech Jakub, can. cap. senior w Budyšinje. 1857—67.
Pjech Jan Khorla Bohuwěr, knihikupe w Budyšinje.
1863—67.
Pjekar Kh. Ernst, kantor při michałskej cyrkwi w
Budyšinje 1857—59.
Pohonč Jan Awgust, wučeř w Połpicy. 1861—68.
*Ponich Jan, kubleř w Mješicach. 1857—63. †
*Přihonský Dr. Franc, can. cap. senior w Budyšinje.
1857—58. †
Probst Jan, kubleř w Brězy. 1861—63.
*Rabowski Jan, połleňk w Pomorecach. 1857—67.
*Räda Kh. Robert Hermann, farař w Barée. Sobustaw
jako wudawař serbskeje protyki.
Räda Kh. Awg. Sygmund, serbski předař w Mužakowie.
1860—65.
Róla Mich., kand. duch. na semin. w Kölnej. 1866—67.
*Rostok Michał, wučeř w Drječinje. 1857—67.
Ryčeř G. Julius, farař w Delnym Wujezdze. 1857—67.
Rychtař, farař w Kotecach. 1867—68.
*Rychtař Ernst, ryčník w Budyšinje. 1857—67.
Rychtař Hermann, kantor w Krjebi. 1867—68.
Schmidt Pětr z Delneje Hórki, podwyšk w Draždža-
nach. 1858—65.
Schneider Jan Awg., pomocny wučeř w Minakale. 1859. †
Schönberg-Bibran Egon Hendr. Gustav, baron a
ryčeřkubleř nad Łuhom a t. d. Čestny sobustaw
wot jutrow 1866.
*Seiler Handrij, farař w Łazu. 1857—67.
*Serbski seminar w Prazy. 1857—67.
Seyfert Hugo, sudniski hamtm. w Šěrachowje. 1857—64.
Sklenař, stud. juris w Prazy. 1857—58.

- Smoła Mikławš, farař w Njebjelčicach. 1857—62.
- Smoleř Jan Ernst, redaktor, knihkupc a ryčeř w Budyšinje. 1857—60. (Čestny sobustaw Maćicy jutrow 1863.)
- Staněk Dr. Jan Bohdan, prof. na českéj realcy w Prazy. 1858.
- Sykora Jan Awgust, farař w Smělnnej. 1861—66.
- Symank, w Hornym Hbjelsku. 1864.
- Šimek Franc, gymnasijast w Jičinje. 1858.
- Šofka Jakub, kowař w Dobrošicach. 1857—58.
- Šolc Hendrich, gymnasijast w Jičinje. 1858—59.
- Šołta Pětr, direktor tachantskeje šule w Budyšinje. 1866.
- Štulc, prof. na staroměstskim gymnas. w Prazy. 1857—58.
- Tašnař Bjedr., farař w Niedźe. 1857—66.
- Thiem a Moric, farař w Barće. 1858—59. †
- Tołstoj Aleksij, hrabja z Ruskeje. 1863—1870.
- Toman Hugo, kand. phil. w Prazy. 1857.
- Trutz Jakub, rěznik w Pančicach. 1857.
- Tyszkiewicz Eustachij, hrabja z Wilny. 1864.
- Wagner Jan Bohuwěr, třeći wučeř w Bukecach. 1862—67.
- Wanak Jurij Ernst, farař we Wóslinku. 1857—65.
- Wańko Jan Awgust, farař w Jabłońcu. 1857. †
- Wańko Kh. Hendrich, wučeř w Dźewinje. 1866—67.
- Wawrich Jurij, kand. duch. z Miłoćic, nětk w Čechach. 1858—60.
- Wawrik-Jězorka Mikławš, póstmištr w Krimmit-schawje. 1857—66.
- * Wehla Herm. Ferd., referendar w Budyšinje. 1857—66.
- * Wels Jakub, farař we Wotrowje. 1857—66.
- Wičaz Jan, farař w Rychwałdze. 1857—64. †
- z Witzleben Obotrita, knježna nad Khołmom. 1857—60.
- * Wjelan Julius Eduard, farař w Slepom. 1857—68.
- Wjeńka Pětr, hajnik we Wysokoj. 1860—67.
- * Wornač Jakub, can. a farař we Wotrowje. 1857—64. †
- * Wornař Jakub, přeni kaplan w Khrósćicach. 1857—66.
- Zeman Antonin, gymnasijast w Jičinje. 1858.

Zeman Jos., pôstski zastojnik w Pardubicach. 1863—64. †

Žur Jakub, farař w Šerachowje. 1857—65.

Žur Emil z Budyšina, gymnasijast w Prazy. 1858—62.

Jako sobustawy Maćicy Serbskej

su wotemrjeli:

(* znamjenja, zo je něchtó sobustaw wot léta 1847 byl.)

*Přihonský Dr. Franc, can. cap. senior w Budyšinje.

† 12. januara 1859.

*Hrabieta Jan, kral. kapłan a direktor progymnasija w Draždžanach. † 2. julija 1859 w Pilzne.

*Cyž Michał, ryčník w Kamjencu. † 4. julija 1860.

*Brězan Pětr, farař w Ralbicach. † 25. měrca 1862.

*Ponich Jan, kubleř w Mješicach. † 3. septbr. 1863.

*Wornač Jak., can. a farař w Wotrowje. † 6. měrca 1865.

*Buk Michał, can. cap. scholasticus w Budyšinje.

† 8. měrca 1865.

Zastojnsta M. S. w druhim lětžesatku.

Předsyda: ryčník Rychtař 1857—67.

Městopředsyda: vicedirector Wannak (1857—59); Smoleř (1859—67).

Prěni sekretař: farař Kučank (1857—60); Hórnik (1861—67).

Druhí sekretař: knihikupc Smoleř (1857—58); Hórnik (1858—61); Wjela (1861—67).

Pokladník: diakon Trautmann (1857—59); překupc Jakub (1859—67).

Knihiskladník: Pjekař (1857—59); Jakub (1859—67).

Knihownik: Trautmann (1857—59); diakon Mróz (1859—60); semin. wučeř Fiedleř (1861—67);

Dr. med. Dučman (1867).

Redaktor Časopisa: progymnasialny direktor J. Bu k
w Draždżanach.

Wubjerkownicy: a) měšcanscy: kanonik M. Buk (1857—65); Fiedleř (1859—61); kand. Gólc (1861—62); farař emer. Guda (1863—64); kas-siraf Henč (1861—63); vikar Herrmann (1863—67); Hórnik (1857—58); wučer Krečmař (1865—67); farař Kućank (1865—67); diakon Mróz (1857—59); kapłan Nowak (1857—59); knihikupc Pjech (1864—67); kantor Pjekat (1859—62); Smoleř (1858—59); referendar Wjela (1857—61).
b) wonkowscy: farař Bergan we Wulkich Zdžarach (1867); farař Imiš w Hodžiju (1857—67); farař Jenč w Palowje (1857—67); professor Dr. Pfuf w Draždżanach (1857—67); farař Seileř we Łazu (1857—67).

Zapis knihow,

w druhej połojej druheho lětđesatka M. S. wudatych.

A. Čisłowane knižki.

42. Napoleon I. a jeho wójny. Sa lubyh Šerbow spíšat Jan August Pohonč. 1864.
43. Pschedjenak. Protvka sa Šerbow na lěto 1864.
44. Pschedjenak. Protvka sa Šerbow na lěto 1865.
45. Oberlin. Jeho živjenje a skutkowanje w Kamjenjodoli se wschelakich žórkow wucjerpat Jan Bartko. Prěni se-schivl. 1865.
46. Pschedjenak. Protvka sa Šerbow na lěta 1866.
47. Najwujitnisihi pschedejeljo ratařstwa a haj-nistwa bjes swěrjatami. Wot Dr. Glogera. Do řerbiskeje rycze pschedejit Michal Rostok. 1866.
48. Pschedjenak. Protvka sa Šerbow na lěto 1867.
49. Wencijk fijakkow abo sberka mojich powiedanej-kow. Wot J. B. Mucžinka. 1867.
50. Pschedjenak. Protvka sa Šerbow na lěto 1868.

B. Bjez čisla.

Wěnc narodnych spěwow Hornjo- a Delnjołužiskich Serbow z přewodom fortepiana wot K. A. Kocora. W Budyšinje. 1868.

C. Nowe wudawki.

Spěwy sa ſerbſke ſchule. I. ſejdiwſ.

— 38 —

Mjena spisowarjow maćičnych knihow.

Bartko Jan, wučer w Nosacicach: Oberlin. 1. ſejdiwſ. Čislo 45. — Hórnik Michał, kapłan w Budyšinje: Geno-veſa. Čislo 39. — Kocor K. A., kantor w Ketlicach: Šesć spěwov serbskich; Wěnc narodnych spěwow. — Kulman Khryſtian, wučer w Delnym Wujezdze: Jakub. Čislo 35; Robinson. Čislo 40. — Mučink Jan Bohuwér, wučer w Zemicach: Wěnciſ ſiaſtow. Čislo 49. — Njemjenowany: Rjáhiſne wójny. Čislo 31. — Pful Dr., prof. w Draždžanach: Serbski słownik. — Piekař K. E., kantor w Budyšinje: Spěwy sa ſerbſke ſchule. Čislo 36. — Pohonč J. A., wučer w Polpicy: Napoleon. Čislo 42. — Räda Robert, farař w Barée: Pschedzenaf. Čisla 32, 33, 34, 37, 38, 41, 43, 44, 46, 48, 50. — Rostok M., wučer w Drječinje: Rajwujimski pschedzeljo. Čislo 47.

Nakład M. S. wot 1857—1867.

Niže stejacy přehlad pokazuje, što je M. S. w druhim lětdžesatku ſudala. K tudy mjenowanym spisam ma so hiſće přilićić nowy wudawk II. zeſiwka Časopisa, kaž tež někotre přispěwy, diplomy, přeprošenja k přistupjenju do M. S., wozjewjenja atd. Dla přirunanja wospjetujemy ze XVI. zeſiwka Časopisa, zo bě M. S. w přěnim lětdžesatku za 30 knihow a knižkow we 25,725 exemplarach 1632 tol. 7 nsl. 2 np. a za 14 zeſiwkow Časopisa w 3,350 exemplarach 387 tol. 21 nsl. wudala, za wſitko po tajkim we 29,075 exemplarach 2,019 tol. 28 nsl. 2 np. Slědowacy nowy přehlad je k. knihiskladnik a pokladnik Jakub po aktach pilnje zestajał.

A. Číslo a mjeno spisa.	exemplarow.	Što je so wudało					
		za číšć a papjeru.		za wjaz. a štempl.		za wšo hromadže.	
		tl.	nsl.	tl.	nsl.	tl.	nsl.
31. Ksjižne wójny . . .	500	19	12,5	3	10	22	22,5
32. Pschedjenak na l. 1858	2500	94	15	61	—	155	15
33. Pschedjenak na l. 1859	2500	99	—	56	17,5	155	17,5
34. Pschedjenak na l. 1860	2500	106	9,5	55	1,5	161	11
35. Jakub	500	—	—	6	—	6	—
36. Spewy sa schulje II.	3021	79	20	18	27	98	17
37. Pschedjenak na l. 1861	2500	88	4,5	59	10	147	14,5
38. Pschedjenak na l. 1862	2500	93	13,5	58	10	151	23,5
39. Genovefa	500	53	15	13	20	67	5
40. Robinson	500	48	15	7	20	56	5
41. Pschedjenak na l. 1863	3000	105	23	70	—	175	23
42. Napoleon	500	41	20	3	22,5	45	12,5
43. Pschedjenak na l. 1864	4300	139	14	77	10	216	24
44. Pschedjenak na l. 1865	4000	148	20	78	13	227	3
45. Überlin	500	22	27,5	3	10	26	7,5
46. Pschedjenak na l. 1866	3700	144	19	79	—	223	19
47. Najwuzitnišći psche- ćeljo	750	71	12,5	4	15	75	27,5
48. Pschedjenak na l. 1867	4000	116	27	94	26	211	23
49. Wenczki fialkow . . .	400	28	25	9	5	38	—
50. Pschedjenak na l. 1868	3500	138	11	61	—	199	—
a) Słownik, 8 zešiwk.	1000	1054	16	207	—	1261	16
b) Choralmelodien . . .	5050	148	23	8	10	157	3
c) Šesć spěwow serb- skich	1000	62	—	—	—	62	—
d) Wenc narodnych spě- wow	800	55	—	5	—	60	—
α) Pšeń wo zwonu . . .	300	8	15	2	4	10	19
β) Serbska ryčnica . . .	500	47	20	5	10	53	—
γ) Jezus we domi, 2. wud.	500	24	15	2	15	27	—
δ) Spewy sa schule I. 2. wud. . . .	3032	53	17	15	5	68	22
Wšo do hromady	54353	3115	20	1046	11,5	4162	1,5

Číslo	B. Č a s o p i s .	Kak wjele exempl.	Wudawki zhrromadne:	
			tl.	nsl.
15.	IX. a X. lětnik, zešiwk I.	200	30	25
16.	IX. a X. lětnik, zešiwk II.	200	22	18
17.	XI. lětnik, zešiwk I.	200	23	—
18.	XI. lětnik, zešiwk II.	200	21	20
19.	XII. lětnik, zešiwk I.	200	19	20
20.	XII. lětnik, zešiwk II.	200	25	20
21.	XIII. lětnik, zešiwk I.	250	31	20
22.	XIII. lětnik, zešiwk II.	250	27	11
23.	XIV. lětnik, zešiwk I a II.	300	47	—
24.	XV. lětnik, zešiwk I.	300	30	16
25.	XV. lětnik, zešiwk II.	300	28	18
27.	XVI. lětnik, zešiwk I.	300	32	4
28.	XVI. lětnik, zešiwk II.	300	32	28
29.	XVII. lětnik, zešiwk I.	300	28	28
30.	XVII. lětnik, zešiwk II.	300	25	22
31.	XVIII. lětnik, zešiwk I.	300	30	16
32.	XVIII. lětnik, zešiwk II.	300	24	22
33.	XIX. lětnik, zešiwk I.	300	24	18
34.	XIX. lětnik, zešiwk II.	300	30	—
35.	XX. lětnik, zešiwk I.	300	36	28
36.	XX. lětnik, zešiwk II.	300	39	25
Wšo do hromady			5600	615
				9

Rekapitulacia.

Po tajkim je Maćica Serbska wudała:

A. za knihi w 54,353 exemplarach: 4162 tol. 1 nsl. 5 np.

B. za časopis w 5,600 exemplarach: 615 - 9 - - -

za wšo posk w 59,953 exemplarach: 4777 tol. 10 nsl. 5 np.

M. Hórník, sekretář.

Mjena spisowarjow,
kotriž su do III. a IV. zwiazka časopisa (1858—1867)
nastawki podawali.

Bartko Jan, wučeř w Nosacicach:

Nócy stražnik. Wjeselohra we štučkach. XVI, 3.

Broniš Křesčan Wylem, farař w Pricynje:

Delnjołužiske substantiva pluralia tantum. XV, 108.

Delnjołužiske substantiva deminutiva. XV, 109.

Buk, Jakub, progymnasialny direktař w Draždžanach:

Serbske přisłowa. XIII, 10. a XV, 21.

Nekrologi. VIII. Michał Cyž. XV, 50.

Česla Jan, študent w Prazy:

Rohowin Štyrirohač. Wjeselohra XV, 65.

Dućman Handrij, kaplan w Radworju:

Wobzorostrony. XI, 83.

Pěseň wo zwonu wot Schillera. XII, 49.

Přehlad pismowstwa katholskich Serbow. XX, 543.

Fiedler K. A., seminarski wučeř w Budyšinje:

Mlóčnica. XII, 14.

Serbske spěwanske swjedženje. XIII, 91.

Hórník Michał, tachantski vikar w Budyšinje:

Pokhřluški. XIII, 6. XV, 3. XVII, 195. XIX, 388.
a XIX, 407.

Ziwijenjopisne listki. I. Joannes Choinanus. II. Jacobus Ticinus. XI, 47. — III. Jurij Hawštyn Swětlík. XII, 31. — IV. Prokop J. J. Hančka. XIII, 43. — Swětlíkowy rukopis. XII, 34. — Hieronym Megiser a jeho słownik. XII, 90. — Tadej Pacák a jeho słownik. XIII, 49. — Dr. Jan Mahr a jeho wotkazanje. XV, 89. — List Barclay'a de Tolly. XIII, 124. — Džakowny spěw z l. 1815. XIX, 391. — Khwalba witanja serbskeje njewjesty. XIX, 399. — Přispěv Abrahamej Brancelej. XIX, 402.

Dorunanki w serbščinje. XIII, 37.

Wo „ó“ w delnjoserbščinje. XV, 111.

Ležownostne mjena w Serbach. XVIII, 336.

Biblijske mjena w kath.serbskich knihach. XVIII, 347.

Nekrologi. IX. Miklawš Jacslawk. XV, 53. — X.

Michał Buk. XVIII, 311.

Imiš Jaroměr Hendrich, farař w Hodžiju:

Pokazka ze serbskeje synonymiki. XIII, 82.

Jenč Korla August, farař w Palowje:

Přehlad serbskeho pismowstwa 1855—57. XI, 63.
— 1858—60. XV, 10. — 1861—65. XIX, 370. —
Přidawk k staršemu pismowstwu předy 1848. XV,
17. — Najstarša serbska čiščana kniha a jeje spisař.
XI, 70. — Rukopisne serbske słowniki. XII, 87. —
Najstarší serbskaj rukopisaj. XV, 46. — Literariske
drobnostki. XIX, 394. — Dwaj wojeřskaj spěwaj.
XII, 71. — Něsto za přečelow serbskich starožit-
nosćow. XIII, 127.

Jan Michał Budar a jeho wotkazanje. XI, 23.
Faberowa serbska knihownja w Budyšinje. XV, 44.
Frankowy Hortus Lusatiae. XIII, 17.
Kluč k Frankowej zelowej zahrodze. XIII, 85.
Dwě scě a štyrcyći lěkařskich zelow. XIX, 413.
Serbske gymnas. towarzstwo w Budyšinje. XVIII, 253.
Serbske předařské towarzstwo w Lipsku. XX, 465.
Prěnje pjeć a dwaceci lět našich serbskich Nowinow.
XX, 586.
Nekrologi. VI. Jan August Šołta. XII, 23. — VII.
Jan Hendrich Bjar. XII, 82.

Ławrowskij Pětr Aleksejewič, professor w Charkowje:
Mythiski wuznam słowa „dešć“. XIII, 28. Přeł. M. H.

Dr. Pfūl, professor a gymnasialny wučeř w Draždānach:
Přiwuznosć indo-europiskich ryčow. XI, 51.
Hornjołužiska serbska ryčnica. XIV, 1.
Pomniki Połobjan Słowjanštiny. XVI, 28. XVI, 69.
XVII, 141. XVII, 199.

Radyserb (pseudonym):

Serbske pěsňe. XIII, 62. XV, 26. XIX, 365. —
Ballada. XIII, 78.

Rostok Michał, wučeř w Drječinje:

Kluč k Frankowej zelowej zahrodze. XV, 32.
Dwě scě a štyrcyći lěkařskich zelow. XIX, 413.
Zemine wutwory. XV, 101.
Chemiske wurazy. XVIII, 319. XX, 605.
Porjedzeńka. XII, 20.

Seileř Handrij, farař we Łazu:

Sydymy a wosmy džesatk basnjow. XIII, 3. XIII, 57.
XV, 95.
Zymske wobrazy. XI, 3.
Džesač spěwow. XI, 12.
Tři pěsňe. XII, 3.

Powjesće ze serbskeho kraja a luda. XVIII, 315.
XIX, 410. XX, 609.

Smoleń Jan Ernst, redaktor a literat w Budyšinje:

Přichodny čas serbskeho słowjesa. XII, 7.

Pismik „w“ a jeho přestworjenje. XIII, 119.

Biskop Thietmar Merseburgski. XV, 86.

Wjela Herman F., referendar w Budyšinje:

Jan Michał Budař. XII, 76. XIII, 13. XIII, 66.
XV, 30. XV, 93.

Pjechowa knihownja při Michałskej cyrkwi w Budyšinje. XVIII, 344.

P. a B. w Draždžanach:

Na hodowne blido knjezej fararjej Handrijej Seilerjej,
pěsnjerjej „zymskich wobrazow“. XI, 49.

D o s ł o w o.

„Bóh daj zbožo na nowe džesać lět časopisa!“ Z tutymi słowami skónčichmy prěnje džesać lět časopisa, a móžemy nětkle při skónčenju dwacyteho lětnika, Bohu džakowanu, prajić, zo je so naše přeče dopjelniło, a zo je so wšitko derje radžilo. Kózde lěto staj dwaj dosć sylnej zešiwkaj wušloj, dobrych a rjanych nastawkow je wjele. Teho dla džakujemy so wutrobnje wšitkim tym, kotříž su tež posledne džesać lět za časopis pisali a hústo dosć tež sami porjedženje swojich nastawkow wobstarali. Wosebity džak słuša knj. vikarej Hórničej, kiž je w nastupanju časopisa wjele prócy na so brał. Tak kónčimy tutón dwacyty lětnik našeho lubeho časopisa zasy z tym serbskim słowom: „Daj Bóh zbožo na dalše džesać lět časopisa“, a nadžijamy so, zo budže tež dale wjele tajkich, kotříž zechcedža nic jenož ze słowom, ale tež ze skutkom wotmołwjeć: „Daj to Bóh“!

Redakcia.

Dodawk k štvórtemu zwjazkej Časopisa, kotryž dalše pjeć lětnikow (1863—1867) wopřija.

Pokazowar, po wopřijeću nastawkow zestajany.

A. Pěsničeřske džéłta.

Powjesće ze serbskeho kraja a luda. I. Wot Handrija Seilerja. (Muchorjancey a palene. Honak, přeni spěwař. Paw a pawa. Pěsk a khójna.) XVIII. lětnik, zešiwk II, str. 315—318.

Powjesće ze serbskeho kraja a luda. II. Wot Handrija Seilerja. (Třílopješkaty džečel. Cufanje. Hans a Jurij, abo: Pjenježny duch na horje Lubinje.) XIX. lětnik, zešiwk II, str. 410—413.

Powjesće ze serbskeho kraja a luda. III. Wot Handrija Seilerja. (Hanka Hulic a jejny karan. Kozy a holcy pasenje. Prošeř w Drobach na dworje.) XX. lětnik, zešiwk II, str. 609—612.

Někotre pěsňe wot Radyserba. (Kral sudnik. Zmylka. Tórný třeleř. Wboha Hilža. Herc.) XIX. lětnik, zešiwk I, str. 365—370.

Pokhěrušk, dotal njewočišcany. Podawa Michał Hórnik. XVII. lětnik, zešiwk I, str. 195—198.

Pokhěruškaj z luda. Podawa Michał Hórnik. (Wo S. Augustinje. Jězus-džěatko.) XIX. lětnik, zešiwk I, str. 388—391.

Boži narod. Pokhěrušk z luda, napisany wot M. Hórnika. XIX. lětnik, zešiwk II, str. 407—409.

Nóčny stražník. Wjeselohra we štučkach. Po Körner'owym „Der Nachtwächter“ wot Jana Bartka. XVI. lětnik, zešiwk I, str. 3—27.

B. Ryčespytne džéłta.

Pomniki Połobjan Słowjanštiny. Zhromadžił a wujasnjal prof. Dr. Pful. XVI. lětnik, zešiwk I, str. 28—67. — (Pokračowanje.) XVI. lět., zešiwk II, str. 69—138. — (Pokračowanje.) XVII. lět., zeš. I, str. 141—195. — (Dokónčenje. Přiwešk. Dosłowo a Přehlad.) XVII. lětnik, zešiwk II, str. 199—241.

Ležownostne mjena w Serbach. Podawa Mich. Hórnik.
XVIII. lětnik, zešiwk II, str. 336—344.

Biblijiske mjena w katholskich serbskich knihach. Roze-
stajíl M. Hórnik. XVIII. lět., zeš. II, str. 347—353.

C. Stawiznařske džéłta.

Serbske gymnasijalne towarzstwo w Budyšinje wot 1839—
1864. K 25-lětnemu jubileju jeho wobstaća wopisał

K. A. Jenč. XVIII. lětnik, zešiwk I, str. 253—310.

Serbske předařske towarzstwo w Lipsku wot lěta 1716—
1866. K 150-lětnemu jubileju jeho wobstaća wopisał

K. A. Jenč. XX. lětnik, zešiwk I, str. 465—540.

Prěnje pjeć a dwaceći lět našich serbskich Nowinow.
Wopisał K. A. Jenč. XX. lět., zeš. II, str. 586—605.

Přehlad serbskeho pismowstwa wot lěta 1861—1865.
Podał A. K. Jenč. XIX. lětnik, zeš. I, str. 370—388.

Přehlad pismowstwa katholskich Serbow. Zestajał H.
Dučman. XX. lětnik, zešiwk II, str. 543—586.

Pjechowa knihownja při Michałskej cyrkwi w Budyšinje.
Z aktow wupisał H. F. Wjela. XVIII. lětnik, zeš. II,
str. 344—347.

D. Přirodopisne džéłta.

Chemiske wurazy. Wot M. Rostoka. XVIII. lět., zeš. II,
str. 319—336.

Dodawk k chemiskim wurazam. Wot M. Rostoka. XX.
lětnik, zešiwk II, str. 605—609.

Dwě scě a štyrcyći lékařskich zelov ze serbskim pomjenowanjom
z lěta 1582. Wudate wot K. A. Jenča a
Michała Rostoka. XIX. lět., zešiwk II, str. 413—461.

E. Nekrologi.

Nekrologi. X. M. Buk, kapitular a scholastik tachantstwa
S. Pětra w Budyšinje, wubjerkownik Macicy Serbskeje.
Narodz. 24. meje 1804. Zemr. 8. měrca 1865. Michał
Hórnik. XVIII. lětnik, zešiwk I, str. 311—313.

F. Wselcizny a drobnostki.

Literariske drobnostki. Zezběrane wot K. A. Jenča.
XIX. lětnik, zešiwk I, str. 394—398.

Džakowny spěw z lěta 1815. Zdžěluje Michał Hórnik.
XIX. lětnik, zešiwk I, str. 391—394.

Khwalba witanja serbskeje njewjesty. Poskića M. Hórnik.

XIX. lětnik, zešiwk I, str. 399—402.

Přispěw Abrahamej Brancelej. Podał Michał Hórnik.

XIX. lětnik, zešiwk I, str. 402—403.

G. Maćićne rozprawy.

- a. Powšitkowne a wubjerkowe zhromadžizny. Wućahi z protokollow: XVII. lětnik, zešiwk II, str. 241—248. XVIII. lětnik, zešiwk II, str. 353—357. XIX. lětnik, zešiwk I, str. 403—406. XX. lětnik, zešiwk I, str. 540—542.
- b. Pokladnica. 1) Třilětne zličbowanje Maćicy Serbskeje wot 1. januara 1862 do 31. decembra 1864. XVIII. lětnik, zešiwk I, str. 313—323. — 2) Lětne přinoški maćićnych sobustawow na l. 1863—1867: XVI. lětnik, zešiwk I, str. 67—68. XVII. lětnik, zešiwk II, str. 248—249. XVIII. lětnik, zešiwk II, str. 395—360. XIX. lětnik, zešiwk II, str. 461—462. XX. lětnik, zešiwk II, str. 612—613.
- c. Dary do knihownje M. S. XVIII. lětnik, zešiwk II, str. 357—359.
- d. Wšelčizny, Maćicu nastupace: Zapis sobustawow. Zastojnstwa M. S. Zapis knihow. Spisowarjo knihow. Nakład M. S. Mjena spisowarjow, kotřiž su do III. a IV. zwiazka Časopisa pisali. XX. lětnik, zešiwk II.

Porjedzenka.

W zešiku 33. dyrbi město strona 4., 5., 6., 7., 8. rěkać 366., 367., 368., 369., 370.

W zešiku 36. str. 609 rěka III. město II.

W o p ř i j e ē.

Přehlad pismowstwa katholskich Serbow. Ze- stajał H. Dučman	str. 543.
Prěnje pjeć a dwaceći lět našich serbskich No- winow. Wopisał K. A Jenč	„ 586.
Dodawk k chemiskim wurazam. Wot M. Rostoka	„ 605.
Powjesée ze serbskeho kraja a luda III. Wot H. Seilerja	„ 609.
Přinoški mačičnych sobustawow	„ 612.
Zapis sobustawow wot 1857—67	„ 613.
Zastojnstwa M. S. w druhim lětdžesatku . . .	„ 620.
Zapis knihow. Mjena spisowarjow. Nakład atd.	„ 621.

Přinoški.

W běhu čišća alfabetiskeho zapisa sobustawow zapla-
čichu hišće na l. 1868: k. farař Bróška z Budestec, k. prof.
Dr. Pful z Draždžan, k. wučeř Pohonč z Polpicy, k. farař
Rychtař z Kotec; na l. 1867: k. assistant Patera z Prahi,
k. gymnasiast Cyž z Prahi, k. superintendent Karas z
Wojerec, k. farař Kordina z Minakala, k. wučeř Kulman
z Wojerec, k. farař Brósk ze Křišowa.

Sobustawy towařstwa móža sebi pola knihiskladnika
wotewzać:

Wěnc narodnych spěwov atd. wot K. A. Kocora.

ČASOPIS
TOWARSTWA
MAĆICY SERBSKEJE

1867.

Redaktor
Jakub Buk.

XX. lětník. — IV. zwjazk. 10.

36.

W Budyšinje.
Z nakladem Maćicy Serbskeje.

ČASOPIS
TOWARSTWA
MAĆICY SERBSKEJE

1863—1867.

IV. zwjazk.

XVI., XVII., XVIII., XIX. a XX. lětnik.

(10 zešiwkow, 27—36.)

W BUDYŠINJE.

Z nakładem Maćicy Serbskeje.

Wopřijeće IV. zwjazka.

XVI. lětnik. 1863.

Zešiuk I. Nócny stražnik. Wjeselohra we štučkach. Po Körner'owym „Der Nachtwächter“ wot Jana Bartka. — Pomniki Połobjan Słowjanštiny. Zhromadžil a wujasnjał professor Dr. Pful. — Přinoški mačičnych sobustawow na lěto 1863.

Zešiuk II. Pomniki Połobjan Słowjanštiny. Zhromadžil a wujasnjał professor Dr. Pful. (Pokračowanje.) — Wozjewjenje.

XVII. lětnik. 1864.

Zešiuk I. Pomniki Połobjan Słowjanštiny. Zhromadžil a wujasnjał professor Dr. Pful. (Pokračowanje.) — Pokhěrušk, dotal njewočišcany. Podawa Michał Hórnik.

Zešiuk II. Pomniki Połobjan Słowjanštiny. Zhromadžil a wujasnjał prof. Dr. Pful. (Dokónčenje.) Přiwejsk. Laziowy Wótčenaš. Dosłowo. — Wučahi z mačičnych protokollow. Přinoški mačičnych sobustawow na lěto 1864. Wozjewjenje.

XVIII. lětnik. 1865.

Zešiuk I. Serbske gymnasjalne towařstwo w Budyšinje wot 1839 — 1864. K 25-lětnemu jubileju jeho wobstača wopisał K. A. Jenč. — Nekrologi. X. Michał Buk, kapitular a scholastik tachantstwa S. Pětra w Budyšinje, wubjerkownik Maćicy Serbskeje. Michał Hórnik. — Tří-lětne zličbowanie Maćicy Serbskeje wot 1. januara 1862 do 31. decembra 1864.

Zešiuk II. Powjesće ze serbskeho kraja a luda. Wot Handrija Seilerja. — Chemiske wurazy. Wot M. Rostoka. Ležownostne mjena w Serbach. Podawa M. Hórnik. — Pjechowa knihownja při Michałské cyrkwi w Budyšinje.

Z aktow wupisał H. F. Wjela. — Biblijiske mjena w katholskich serbskich knihač. Rozestajil Michał Hórnik. — Wućahi z maćičnych protokollow. Dary do knihownje M. S. Přinoški maćičnych sobustawow na lěto 1865. Wozjewjenje.

XIX. lětnik. 1866.

Zešiwk I. Někotre pěsnje wot Radyserba. — Přehlad serbskeho pismowstwa wot lěta 1861—1865. Podał K. A. Jenč. — Pokhěrļuškaj z luda. Podawa Mich. Hórnik. — Džakowny spěw z l. 1815. Zdželuje Michał Hórnik. — Literariske drobnostki. Zezběrane wot K. A. Jenča. — Khwalba witanja serbskeje njewjesty. Poskića M. Hórnik. Přispěw Abrahamej Brancelej. Podał M. Hórnik. — Wućahi z maćičnych protokollow.

Zešiwk II. Boži narod. Pokhěrļušk z luda, napisany wot M. Hórnika. — Powjesće ze serbskeho kraja a luda. II. Wot Handrija Seilerja. — Dwě scě a štyrcí lěkařskich zelow ze serbskim pomjenowanjom z lěta 1582. Wudate wot K. A. Jenča a Michała Rostoka. — Přinoški maćičnych sobustawow na lěto 1866.

XX. lětnik. 1867.

Zešiwk I. Serbske předafske towarzstwo w Lipsku wot lěta 1716—1866. K 150-lětnemu jubileju jeho wobstača wopisał K. A. Jenč. — Wućahi z maćičnych protokollow.

Zešiwk II. Přehlad pismowstwa katholskich Serbow. Zestajał H. Dučman. — Prěnje pjeć a dwacei lět našich serbskich Nowinow. Wopisał K. A. Jenč. — Dodawk k chemiskim wurazam. Wot M. Rostoka. — Powjesće ze serbskeho kraja a luda. III. Wot Handrija Seilerja. — Přinoški maćičnych sobustawow na lěto 1867. — Zapis sobustawow Maćicy Serbskeje wot 1. januara 1857 hač do 31. decembra 1867. — Wšelake rozprawy wo M. S. — Dodawk. — Dosłowo.

